

Forord

Etter å ha fullført et krevende, men meget interessant og spennende arbeid, vil jeg først og fremst takke mine informanter som har stilt opp til intervju og latt meg bli en del av deres nettverk. Så må jeg takke Kale Kayhan Alpar for veldig god hjelp og støtte under hele arbeidet. Spesielt takk til Brit Kristiansen og Jannicke Eidshaug for deres bidrag. Takk for sjansen jeg fikk til å studere, Marit Rye og Sissel Sivertsen! Takk til Pernille og Isak som har vært tålmodig og forståelsesfull når deres mor har vært en del mentalt og fysisk fraværende til tider, under hele denne lange prosessen det har tatt for å få til et resultat jeg er fornøyd med. Sist, men ikke minst, takk til Marko Valenta for gode råd og veiledning!

Trondheim, desember 2012

Maj-Britt K. Alpar

Abstract

Title: The ethnic network's impact on the immigrant's self-esteem and his sense of belonging in the new society.

Background: The basis for social work is that the person himself has the knowledge and expertise to set his own situation in a meaningful collective context. Through social participation creates opportunities to form social communities and social capital. The goal of this master essay is to show how important recognition can be for the immigrants' social integration in the Norwegian society and how their ethnic network can affect the emotions of recognition or unappreciation by the majority.

Objective: Findings of this study is to explore the importance of recognition and a good self-esteem for the immigrant's feeling of belonging to the Norwegian society. I wanted to see how the immigrant experience interactions with Norwegians and with members of their ethnic networks. A main focus is to provide an understanding of why and how ethnic networks can lead to segregation rather than to social integration in the community.

Methods: The study has a qualitative approach. The data is collected through participation in their networks, observation and interviews with eight men with immigrant background from Turkey. I used a semi-structured interview guide. The findings are discussed against the theory of Pierre Bourdieu and his concepts of recognition and social capital.

Findings: Recognition of the individual as a person is important when it comes to feelings of belonging. Experience and background creates recognition and mutual appreciation. That strengthens the identity and self-esteem. It's gaining a verification of who you are, and give confidence and cohesion instead of uncertainty and stress. The immigrants are stronger in their ethnic network, but by spending more time there, they also remove them self further away from other networks. This can reinforce prejudice and provide a lower degree of social integration in the Norwegian community. That again provides less access to reputable resources in more influential groups and classes of society. The recognition in each other, links these immigrants together. They may find that they can't reach up to the recognized classes of society, and instead they gradually develop their own symbols for what is worth striving for. They withdraw from the majority and spend their time in segregated minority communities. Here they speak their own language, live out their own culture and traditions, which they feel unappreciated by society, and thereby avoiding communicative uncertainty and emotions like stigma and discrimination.

Keywords: Social network, integration, recognition, stigma, discrimination, social capital, classes.

Sammendrag

Tittel: Det etniske nettverkets betydning for innvanderers selvfølelse og tilhørighet i det nye samfunnet.

Bakgrunn: Grunnlaget for sosialt arbeid er at personen selv har kunnskap og kompetanse til å sette sin egen situasjon i en meningsfull kollektiv sammenheng. Gjennom sosial deltakelse skapes det muligheter for å danne sosiale fellesskap og sosial kapital. Jeg ønsket å vite hvordan innvanderers etniske nettverk kunne påvirke deres selvfølelse og deres oppfatning av tilhørighet i Norge.

Mål: Forskningsspørsmålene i denne studien er å utforske hvor viktig anerkjennelse og en god selvfølelse kan være for innvanderers følelse av tilhørighet til det norske samfunnet. Et hovedfokus er å gi en forståelse for hvorfor og hvordan etniske nettverk kan lede til en segregering snarere enn til sosial integrering i samfunnet.

Metode: Studien har en kvalitativ tilnærming. Empirien er samlet inn gjennom deltakelse i deres nettverk, observasjon og intervjuer med åtte menn med innvandringsbakgrunn fra Tyrkia. Det er brukt en semistrukturert intervjuguide. Funnene blir diskutert opp i mot teori av Pierre Bourdieu, og hans begreper om anerkjennelse og sosial kapital.

Funn: Anerkjennelse av den enkelte som person blir viktig når det gjelder følelser av tilhørighet. Erfaring og bakgrunn skaper gjenkjennelse og en gjensidig anerkjennelse. Dette styrker identitet og selvfølelse. Man oppnår bekreftelse for den man er, og føler trygghet og samhørighet isteden for usikkerhet og belastninger. Man opplever seg som sterkere i dette fellesskapet, men samtidig fjerner man seg lengre unna andre nettverk. Dette kan bidra til å forsterke fordommer og gi en lavere grad av sosial integrasjon i det norske samfunnet. Det igjen gir mindre tilgang til anerkjente ressurser i mer innflytelsesrike grupper og klasser av samfunnet. En gjenkjennelig likhet knytter disse innvandererne sammen. De kan oppleve at de ikke når opp til de anerkjente klassene i samfunnet, og utvikler etterhvert egne symboler på hva som er verd å strebe etter. De trekker seg tilbake fra majoriteten, og lever i stor grad i et segregert minoritetssamfunn blant sine etniske venner og familie. Her snakker de sitt eget språk, lever ut sin egen kultur og tradisjoner, som de opplever miskjennes av storsamfunnet. De unngår dermed kommunikativ usikkerhet og følelser av stigmatisering og diskriminering.

Nøkkelord: Sosiale nettverk, integrering, anerkjennelse, stigmatisering, diskriminering, sosial kapital, klasser.

Innholdsliste

Del 1

Teori

Kapittel 1

1.1 Introduksjon	13
------------------------	----

Kapittel 2

Tidligere forskning	17
2.1 Integrering	17
2.2 Arbeid og utdanning	19
2.3 Etnisk kultur, stigmatisering og diskriminering	21
2.4 Språk	23
2.5 Sosiale nettverk	23
2.6 Kvantitativ forskning	24
2.7 Sammendrag av tidligere forskning	25

Kapittel 3

Teoretiske tilnærminger	29
3.1. Sosial kapital	29
3.2 Felt	31
3.3 Habitus	31
3.4 Kapital	33
3.4.1 Bourdieu og symbolsk kapital	36
3.4.2 Bourdieus klasseteori	36
3.5 Sammendrag av teori og hvordan jeg vil benytte meg av den i analysen	38

Kapittel 4

Metode.....	41
4.1 Forundersøkelser	41
4.2 Intervju	41
4.3 Tolkning og forståelse	42
4.4 Ikke en etnografisk undersøkelse	43
4.5 Rollen som insider	44
4.5.1 En kvalitativ studie	45
4.5.2 Observasjon	46
4.6. Undersøkelsens omfang og utvalg	47
4.6.1 Utvelgelse av informanter	47
4.6.2 Andre informanter	49
4.6.3 Språk og tolk	49
4.6.4 Intervjuaspekter	50
4.6.5 Intervjusettingen.....	52
4.7. Ethiske vurderinger	52
4.7.1 Ulike roller	54
4.7.2 Stigmatisering	54
4.7.3 Taushetsplikt	55
4.8 Analyse av data	56
4.8.1 Empiri.....	58
4.8.2 Validitet.....	59
4.8.3 Likheter	60
4.8.4 Generalisering.....	61

Del 2

Empiri

Kapittel 5

Forskningsfunn	63
5.1. Alle har vi et behov for å føle oss akseptert	63
5.1.1 Kultursjokk	64
5.1.2 Etnisitet og klasse som kilde for anerkjennelse og miskjennelse	67
5.1.3 Opplevelse av usikkerhet i hverdagssamhandlinger med majoriteten.....	69
5.2 Følelser av å bli satt i bås og stigmatisert.....	71
5.2.1 Opplevelser etter 11. september og 22. juli	74
5.3 Statussymbol som skapes i nettverket	76
5.4 Å snakke godt nok norsk	79
5.4.1 Arbeidsplassen som sosial arena og med språket som innpass	81
5.5 Å bo i «Lille-Konya»	85
5.5.1 Å holde seg for seg selv.....	86
5.6 «Oss» og «dem»	88
5.6.1 Vi er mer enn «bare» tyrkere	91
5.7 Å minnes hvordan alt var før	92
5.8 Forskjellige grader av tilbaketrekking.....	94

Kapittel 6

Diskusjon og konklusjon	97
6.1 Det etniske nettverkets påvirkningskraft.....	97
6.2 Språk og segregering	98
6.3 Like barn leker mest.....	99
6.4 Den essensielle anerkjennelsen	100
6.5 De dominantes samfunn	100
6.6 Hva kan samfunnet bidra med?	102
6.7 Viktig å delta i flere felt	105

6.8	Konklusjon	106
6.9	Refleksjoner i etterkant av undersøkelsen.....	107
6.9.1	Veien videre	108

Litteraturliste	111
------------------------------	-----

Vedlegg	117
----------------------	-----

<i>Informasjon til informanten: i</i>	117
<i>Spørreskjema levert til aktuelle informanter i forkant av intervju: ii</i>	119
<i>Intervjusetting og spørsmål: iii</i>	121
<i>Godkjenning fra NSD: iv</i>	123

Del 1

Teori

Kapittel 1

Introduksjon

Masteroppgavens tema er relatert til tyrkiske menn med innvandrerbakgrunn og deres etniske nettverks innvirkning på deres integrering i samfunnet. Jeg har latt meg inspirere av Pierre Bourdieus teorier om anerkjennelse og aksept på bakgrunn av hans begreper om habitus, felt, kapital og klasse. Første kapittel er en innledning til denne oppgaven, og deretter en presentasjon av problemstillingen. Jeg redegjør også for valg av tema. Her har jeg samlet informasjon som danner bakgrunn for temaet. Begreper som jeg bruker i oppgaven er også forklart i dette kapitlet. I andre kapittel viser jeg til tidligere forskning som er relevant for min oppgave. Kapittel tre er viet til mitt teoretiske perspektiv som jeg har brukt som inspirasjon for min studie. Kapittel fire viser utviklingen av de metodene jeg har valgt. Her beskriver jeg utvalget av informantene, og hvordan intervjuprosessen forløp. Jeg reflekterer videre over forskningsetikk og mitt valg av metode. Jeg redegjør for empiri og viser analyseprosessen, dens validitet og generaliserbarhet. Femte kapittel presenterer min analyse og resultatene av undersøkelsen. Kapittel seks består av en diskusjonsdel og konklusjon, en refleksjon i etterkant av undersøkelsen og forslag til videre forskning.

Min problemstilling er: *Kan innvandrers etniske nettverk påvirke hans sosiale integrering i samfunnet?*

I tillegg utforsker jeg disse forskningsspørsmålene: *(i) hvordan opplever innvandreren samhandlinger med nordmenn og med medlemmer av sitt etniske nettverk? (ii) hvilken*

betydning har innvandrerenes etniske nettverk for hans forsøk på å opprettholde en positiv selvfølelse og følelse av tilhørighet i Norge?

Tema for denne masteroppgaven ble formet etter å ha tatt faget «Innvandring, integrasjon og mangfold ved NTNU i 2011. En av grunnene til at jeg valgte å se på den tyrkiske innvandrerguppen er fordi den er en av de største innvandrerguppene i Norge. I Trondheim, hvor jeg selv bor, er det den aller største innvandringsgruppen blant alle innvandrerguppene som bor i byen. Jeg har på bakgrunn av personlige intervjuer av åtte tyrkiske menn og observasjon, fått en forståelse av hvordan deres omgangsform i etniske nettverk påvirker deres sosiale integrasjon. Under mine intervjuer snakket jeg om begrepet integrering sammen med mine informanter. Få av dem kunne forklare hva de selv la i ordet integrert. Noen visste heller ikke hva det betydde. I mine intervjuer snakket de om å bli respektert, godtatt, akseptert og likt. Rønning og Starrin (2009) beskriver sosial kapital som et begrep for flere forhold, som for eksempel sosiale nettverk, sosiale bånd, tillit, trygghet, deltakelse og medborgerskap i samfunnet. Sosial kapital blir ofte definert som ressurser som er tilgjengelig for individer gjennom deltakelse i sosiale nettverk (ibid.). I mine intervjuer snakket informantene om den hjelpsomhet og støtte de opplever at de får fra sitt nettverk. Felles for alle er at de er en del av det samme nettverket. Det er et nettverk bestående for det meste av andre tyrkiske menn. I min undersøkelse ønsket jeg å finne ut om mine informanternes integrering i samfunnet kunne påvirkes av deres etniske nettverk. Jeg vil nevne at når man snakker om samfunnet refererer man til det eksisterende samfunnet hvor majoriteten lever. Etniske minoriteter defineres ikke som en del av dette (Eriksen 2009). I min oppgave ser jeg på den etniske gruppens integrering i det norske samfunnet. Jeg synes det blir viktig i denne sammenhengen å bruke begrepet integrering når det handler om måter å nå mål på. I dette tilfellet blir målet å oppnå integrering gjennom anerkjennende kontakt mellom innvandrere og nordmenn.

I min problemstilling, og i forskningsspørsmålene, snakker jeg om innvandrerenes etniske nettverk. Hans nettverk er en del av hans sosiale kapital. Sosial kapital kan forstås som både *ressurser* og *konsekvenser* av sosiale nettverk (Bø og Schiefloe 2007). Å bli akseptert og respektert av andre er viktig for å utvikle en positiv identitet med selvtillit og selvrespekt. Opplevelse av mindreverd skaper usikkerhet og angst for ikke å strekke til innenfor det normale. Dette kan forsterke stigmatiseringen (Eriksen 2009; Pedersen 2008; Valenta 2008a). Personer med innvandringsbakgrunn skaper ofte sine egne sosiale nettverk som bekrefter dem

og gir en positiv identitet. Deltakelsen i nettverkene gir tilgang til ressurser. Disse ressursene gir blant annet sosialt samhold og støtte. Dette er faktorer som gir fellesbetegnelsen sosial kapital (Wilken 2011). Det å kun ha kontakt med sin egen etniske gruppe kan derimot føre til liten grad av kontakt med andre sosiale grupper i samfunnet (Eriksen 2009).

Kapittel 2

Tidligere forskning

Her vil jeg redegjøre for relevant forskning gjort på innvandrere når det gjelder: 1) integrering, 2) arbeid og utdanning, 3) etnisk kultur og diskriminering, 4) språk, 5) sosiale nettverk og 6) kvantitativ forskning.

Siden forsker Ragnar Næss gjorde sine første undersøkelser om innvandrere i Oslo på 70-tallet, har innvandring og arbeidsliv blitt et viktig forskningstema i Norge (Berg og Valenta 2008). Det var arbeids-innvandring som var den største innvandringsgrunnen. Slik som alle innvandrere måtte de etablere seg på nytt, og isteden for å kunne bruke sine erfaringer fra sitt hjemland, måtte de starte helt på nytt igjen i sitt nye hjemland. Hadde de en utdanning fra sitt eget fødeland, var den plutselig verdiløs her i Norge. I disse undersøkelsene ble det vurdert en kompleksitet mellom faktorer som innvanderens kvalifikasjoner, strukturelle forhold i samfunnet og også diskriminering. Videre var det andre faktorer som utdanning, språk og kulturell bakgrunn som viste seg å ha stor innvirkning på innvanderens kompetanse.

2.1 Integrering

Begrepet integrasjon er ofte blitt brukt som forklaring på en enveis prosess med tilpasning av innvandrere. Det er et ønske med integreringen at den nyankomne tilpasser seg den dominerende kultur og levemåte. Integrering kan også tolkes som en toveis prosess som involverer endring i verdier, normer og atferd for både innvandrere og majoritet (Bø og Schiefloe 2007). Professor Inge Bø, ved universitetet i Stavanger og professor Per Morten Schiefloe ved NTNU (2007:18) mener *at hvis innvandreren er anerkjent og inkludert av storsamfunnet, er han også sosialt integrert. Er man inkludert i et fellesskap kan man mer eller mindre kalle seg integrert i dette fellesskapet.* Har man en gruppe som inkluderer og skaper forpliktende relasjoner mellom individene i gruppa, er hele gruppa sosialt integrert (ibid.). Etniske nettverk kan være med på å bidra til individuell integrering. Det er gjort mange studier om integrering og forsøk på hvordan man kan definere begrepet. Ofte er det

mangelen på integrasjon som opptar forskerne. Integrering i et sosiologisk perspektiv bygger nettopp på at individet tilpasser seg samfunnets verdier, og lærer seg nye normer og sosiale ferdigheter. Dette skjer gjennom ulike prosesser som kan lede til økonomiske og sosiale tilknytninger til samfunnet (Bø og Schiefloe 2007:450.). En sentral ide i fransk politikk er at innvandrere skal assimileres i det politiske fellesskapet som franske borgere. Det kreves at alle innvandrere fullstendig skal adoptere mottakerlandets normer og verdier. Kulturell anerkjennelse er det ikke snakk om i denne modellen. Gjennom den politiske, republikanske modellen skal man kunne assimilere minoriteter inn i den dominerende kulturen basert på språklig homogenitet og nasjonalisme (Brekke 2005). Det er gjort forskning på hva som kan skje dersom innvandrere ikke greier, eller ønsker, å integrere seg i storsamfunnet. Innvandreren segregeres. I Valentas artikkel (2008b) antydes det, at selv om man deltar i arbeidslivet, er det ikke slik at man nødvendigvis får flere norske venner. Jeg ønsket å finne ut om det samme gjaldt for de «trøndertyrkiske» mennene.

Ashgate Publishing Group har i samarbeid med European Research Centre on migration and ethnic relation bygget et internasjonalt rykte for nyskapende teoretisk arbeid og forskning, spesielt på Europa og for nasjonalt baserte studier med relevans for internasjonale spørsmål. I studien «*Paradoxes of Cultural Recognition*» (Eriksen 2009) antydes det at det ikke trenger å være et alternativ at innvandrere skal integreres i storsamfunnet, men at man i alle fall har kontakt med noen nordmenn. Flere etniske samfunn i USA har greid å oppfylle mange nødvendige funksjoner. Dette kan være hjelp til å skaffe arbeid, finne bosted, sosiale aktiviteter og å gi støtte og informasjon til hverandre (Eriksen 2009). Det henvises til forskning gjort på multikulturalisme. Begrepet multikulturalisme har mange definisjoner, men man kan si at det innebærer spesielt sosial likestilling og deltakelse, og kulturell anerkjennelse. Innvandrerdelaktelse er nødvendig i alle samfunnsinstitusjoner, og på arbeidsmarkedet, for å oppnå sosial utjevning (ibid.). Dette krever at regjeringspolitikken gir innvandrere tilgang til ulike rettigheter (Eriksen 2009). Dette kan for eksempel gjøres gjennom en antidiskrimineringslovgivning og en myndiggjøring av at innvandrere må tilegne seg kulturell kapital ved å lære det norske språk, normer, verdier og samfunnskunnskap (ibid.). Også en menneskelig kapital bør tilegnes gjennom utdanning, yrkesopplæring og andre aktiviteter blant majoriteten for å kunne delta i det norske samfunnet (ibid.). Likevel bør en aksept av innvandrers rett til å utøve egen religion og språk, og til å etablere sitt lokalsamfunn, være til stede. Dette handler om å gi en kulturell anerkjennelse og en respekt for ulikhet. Innvandrere og etniske minoriteter trenger også en kulturell anerkjennelse, for å

kunne knytte fortiden sammen med fremtiden i sitt nye hjemland (ibid.). Anerkjennelsen man får av sine egne fungerer som en kilde til gruppesolidaritet. Den fungerer også som et vern mot diskriminering og ekskludering (ibid.). Jeg ville undersøke hvordan mine informanternes kapitaler, som innebærer språk, arbeid/utdanning, tilpassing i samfunnet og utøvelse av deres egen kultur, påvirker deres følelse av respekt i samfunnet.

2.2 Arbeid og utdanning

Når det gjelder utdanning kan politiske mål om at innvandrere skal integreres i utdanningssystemet, være en måte å omtale begrepet på (Stortingsmelding nr. 49, 2003-2004) (2004). I rapporten «*Bakerst i køen*» (Berg 1992) konkluderes det med at flyktningers arbeidsmarkedstilknytning avhenger av deres utdannelsesnivå, språkkunnskap og botid i Norge. Flere respondenter i hennes undersøkelse mente at det var et diskriminerende arbeidsmarked, og at deres utdanning og arbeidserfaring fra hjemlandet ble underkjent. Også diskriminering og segregering på arbeidsplassene kan føre til en trist hverdag på jobben for disse innvandrerne. Selv med høy utdanning, er det fortsatt slik at nordmenns meninger vektlegges høyere. Det kan være vanskelig å måle integrering når mellommenneskelige faktorer blir lagt mindre vekt på, når man statistisk prøver å vise integrering i form av hvor mange av innvandrerne som har arbeidstilknytning og/eller er i utdanning (Berg 2010). Enkeltfaktorer, slik som for eksempel språk, utdanning, botid og kultur, er knyttet sammen og er med på å påvirke hverandre (ibid.).

Jakobsen og Midttømmes undersøkelse «*Utdanning og sosialisering som brobygger i et multikulturelt samfunn*» (2009) viser at høyere innvandringstall betyr at samfunnet får større erfaring med innvandring og integrering, og de blir lettere en del av det samme sosiale nettverket. Dette vil kunne lede til større grad av positive holdninger til hverandre (ibid.). Deres studie viser at også negative holdninger til innvandrere kan skapes på grunn av bekymring for økt konkurranse på arbeidsmarkedet. Særlig er de med lavere utdanning redde for dette, i og med at det er deres jobber som lettere kan bli tilbudt innvandrere. Dette gjelder både for de uten særlig utdanning, men også innvandrere med utdanning. Man kan frykte at innvandrerne drar lønnsnivå ned i disse jobbene, som krever liten form for spisskompetanse (Midttømme og Jakobsen 2009). Deres studie fokuserer på hva som

skal til for at nordmenn kan lettere akseptere innvandrere. Jeg ville finne ut hvordan de etniske nettverkene kunne påvirke innvandrers følelser av aksept fra nordmenn. Kunne de tyrkiske mennene bli mer utsatt for negative holdninger fra nordmenn når de oppholdte seg mest sammen sine egne og hva kan samfunnet bidra med for å skape en aksept?

I en rapport av Torkil Løwe «*Unge med innvandrerbakgrunn og arbeidsmarkedet*» (2010) ble det vist til at i den tyrkiske innvandrergruppa i Norge er det relativt få som har utdanning over grunnskolenivå. Det er enda færre som tar videre utdanning, i forhold til samme aldersgruppe blant alle innvandrere, samlet sett. I Trondheim er det flere tyrkere som er i arbeid eller tar utdanning, enn hva det er i forhold til landsgjennomsnittet for tyrkere (ibid.). I de høyerestilte gruppene i samfunnet har man mer utdanning, bedre økonomi og et større *selvvalgt* nettverk, som er mer eksponert for informasjon og åpner mot omverden (ibid.).

Marko Valentas doktorgrad «*Finding friends after resettlement*» (2008a) viser at innvandrerne med høyere utdanning opplever seg som klassemessig feilplassert. De opplever at de havner i lavere klasse enn nordmenn med samme type utdanning. Hans undersøkelse viser at det er flere faktorer som avgjør om arbeidsplassen er en velegnet plass for integrasjon av innvandrere. Valenta har publisert i artikkelen «*Hindringer for sosial integrering av innvandrere i arbeidslivet*» (2008b) hvor han har kommet fram til at det er flere grunner til at innvandrere ikke opplever seg sosialt integrert. Det kan være vanskelig på grunn av språket og språklige koder, og det kan være utdanningsmessige forskjeller, der innvandrere er overkvalifisert for jobben, og ikke føler de får uttelling for dette. De kan føle seg svært forskjellig fra sine kollegaer, og opplever liten interesse for kollegialt samvær både på og etter jobb. De kan føle seg stigmatisert og ikke «en av gutta» på jobb (Valenta 2008a). Der innvandreren leter etter likheter med nordmenn og deres kultur, er det lett for at nordmenn ser etter forskjeller mellom dem selv og innvandreren (ibid.).

Forskning (Berg og Lauritsen 2000) viser at nettverk er viktig for å kunne få seg en jobb. Innvandrere har ofte et mindre nettverk enn de som har bodd lenge i Norge. I min undersøkelse har jeg prøvd å få et innblikk i hvordan deres etniske nettverk er med på å påvirke deres sjanser for å få jobb etter at de kom til Norge.

Jon Rogstad i artikkelen «*Søkelys på arbeidsmarkedet*» (2002) sier at synlige minoriteter kan møte mange hindre på arbeidsmarkedet. Han viser til at eksisterende forskning har som mål å finne ut hvordan disse hindrene oppstår og hvordan de virker. Hans artikkel, derimot, fokuserer mer på om det å være annerledes kan være positivt i form av at man blir lagt mer merke til og får vist fram sine kvalifikasjoner. For å ha en varig suksess i arbeidsmarkedet må man ha opparbeidet seg ferdigheter etter hvert. Hvordan var dette for mine informanter? Opparbeidet de seg ferdigheter kun igjennom sitt daglige arbeid eller tok de kurs og utdanning for å komme seg høyere opp på karrierestigen? Hva var vanlig i dette etniske nettverket? Hvordan kan eventuelt utdanning og yrkesdeltakelse bidra til sosial integrering? Noen innvandrere opplever kanskje at utdanning er med på å åpne dører for arbeidstilgjengelighet. I arbeidslivet kan de møte andre nordmenn, lære norsk bedre og raskere, og de føler kanskje en større tilhørighet til det norske samfunnet. For andre kan det å ta en utdanning fortone seg som vanskelig, eller at man har en utdanning fra utlandet som ikke godkjennes eller underkjennes blant norske arbeidsgivere. Det er bekreftet at økt samhandling mellom grupper gir økt forståelse og aksept for hverandre. For å oppnå dette er det viktig med en vellykket integreringsprosess som setter krav til begge sider, og tar hensyn til både nykommere og majoritetsbefolkning (Rogstad 2002).

2.3 Etnisk kultur, stigmatisering og diskriminering

I forskning rundt etniske relasjoner har begreper som sosial kapital og sosial integrasjon blitt benyttet og analysert i forhold til etniske nettverk. Det er slik forskning jeg har vært mest interessert i. Jeg ønsket å finne ut mer om hvilken relevans mine informanters etniske nettverk kunne ha for deres integrering i samfunnet. Det er gjort flere undersøkelser som belyser innvandrernes etniske nettverk som en positiv og/eller negativ faktor for å oppnå anerkjennelse og sosial integrasjon.

Jarle Pedersens doktorgrad «*Kamper for anerkjennelse – unge flyktninger i møte med norske lokalsamfunn*» (2008) viser at diskriminering kan være en faktor for at innvandrergupper føler seg bedre blant etniske grupper. Det å oppleve stigmatisering, og det å ha en svak basis kapital, er med på å bestemme om man opplever aksept og respekt (Pedersen 2008). De som er nederst på statusstigen kan lettere få et dårligere selvbilde, og man kan havne i en situasjon

hvor man kan få mentale problemer. I Pedersens undersøkelse ser man at sosial eksklusjon er en viktig sosial konsekvens for miskjennelse. Denne eksklusjonen, som minimerer innvandrerenes kontakt med majoriteten, og fører til segregering, ønsket jeg å undersøke nærmere når det gjaldt mine informanter. Jeg ønsket å finne ut hva som skjer når innvandreren trekker seg unna majoriteten og tilbringer mest tid sammen sitt etniske nettverk.

I Torkil Løwes rapport «*Unge med innvandrerbakgrunn og arbeidsmarkedet*» (2010) kom det fram at innvandrene selv mente at den største forklaringen på arbeidsledighet var på grunn av diskriminerende holdninger fra arbeidsgiverne. I mine intervjuer er det et tema som ble tatt opp med mine informanter.

Valenta viser i sin undersøkelse «*Finding friends after resettlement*» (2008a) at mange av hans informanter med innvandringsbakgrunn ikke opplevde store problemer når det gjaldt forskjeller mellom nordmenn og dem selv. Dette gjaldt særlig dem som kom fra tidligere Jugoslavia ettersom de anså seg selv som Europeere. De opplevde likevel at nordmenn var mer fokusert på de kulturelle forskjellene enn likhetene. Han kom fram til at nordmenn har en tendens til å tillegge kulturelle kjennetegn som noe negativt. Hans informanter følte at nordmenn ikke ga dem respekt, og at de til tider kom med rasistiske utspill.

I Torkil Løwes rapport «*Unge med innvandrerbakgrunn og arbeidsmarkedet*» (2010) var det ingen sammenheng mellom deres arbeidsmarkedsstatus og samhørighetsfølelse med Norge som land. Kunne mine informaners status på arbeidsmarkedet påvirke deres følelser rundt Norge og nordmenn?

Artikkelen «*You must learn Norwegian first, before you can make a dream*» (2001) av Ragnhild Sollund viser at innvandrerkvinnens arbeidsidentitet, yrkeslojalitet til jobben, tilfredshet med jobben og sin arbeidsidentitet hadde stor betydning for deres stabilitet i arbeidsforholdet. Det at de oppholdt seg i sine egne etniske grupper på jobb, gjorde at de trivdes mer og dermed også var en mer stabil arbeidstaker. Arbeidsledelsens måte å utøve lederskap på hadde også betydning for om det etniske fellesskapet ble utviklet videre og at opprettholdtes. Her oppmuntret ledelsen til et etnisk homogent arbeidsmiljø og baserte sitt lederskap på nærhet og tillit, forsterket dette kvinnenenes yrkeslojalitet. Artikkelen framhevet at etniske grupperinger på arbeidsplasser kunne dermed virke stabilitetsfremmende. Flere av mine informanter arbeidet på en spesiell arbeidsplass. Hvordan opplevde de det?

2.4 Språk

I Torkil Løwes rapport «*Unge med innvandrerbakgrunn og arbeidsmarkedet*» (2010) kunne det ikke påvises noen generell sammenheng mellom innvandrers norskerferdigheter og hans deltakelse i arbeidslivet, med unntak av menn med en pakistansk bakgrunn. Men for å mestre dagliglivet, jobb og utdanning er det å kunne norsk en viktig forutsetning, mener Berg (1992). I studier utgitt i boka «*Makt i det flerkulturelle arbeidsmarkedet*» (Brochmann, Borchgrevink og Rogstad 2002) vises det til at arbeidsgivere som regel stiller et krav om godt skriftlig og muntlig språk. Også det holder ikke i mange tilfeller. Det å forstå sosiale koder, altså det sosiale språket, er nødvendig for å kunne gjøre en god jobb (ibid.).

I Valentas artikkel «*Hindringer for sosial integrering av innvandrere i arbeidslivet*» (2008b) antydes det at når majoritet og minoritet fordeler seg lagvis i arbeidsmarkedet, møter innvandrere kun andre innvandrere og få nordmenn. De typiske «innvandrersjobbene», som for eksempel drosjesjåfører, morsmållærere, tolker og renholdere, er jobber som ikke er med på å skaffe stabile relasjoner med verken nordmenn eller andre innvandrere. Nettverket blir dermed mindre og det norske språket vanskeligere å lære. Innvandreren kan føle en konstant usikkerhet i hverdagslivet utenfor sin egen gruppe, men også sammen eventuelle norske venner. Innvandreren opplever å ikke forstå de kodene som gjelder i en spesiell situasjon. De kan også vite hva som er kodene, men ha vanskelig for å utføre dem i praksis. I min studie spør jeg om det er slike følelser som bidrar til segregering. Usikkerheten, mener Valenta (2008b) bygger ofte på språket. Det å ikke kunne uttrykke seg spontant og lett, får innvandreren til å føle at de blir betraktet som kjedelig, enkel og kanskje dum. Var det slike følelser som førte til at også mine informanter ønsket å tilbringe mest tid i sitt etniske nettverk?

2.5 Sosiale nettverk

Sosiale nettverk er noe som lenge har blitt studert på feltet innvandring. Innvandreres nettverk kan beskrives som relasjoner av vennskap, støtte og trygghet som er ressurser tilgjengelig for individet i dette nettverket. Som sagt innledningsvis, kan dette også bety konsekvenser for

individet (Bø og Schiefloe 2007). Det blir gjort studier som fokuserer på negative og positive roller av sosial kapital. I min studie blir dette relevant, i og med at jeg prøver å finne ut mer om hvordan innvandrers eget etniske nettverk kan påvirke integreringen.

Mange studier, slik som også «*Finding friends after resettlement*» (Valenta 2008a), er viet til relasjoner innvandrere har til sosiale nettverk og hvordan deres liv utvikler seg etter at de har kommet til sitt nye hjemland. Ofte kan det etniske nettverket bli definert som positivt, men empirisk forskning viser ofte det motsatte (Bø og Schiefloe 2007). I min undersøkelse prøver jeg å finne ut hvordan det kan arte seg for mine informanter. Sosial kapital basert på begrenset solidaritet er i forskningsstudier blitt knyttet til lokalsamfunn eller store grupper med felles kjennetegn, for eksempel etniske minoritetsgrupper (ibid.).

Det utvikles gjensidig tillit gjennom at de med en bestemt gruppetilhørighet, treffes og samhandler i mange ulike sammenhenger, sier Nysæther i sin artikkel «*Kan begrepet sosial kapital anvendes i sosialt arbeid*» (2004). Der refereres det til at sosial kapital, økonomisk og kulturell kapital er det som former handlingsmønster og spesielle trekk hos de ulike gruppene i samfunnet. Dette er nettverksrelasjoner hvor medlemmene gir gjensidig anerkjennelse til hverandre. Den sosiale kapitalen ligger i den kvaliteten som er i relasjonene til medlemmene i gruppa, og alle er med på å eie den. Mennesker med samme bakgrunn kan finne støtte i hverandre. Opplevs negative ting i deres eget liv, kan man ved å kollektivisere problemene, se at flere har det slik som man selv, og dermed flytte problemene over fra seg selv og til at det må være samfunnet det er noe galt med. Det antydes i hans artikkel at like grupper bygger ikke på balansert gjensidighet, men en solidaritet ved at man har felles problemer. Jeg ønsket å undersøke om dette var tilfelle for mine informanter også.

2.6 Kvantitativ forskning

Jeg synes det blir viktig å presentere noen kvantitative undersøkelser også. Jeg viser her en sammenfatning av de jeg mener er relevante for min undersøkelse. Sammenfatningen er bygget på mange studier. De er publisert av iFAKTA (Faktahefte om innvandrere og integrering 2011), SSB (Statistisk sentralbyrå 2007) og IMDi (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet 2007). I hele Norge var det per 1.1.2011 omtrent 600 000

innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge. Per 1.1.2011 bodde det over 16 000 tyrkiske innvandrere og tyrkiske norskfødte med innvandrerforeldre i Norge. Disse er bosatt i 244 av landets kommuner (ved inngangen til 2008). Siden 1994 har det vært store variasjoner i hvor mange som har kommet til Norge, men tallet ligger mellom 200 og 630 personer årlig. Forskningsrapporter viser at i Drammen er det størst andel tyrkiske innvandrere og norskfødte med tyrkiske innvandrere foreldre, sammenlignet med de andre kommunene. I Trondheim er tyrkere også den største innvandrer gruppa, og utgjør 0,6 prosent av befolkningstallet. Blant innvandrerne fra Tyrkia er det flest barn og unge voksne. Ikke så mange eldre. Størst er aldersgruppa mellom tjue og førti år. Dette gjelder også for mine informanter, som alle er i denne gruppa. Det er likevel mange flere eldre blant tyrkerne, enn i andre innvandringsgrupper her i Norge. De første tyrkiske innvandrere kom som arbeidsinnvandrere på 60-70 tallet. På grunn av deres lange botid her i Norge, utgjør de norskfødte med tyrkisk bakgrunn, trettifem prosent av alle med tyrkisk bakgrunn. Gjennomsnittlig botid i Trondheim for tyrkiske innvandrere, er omtrent elleve år. Mine informanter har ulik botid, alt fra litt over 2 år til over 15 år. Etter innvandringsstoppen i 1974/-75 har de fleste tyrkiske innvandrere kommet hit igjennom familieinnvandring. Blant innvandrere fra Tyrkia er halvparten av dem kommet hit på grunn av familieetablering, og flertallet av dem er menn. Også de mennene jeg har intervjuet, har kommet hit gjennom familieetablering, som nærmere bestemt, er ekteskapsinngåelse med nordmenn og Faktahefte om innvandring og integrering. Det er få tyrkiske kvinner som inngår ekteskap med nordmenn. Tyrkiske menn er den eneste gruppen blant innvandrergruppene hvor norske *kvinner* er i flertall, når det gjelder giftemål med en innvandrer. Av alle andre innvandrergrupper er det mest norske menn som gifter seg med utenlandske kvinner fra land som for eksempel Russland og Thailand. Av de tyrkiske kvinnene i Trondheim er de fleste i jobb, men det er de tyrkiske mennene man ser lettest i Trondheim. Flere av dem jobber i utelivsbransjen, og de eier restauranter og butikker. De tyrkiske kvinnene er ikke like synlige.

2.7 Sammendrag av tidligere forskning

Sammendrag av tidligere forskning og hva jeg ville undersøke nærmere i forhold til disse:

1. I rapporten «Bakerst i køen» (Berg 1992) konkluderes det med at flyktningers arbeidsmarkedstilknytning avhenger av deres utdannelsesnivå, språkkunnskap og

botid i Norge. Flere respondenter i hennes undersøkelse mente at det var et diskriminerende arbeidsmarked, og at deres utdanning og arbeidserfaring fra hjemlandet ble underkjent. Jeg ønsket å finne ut om hva mine informanter mente om dette temaet.

2. Torkil Løwes (2010) rapport «Unge med innvandrerbakgrunn og arbeidsmarkedet» om innvandrergruppene i Norge, viser at det er relativt få tyrkere som har utdanning over grunnskolenivå. Det er enda færre av dem som tar utdanning videre, i forhold til samme aldersgruppe blant alle innvandrere samlet sett. De har dessuten middels høy- og høy grad av økonomisk selvhjulpenhet. I de høyerestilte gruppene har man høyere utdanning, bedre økonomi og større *selvvalgt* nettverk, som er mer eksponert for informasjon og åpnere mot omverden. Jeg ønsket å finne svar på hva mine informanter hadde av utdanning og økonomisk selvhjulpenhet. Har de muligheter for å oppnå et større selvvalgt nettverk, selv med høy utdanning og høy grad av økonomisk selvhjulpenhet?
3. Undersøkelser gjort rundt arbeid og utdanning viser at under halvparten av dem som ikke hadde fullført grunnskole føler at de er godt integrert, mens 84 prosent av de som har høyskole-/universitetsutdanning mener at de ikke er det. Hvordan kan mine informanters arbeid og eventuelle utdanningsgrad påvirke følelsen av å høre til i det norske samfunnet?
4. Marko Valenta (2008a) har gjennom sin forskning kommet fram til at det er flere grunner for at innvandrere ikke opplever seg sosialt integrert. Det kan være vanskelig på grunn av språket og språklige koder, og det kan være utdanningsmessige forskjeller der innvandrere er overkvalifisert for jobben, og mener at de ikke får uttelling for dette. De kan føle seg stigmatisert. Denne undersøkelsen ble viktig for meg ettersom jeg også ville finne ut om mine informanter føler seg sosialt integrert på jobb, så vel som på norske arbeidsplasser og som på tyrkiske arbeidsplasser. Jeg ville undersøke om denne følelsen av å være sosialt integrert på en arbeidsplass kunne gi ulike oppfatninger av om man er integrert i samfunnet. Hva mine informanter tenker om hvordan nordmenn oppfatter dem, ville jeg undersøke. Hva skjer når innvandrerene opplever å ikke motta respekt fra majoriteten? Trekker de seg tilbake til sine egne? I min undersøkelse ville jeg finne ut hvordan en eventuell tilbaketrekking kunne påvirke mine informanters integrering. Hvilke negative konsekvenser kan informantenes etniske nettverk gi, var det jeg ville undersøke i min studie. Studier viser at sterke

bånd til egen etnisk gruppe kan hindre det å knytte relasjoner med andre etniske grupper (Valenta 2008a). Dette ble viktig for meg å finne ut av i forhold til det mine informanter kunne fortelle. Hvordan kan det etniske nettverket påvirke deres kontakt med de utenfor dette nettverket

5. Midttømme og Jakobsen (2009) viser at negative holdninger til innvandrere kan skapes på grunn av bekymring for økt konkurranse på arbeidsmarkedet. Kunne jeg finne slike holdninger blant sosiale nettverk rundt mine informanter? Jeg ville finne ut hvordan de etniske nettverkene kunne påvirke innvandrernes følelser av aksept fra nordmenn. Kunne de tyrkiske mennene bli mer utsatt for negative holdninger overfor nordmenn når de oppholdte seg mest sammen sine egne?
6. Forskning (Berg og Lauritsen 2000) viser at nettverk er viktig for å kunne få seg en jobb. Innvandrere har ofte et mindre nettverk enn nordmenn flest. I min undersøkelse har jeg prøvd å få et innblikk i hvordan deres etniske nettverk er med på å påvirke deres sjanser for å få jobb etter at de kom til Norge.
7. Jarle Pedersens doktorgrad «Kamper for anerkjennelse - unge flyktninger i møte med norske lokalsamfunn» fra 2008 sier at diskriminering kan være en viktig faktor for at innvandrergreper ønsker å tilbringe mest tid sammen sitt etniske nettverk. I mine intervjuer er dette et tema som ble tatt opp med mine informanter. At en eksklusjonen minimerer innvandrernes kontakt med majoriteten, og fører til segregering, ønsket jeg også å undersøke.
8. I Valentas artikkel «Hindringer for sosial integrering av innvandrere i arbeidslivet» (2008b) antydes det at selv om man deltar i arbeidslivet, er det ikke slik at man nødvendigvis får flere norske venner. Jeg ønsket å finne ut om det samme gjaldt for de «trøndertyrkiske» mennene. Det norske språket blir vanskeligere å lære. Innvandreren opplever å ikke forstå de koder som gjelder i en spesiell situasjon.. Mye av usikkerheten, mener Valenta (2008b) kommer av språket. Dette var et tema jeg ville snakke med mine informanter om.
9. Nysæther (2004) antyder at mennesker med samme bakgrunn kan finne støtte i at man har felles problemer og bygge et nettverk kun ut i fra dette. Er dette tilfelle for mine informanter?

Kapittel 3

Teoretiske tilnærminger

3.1 Sosial kapital

Sosial kapital kan defineres som gjensidig tillit og forpliktelser innenfor et nettverk som gjør det mulig for, i dette tilfellet, den enkelte innvandrere og hans etniske nettverk å mobilisere ressurser og løse problemer (Oltedal 2005:169). Jeg har valgt å la meg inspirere av den franske sosiologen, forfatter og filosofen *Pierre Bourdieus* (1930-2002) teori og begreper i fortolkningen av mine data. Han er en sentral bidragsyter til begrepet sosial kapital, i tillegg til den amerikanske sosiologen James S. Coleman (1926-1995) og den amerikanske statsviteren Robert D. Putnam (1941). Bourdieu plasserer individene i sosiale rom på grunnlag av økonomisk, kulturell og sosial kapital (ibid.). Hans begreper gir en forklaring på hvorfor mennesker handler som de gjør (Wilken 2006). Hos Bourdieu er integrasjon og deltakelse i sosiale nettverk, eksisterende eller potensielle ressurser som medlemmene i nettverket har til rådighet. Dette nettverket består av stabile relasjoner og anerkjente forbindelser (Pedersen 2008:29-30). Den sosiale kapitalen består ikke av den enkeltes medlem i gruppa, men av kvaliteten av relasjonen mellom medlemmene, og alle har tilgang til den (Oltedal 2005:170). Colemans definisjon av sosial kapital bygger mer på vitenskaplige og politiske strømninger de siste årene. Han har en mer vag og omfattende måte å beskrive begrepet på (Nysæther 2004). Bourdieus definisjon kan sees på som mer avgrenset og presis. Coleman vektlegger det idealistiske i begrepet. Det er normer og tillit som står i fokus. Bourdieu trekker mer fram den materialistiske siden av sosial kapital. Han mener at tilgangen til ressurser er viktig for medlemmene i gruppa (ibid.). Coleman mener at det er tillitsrelasjoner som er styrende for atferden til individene. Bourdieu mener at det er verdier og tradisjoner som er avgjørende for hvordan mennesker fra ulike samfunnsklasser tenker og handler (Oltedal 2005). I slik sammenheng, ble Bourdieus teorier mer aktuell for meg å bruke. Jeg var ute etter å se hvordan det etniske nettverkets medlemmer, med mange like verdier og tradisjoner, påvirket hverandre. Jeg mener også at tilgangen til de ressursene det etniske nettverket kan tilby er det som kjennetegner deres sosiale kapital, og ikke grunnleggende basert på normer og tillit. Det er den økonomiske

utviklingen, og forskjellene i det politiske styret i Nord- og Sør-Italia, som Putnam i utgangspunktet brukte begrepet sosial kapital om (Oltedal 2005). Han bygger sine teorier i stor grad på Coleman. Hans definisjon av sosial kapital er i mindre grad nyansert enn hos Bourdieu og Coleman (ibid.). Putnam får, i likhet med Coleman, ikke inn i sin teori Bourdieus perspektiver om hvordan sosial kapital inngår i en større sammenheng. Bourdieu (1995) sier noe om sosial kapital i boka «*Distinksjonen*» (1995) (fra originalen «*La Distinction. Critique sociale du jugement*» (1979), men i «*The forms of Capital*» (1986) blir begrepet tydeligere framstilt (Field 2003). Sosial kapital, mente Bourdieu, var et resultat av forskjellige former for sosiale nettverk, og han tydeliggjorde betydningen av slektskap og arveforbindelsene som påvirkningskraft på individets posisjon i samfunnet (Field 2003). Klasser og sosiale hierarkier opptok Bourdieu, og hvordan ulike kombinasjoner av kapitaler kunne bidra til å definere individers posisjon i disse (ibid.). Med kulturell kapital beskriver Bourdieu som summen av informasjon, dannelse, viten, utdanning, dannelse og estetiske disposisjoner som et individ besitter (Field 2003). Field (2003) mener at Bourdieus teori om sosial kapital går ut på å vise hvordan individer i de dominante klassene i samfunnet bevarer sin sosiale posisjon gjennom støtte fra andre ressurssterke individer og grupper. De prøver også å opprettholde en sosial avstand i forhold til individer i lavere klasser gjennom sin væremåte, forbruk og livsstil. Det er de som definerer hva som skal anerkjennes eller ikke (ibid.). Jeg var ute etter å studere mine informanternes status som innvandrere. Var det kun i sitt etniske nettverk de følte seg respektert og anerkjent, og som derfor kunne føre dem lengre unna det norske samfunnet? Den franske forfatter og filosof Jean-Paul Sartre (1905-1980) mente, i likhet med den kanadiske samfunnsforsker og forfatter Erving Goffman (1922-1982), at mennesket er dømt til frihet, i den forstand at det må ta ansvar for sine egne valg. Det må man gjøre uten å skylde på andre og samfunnet. Bourdieu prøver å bygge en bro mellom subjektivismen og objektivismen. Han ønsker å forklare hvordan mennesker produserer og reproducerer sosiale systemer gjennom sine oppfattelser og handlinger. Hans teori går ut på å se hvordan individer handler på bakgrunn av sine sosiale systemer, begrenset av de objektive strukturene rundt disse systemene (Field 2003). Det er nettopp det jeg også ønsket å undersøke. Jeg ønsket å finne ut hvordan mine informanternes sosiale systemer kunne påvirke hverandres handlinger. Innvandrernes symbolske kapital kan gi signaler om at han tilhører en allerede stigmatisert gruppe. Innvandreren blir da sett på som en fremmed av majoriteten som han prøver å bli akseptert av. Det å få nye venner etter å ha kommet til et nytt land har å gjøre med en menneskelig higen etter det å høre til, bli akseptert, likt og respektert av andre

(Wilken 2006). I min studie spør jeg om det etniske nettverket kan gi følelser av miskjennelse og stigmatisering, snarere enn følelser av respekt og anerkjennelse fra det norske samfunnet.

3.2 Felt

Bourdieu bruker flere sentrale begreper i sitt forsøk på å forklare hvorfor mennesker handler som de gjør. Jeg vil nedenfor redegjøre for de begrepene som jeg har blitt inspirert av. Det første er feltbegrepet.

Bourdieu mener at samfunnet til stadighet utvikler nye grupper. Disse gruppene kaller Bourdieu «felt». Feltene kan ha forskjellige verdier og logikker. Bourdieu snakker om kulturelle felt, akademiske felt, religiøse felt og maktfelt (Wilken 2011; 2006). Grensene mellom disse feltene behøver ikke å være sterkt tydelige. Det går an å bevege seg fra et felt til et annet. Det som er viktigst at man har de kvalitetene/kvalifikasjonene som skal til for å passe inn i feltet (Brown 2004). I alle felt er det de dominerende som bestemmer hva disse skal være. De dominante har alltid en fordel av hvordan grensene settes (ibid.). I forhold til mine informanter kan det for eksempel være grupper av individer fra majoriteten, som føler sine posisjoner truet av innvandreres kvalifikasjoner. Det kan være yrker som ikke krever fagutdannelse, som nordmenn kan være redde for å miste når innvandrere tilbyr sin arbeidskraft. Jeg ønsket å se hvordan tyrkernes etniske nettverk kunne bidra til at slike jobber ble tilbudt kun til andre individer i dette nettverket. Var dette tilfelle, ble det etniske nettverket et opphav til kun å forsterke deres habitus og hindre kontakt med majoriteten. Begrepet habitus vil jeg beskrive nærmere nedenfor.

3.3 Habitus

Bourdieu har en empirisk tilnærming hvor han bruker nøkkelbegreper som blant annet habitus og ulike kapitalformer for å forklare sosiale fenomener. Her bruker han begrepet habitus om systemer av varige og overførbare disposisjoner for hvordan vi oppfatter og handler i det samfunnet vi lever i (Wilken 2011; 2006). Dette er ofte oppfatninger og

handlinger som er ubevisste for individet selv. Ut i fra dette kan man anta at gjentatte opplevelser av stigmatisering og diskriminering for de tyrkiske mennene internaliseres, og kan føre til ytre begrensninger og muligheter. Dette kan for eksempel være innenfor jobb, utdanning og deltakelse i samfunnet. Systemer som oppfattes som like for individer som er blitt utsatt for lignende erfaringer og felles nasjonalitet, kultur, religion og klasse, føles umiddelbart som kjent (ibid.). Det etniske nettverkets innflytelse, bygget på medlemmenes lignende erfaringer, former gruppas utvikling av habitus. Dette fører til ulik grad av integrering (Wilken 2006). I min studie var jeg opptatt av å se nærmere på hvordan det tyrkiske nettverkets habitus kunne påvirke integreringsgraden i samfunnet. «*Anerkjennelse tildeles et symbolsk produkt via et hierarki av verdsettinger, lokalisert i habitus, strukturert av erfaringer som følger av den posisjon habitus har inntatt i bestemte maktforhold*» (Pedersen 2008:28). Det å bli anerkjent skaper en positiv identitet, som igjen er viktig for å kunne leve et godt liv. Skjer det motsatte, nærmere bestemt miskjennelse, kan følelser av å bli usynliggjort, følelser av hån eller ydmykelse, diskriminering og stigmatisering oppstå (ibid.). Gjennom positiv bekreftelse på selvet, kan man, som nevnt ovenfor, unnsnippe den stigmatiseringen som skaper begrensninger for personlig utfoldelse. Et stigma som gir utslag i utrygghet og usikkerhet. Ved å føle aksept, opplever man motsatt, sikkerhet og positiv bekreftelse på egen identitet (Pedersen 2008). Anerkjennelse kontra miskjennelse er begreper fra Bourdieus teori. Bourdieu mener at individers handlinger egentlig ikke handler om å oppnå status og makt, men derimot en higen etter verdighet som bare samfunnet kan gi. Man ønsker å være akseptert av sine nære omgivelser, eventuelle arbeidskollegaer, og også som borger i samfunnet. Anerkjennelse eller miskjennelse kan være avgjørende for individets selvrealisering (Pedersen 2008). Anerkjennelse hos Bourdieu knyttes opp mot begrepet sosial kapital:

Social capital is the aggregate of the actual or potential resources which are linked to possession of a durable network of more or less institutionalized of mutual acquaintance and recognition () which provides each of its members with the backing of the collectivity-owned capital, a 'credential' which entitles them to credit, in the various senses of the world (Bourdieu 1986; Oltedal 2005:170).

Bourdies definisjon av begrepet består av den sosiale relasjonen i form av anerkjennelse og forpliktelser individene imellom, og ressursene som gir tilgang til disse (Oltedal 2005).

Anerkjennelse er ikke noe som individet kan tiltvinge seg, ifølge Bourdieu (Pedersen 2008), og heller ikke er den avhengig av økonomisk kapital. Nettverksrelasjoner kan ikke sees på som naturlig gitt, mener han (Oltedal 2005). Bevisst eller ubevisst handler det for individene å etablere gjensidige forpliktelser overfor hverandre. De fordelene man får som medlem i en gruppe, er det som er det grunnleggende for gruppesolidariteten. Det sentrale i Bourdieus teori rundt begrepet sosial kapital er at individene i gruppa, gjennom gjensidige forpliktelser, opplever å få ulike former for ressurser ved å være medlem av gruppa (ibid.). Bourdieus teori går ikke ut på at individet bevisst legger strategier for å oppnå status, rikdom, og makt, men at det ligger i oss *en indre kraft som søker etter anerkjennelse som vi bare kan få fra de rundt oss* (Bø og Schiefloe 2007). Mennesket setter seg selv i en posisjon hvor det ønsker å få andres syn på seg selv. Det ønsker trygghet, respekt og anerkjennelse, men kan ved å utsette seg for andres «dom», oppleve det stikk motsatte, altså utrygghet og miskjennelse. Når en person føler seg trygg og akseptert er man det man kan kalle sosialt forankret i et sosialt system (ibid.). Primært er ikke Bourdieu opptatt av sosialfilosofiske analyser av hvordan anerkjennelse kan bli eller at det bør være noe gjensidig i samfunnet. Han er opptatt av hvordan anerkjennelse som produkt blir til. Jeg vil i denne studien ikke legge vekt på å utdype hvordan anerkjennelse eller miskjennelse påvirker innvanderens selvrealisering og identitetsutvikling. Jeg ønsket å se nærmere på om mine informanternes nettverk kan påvirke deres følelse av aksept fra nordmenn, og gi seg utslag av ulike grader av integrering.

3.4 Kapital

Bourdieu sier at felt og habitus skal forstås i sammenheng med begrepet kapital. Habitus beskriver hvordan vi resonnerer og handler i samspill med andre. Den varierer i forhold til klasse og sosial posisjon. Habitus utvikles gjennom sosialisering og oppdragelse (Field 2003). Bourdieu er opptatt av sosiale hierarkier, og hvordan nettverkene har betydning for hvilken plassering man har i samfunnet (Field 2003.). Bourdieu, i likhet med Coleman, kombinerer økonomi og sosiologi. Han mener at individets handlingsrom bør i tillegg kartlegges i form av andre typer kapitaler også. Man kan ikke forstå den sosiale verden bare ved å se på den økonomiske kapitalen. For at man skal kunne kalle det en kapital, mener Bourdieu at den må vare over tid, at den må kunne veksles i andre kapitaler og at den må ha en viss verdi. Alle de kapitalene som Bourdieu nevner, kan gjøres om til

økonomisk kapital (Wilken 2006). Legger man for eksempel til investering i form av tid, penger og energi i en kapital, viser det at den må ha en verdi. Bourdieu legger vekt på viktigheten av individers forbindelser og nettverk, men i tillegg er de økonomiske, kulturelle, symbolske og sosiale ressursene i nettverket like viktige (ibid.). Kapital er ressurser/kilder til rådighet for å oppnå innflytelse og makt som mennesker kjemper for å få tilgang til og kontrollere (Wilken 2006). Kulturell kapital snakker Bourdieu mest om, og det er dette begrepet han er mest kjent for. Kulturell kapital kan brukes til å oppnå makt i bestemte felter. Kulturell kapital er det motsatte av økonomisk kapital (ibid.). Likevel må man ofte ha mulighet til for eksempel å ofre både tid og penger for å gi barna sine en god skolegang og utdanning. Man må også se nytten av utdanning (ibid.). Jeg ønsket å undersøke nærmere hvordan dette fortonet seg hos de fleste av mine informanter, som jeg visste hadde en kulturell kapital fattigdom når det gjaldt utdanning. Den symbolske effekten av alle former for kapital, skjer når de andre kapitalene gjøres til en samlende form av innflytelse eller anerkjennelse (ibid.). Bourdieu mener at det er en logisk relasjon mellom felt og kapital. Sosial kapital kan ikke i så stor grad omsettes direkte til økonomisk og kulturell kapital, men er heller ikke uavhengig av disse. Det er fordi gjensidig anerkjennelse innebærer en form for økonomisk og kulturell likhet. Våre nettverk er som oftest preget av homogenitet når det gjelder inntektsnivå og/eller utdanningsnivå (Nysæther 2004). Summen av den grunnleggende kapitalen et individ har, kaller Bourdieu den symbolske kapitalen. Kapital, ut i fra Bourdieus teori, er enhver ressurs som på en bestemt sosial arena gjør det mulig for medlemmene å tilegne seg de utbyttene som er tilgjengelige. Kapitalene som han beskriver består av tre hovedformer:

Økonomisk (materiell og finansiell eiendom), kulturell (begrensede symbolske goder, ferdigheter og titler) og sosial (ressurser som er tilgjengelige gjennom medlemskap i en gruppe). En fjerde type kapital, symbolsk kapital, er en betegnelse for effektene av de andre kapitalformene når disse ikke oppfattes som kapital (som når vi tilskriver medlemmer av overklassen høy moral som et resultat av deres «donasjoner» av tid og penger til veldedige formål (Wacquant 2007).

Bourdieu beskriver altså kapital på ulike måter. For han er ikke begrepet kapital kun knyttet til materielle og økonomiske verdier, men også til andre former for kapital slik som sosial og kulturell kapital. For å kunne benytte begrepet kulturell kapital forutsettes det at man har en legitim kultur som man kan beherske i ulike grader. Bourdieu ønsker å finne

forståelse av hvordan maktforhold og kapitalfordelinger påvirker individet. Når noen bruker sin makt og status til å dominere andre, bygger sosial kapital på en gjensidig anerkjennelse bygd på likeverd (Nysæther 2004).

Ifølge Bourdieu er det den høyeste klassens smak som ofte regnes som den legitime. Det som viser hvor høy klasse du har, er hvor mye du har greid å oppnå av den høyere klassens definisjoner, for hva som er verd å strebe etter. Når innvandrerene, gjennom anerkjennelse fra sitt etniske nettverk, kan finne positive egenskaper og ressurser hos seg selv, kan det bidra til et positivt selvbylde. Den etniske identiteten som generaliseres av andre trenger altså ikke å stemme overens med den personlige etniske identiteten. Med utgangspunkt i Bourdieus teori om kulturell kapital, innebærer dette at personer med etnisk bakgrunn kan ha mange kulturelle ressurser å velge mellom i ulike situasjoner. Hvordan de sosiale relasjonene kan fremstå og gi ulik tilgang til økonomisk, kulturell og symbolsk kapital i det norske samfunnet (Nysæther 2004).

I de senere år har det blitt utviklet flere perspektiver på anerkjennelse. Jean-Paul Sartre og den franske feministiske forfatter og filosof Simone de Beauvoir (1908-1986) analyserer mennesket som vesen som hele tiden søker etter bekreftelse fra andre. Det blir på en måte en kamp mennesker i mellom, der man prøver å dominere andre for å få dem til å se verden gjennom sine øyne. Det er umulig for innvandrerene med sin annerledeshet å dominere fastlåste verdier og normer i samfunnet. Man søker anerkjennelse i form av positive tilbakemeldinger på seg selv, noe som blant annet er med på å styrke vårt selvbylde. Vi ønsker bekreftelse på vår identitet, og en følelse av at vi er akseptert av de rundt oss (Bø og Schiefloe 2007; Høilund og Juul 2005). Dette blir et veldig nødvendig behov å tilfredsstille. I forhold til valg av teori, kunne jeg ha valgt andre teoretikere som for eksempel Goffman og Sartres syn på anerkjennelse i stedet for Bourdieu. Disse to er mer opptatt av hvordan individet, uavhengig av andre og hvilken habitus det befinner seg i, former egne strategier for å oppnå anerkjennelse (Wilken 2011). Jeg syntes at Bourdieus teori om at nettverket i stor grad påvirker individets muligheter til å oppnå anerkjennelse var mest interessant og relevant for meg å bruke i min analyse av undersøkelsesmaterialet. Bourdieu konsentrerer seg om relasjonene til individer i de ulike habitus og maktforholdet mellom disse på grunnlag av ulike kapitaler. Det blir viktig å ha et støttende og sterkt nettverk. Slike nettverk er bevist å forebygge psykososiale problemer og redusere behovet for hjelp fra offentlige instanser (Bø og Schiefloe 2007). Likevel kan andre påvirkingskilder

utenfor sirkelen av personlige nettverk også påvirke våre følelser av anerkjennelse. Disse kan være for eksempel massemedia, fordommer og forskjellige verdier (ibid.). Det er faktorer som dette som kan være avgjørende for innvandrers sosiale kapital. Og det er blant annet slike faktorer jeg er interessert i å se nærmere på i forhold til mine informanternes sosiale kapital.

3.4.1 Bourdieu og symbolsk kapital

All grunnleggende kapital mener Bourdieu ofte fungerer som symbolsk kapital, og hva som regnes som positiv symbolsk kapital kan variere fra ulike habitus. Bourdieu mener at mennesket drives fram av andre mennesker i ønsket om å oppnå anerkjennelse. Bourdieus begrep «symbolsk kapital» kjennetegnes ved at den deles med noen andre, den er noe felles. Selvtillit kan være et eksempel på hvordan symbolsk kapital er relasjonell. Selvtillit er i utgangspunktet en sosial kapital, men den er ikke kun knyttet til individet. Da hadde i så fall kapitalen vært en privat kapital. Når selvtillit knyttes til relasjon med andre er den altså en symbolsk kapital. Den må anerkjennes av andre (Pedersen 2008 og Skjefstad 2007). Jeg ville vite mer om mine informanternes symbolske kapital. Har de kapitaler som kun anerkjennes av sitt etniske nettverk eller har de sjanser for å oppnå positiv bekreftelse fra resten av samfunnet også? Bourdieu sier at etnisitet og opprinnelse har stor betydning for hvilken kapital man oppnår i samfunnet (Wilken 2011:86).

3.4.2 Bourdieus klasseteori

Bourdies klasseteorier legger stor vekt på kultur. Bourdieu mener at det som skiller ulike klasser fra hverandre er knyttet til livsstil og smak. Disse to elementene er ingredienser i et hierarki (Wilken 2011). Det å få sosial anerkjennelse kommer an på hva som sies å være positiv symbolsk kapital i en habitus. De som ikke føler seg anerkjent mangler den symbolske kapitalen som anerkjennes i det dominerende samfunnet. De mangler den symbolske kapitalen som kan gi dem makt til å definere hva som skal anerkjennes (ibid.). Innvandrere kan ha en annen stil og kultur enn dominante og de anerkjennes derfor ikke.

Ofte kan kulturelle og historiske disposisjoner av verden sees på som sannheter. Historisk sett har tyrkere i arbeider-forstader rundt om i Europa mindre status fordi de har blitt tildelt et syn om at de har negative symbolske kapitaler. Det å bli tillagt meninger om at har man en negativ symbolsk kapital, kan lede til svakere sosial innflytelse og en opplevelse av å bli forskjellsbehandlet (Pedersen 2008). Bergs undersøkelse (2002) viser at innvandreres utdannelse verdsettes mindre enn nordmenn. Historiske maktforhold virker inn på innvandreres betingelser for deres anerkjennelse, på deres sosiale kapital og på tildelingen av livssjanser, sier Pedersen i sin undersøkelse (2008). Han har tatt for seg Marianne Gullestads undersøkelse «*Det norske sett med andre øyne*» (2002), som kritisk analyserer hvordan nedarvede bilder og forestillinger preger nordmenns syn på innvandrere. Det settes rammer innenfor den politiske og intellektuelle eliten for hvordan man skal forholde seg overfor innvandrere, hvordan de skal defineres og for hva som skal anerkjenne. Dette bestemmes av kategoriseringer og verdsettinger bygget på de dominantes habitus. Mørkhudede innvandrere støter i større grad på diskriminerende barrierer (Pedersen 2008). Begynner individet eller gruppen selv å tro at man er mindre verd, og har liten eller ingen påvirkningskraft, har det en negativ innvirkning på selvfølelse og selvtillit. Man tror at man ikke har noe å bidra med, og at man ikke blir respektert og anerkjent av individer med de «rette» symbolske kapitalene (ibid.). Statusgruppene benytter seg av ulike statussymboler som beviser at det er de som er den legitime kulturen. Bourdieu understreker at teoretiske klasser ikke må forveksles med virkelige klasser. Hans tilnærming legger vekt på sosial anerkjennelse og sosial ulikhet (Pedersen 2008). I min analyse blir sosial anerkjennelse og sosial ulikhet noe jeg ser på i forhold til hvordan nettverk kan være en kilde til innvandrers opplevelse av å være akseptert i det norske samfunnet.

Som sagt ovenfor er det de dominante maktgruppens meninger som blir den «naturlige» måten å se verden på. Bourdieu kaller dette for symbolsk vold (Wilken 2006; 2011). De som ikke innehar den dominantes symbolske kapital, blir heller ikke anerkjent av disse. Har man ikke den «rette» kapital, kan man bli miskjent (ibid.). Dominans og symbolsk vold kan påvirke habitus, og dermed også identiteten. Individer med etnisk bakgrunn, med en annen kultur, religion og livsstil enn nordmenn, kan oppleve en nedvurdering av sine normer og verdier. De kan føle at de ikke blir akseptert. Det kan lede til svakere grad av integrasjon i sosiale omgivelser hvor det er majoriteten som er i flertall (Nysæther 2004). Deres selvbylde kan bli dårligere når det er en så stor forskjell mellom felt og habitus. Det man opplever kan

føre til psykiske påkjenninger (ibid.). Hvilken betydning kan dominanslogikken ha for mine informanter? Føler de seg usikre på sine valg, tanker og praksiser? Kan dette være et tegn på en symbolsk vold de blir utsatt for? Jeg opplever at Bourdieus perspektiv på anerkjennelse er en innfallsvinkel til å finne ut mer om hvordan følelser av hvordan positive og negative bekræftelser oppstår. Som et eksempel mener Bourdieu at elever og studenter ikke oppnår resultater på bakgrunn av at de er flinke og smarte studenter, men at de oppnår dette fordi de allerede har fortrinn som medlemmer av høyere klasser i samfunnet. Bakgrunn kan ha stor innflytelse på suksess, mener han (Wilken 2011). Dess fjernere forhold man har til den legitime kulturelle kapitalen, jo mindre sjanse har man for å lykkes (ibid.). Personer med innvandringsbakgrunn har ofte et ukjent forhold til hva som er den norske legitime kulturen. I deres land kan andre legitime kulturer gjelde. Bourdieu mener at utdanningssystemet er med på å belønne medlemmer som allerede befinner seg i den dominerende kulturen. Man opplever liten eller ingen følelse av anerkjennelse av den dominerende majoriteten som definerer hva som skal anerkjennes eller ikke i samfunnet. Smaken til de høyeste klassene, utgjør den legitime kulturen. De høyere klassene blir sett på som statusgrupper (Brown 2004.).

3.5 Sammendrag av teori og hvordan jeg vil benytte meg av den i analysen

Man kan si noe om hvorvidt hvilke type sosiale nettverk som gir best tilgang til andre kapitalformer (Pedersen 2008). Disse nettverkene fungerer som potensielle ressurser for medlemmene av nettverket. Ressursene kan gi utslag i form av ulik kapital. Kapitalen anerkjennes av medlemmene, ettersom de historisk er påvirket av hva som bør verdsettes (Wilken 2011; 2006). Bourdieus syn på kulturell kapital ble noe jeg valgte å bruke i min analyse. Jeg ønsket å se nærmere på hvordan deres etniske nettverk, bygget på lik habitus, kunne påvirke mine informanters status i det norske samfunnet. I min undersøkelse har jeg sett nærmere på hvorfor det utvikles en sosial integrering på tvers av majoriteten. Ble det etniske nettverket et opphav til kun å forsterke deres habitus og hindre kontakt med majoriteten? Det etniske nettverkets innflytelse, bygget på medlemmenes lignende erfaringer, former gruppas utvikling av habitus. Dette fører til ulik grad av integrasjon (Wacquant 2007). I min studie var jeg opptatt av å se nærmere på hvordan det tyrkiske

nettverkets habitus kunne påvirke integreringen i samfunnet. Bourdieu mener at individers handlinger egentlig ikke handler om å oppnå status og makt, men derimot en higen etter verdighet som bare samfunnet kan gi (Wilken 2011; 2006). Jeg var interessert i å finne ut hvordan følelser av stigmatisering og/eller aksept fra ulike sosiale grupper i samfunnet kunne påvirke integrasjon. Det ble for meg viktig å se hva mine informanter kunne gå glipp av når det gjelder sosiale goder, påvirkningskraft og deltakelse i samfunnet. Mennesket setter seg selv i en posisjon hvor det ønsker å få andres syn på seg selv (Pedersen 2008). Det ønsker trygghet, respekt og anerkjennelse, men kan ved å utsette seg for andres «dom», oppleve det stikk motsatte, nærmere bestemt utrygghet og miskjennelse (ibid.). Når det gjaldt mine informanter ville jeg finne ut om *de* opplevde følelser av miskjennelse fra nordmenn. Var det eventuelt derfor de tilbrakte mest tid i det etniske nettverk? Vi ønsker alle et sosialt nettverk som består av personer som kan gi oss forskjellig form for støtte og anerkjennelse. Når vi har et, blir behovet for å knytte kontakter utenfor dette nettverket, mindre. Hvordan var dette for informantene? Stigmatisering knyttes ofte til tilgangen av økonomisk, sosial og politisk makt, mener Bourdieu (Pedersen 2008). Det må makt til for å kunne definere hva som er negativt og hva som er positivt. Den høyere klassen i Norge, bestående av godt utdannede med gode økonomiske forhold, er de som definerer hva som skal anerkjennes (ibid.). Mine informanter mangler den makt som definerer hva som skal anerkjennes eller ikke blant majoriteten, men jeg ønsket å vite om mine informanter følte at de hadde en slik defineringsmakt i sitt eget etniske nettverk. I min undersøkelse ønsket jeg å se nærmere på hva de så på som viktige verdier og om deres egne etniske nettverk kunne lede til misnøye mot det norske samfunnet.

Kapittel 4

Metode

4.1 Forundersøkelser

Jeg har et stort engasjement overfor temaet innvandring og startet min egen undersøkelse ved å sette meg inn i lover og Stortingsmeldinger innenfor dette store temaet. Jeg studerte statistikk fra SSB, og leste blant annet boka av Frønes og Kjølørød "Det norske samfunn" (2010) for å få større innblikk over hvordan Norge har utviklet seg i de siste tjue årene, og hvilke framtidige utfordringer Norge står overfor. Boka ga meg perspektiver på makt og demokrati, utdanning og sosial likhet, arbeidslivet, velferdsstatens framtid, fattigdom og klasseskiller, innvandring, religion og livssyn. Jeg synes det var nyttig å sette seg inn i hvordan Norge som land ser på disse perspektivene. Jeg valgte å se på IMDis (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet) samling av forskningsfunn gjort på den tyrkiske innvandrerguppen i Norge. Jeg leste også kvantitative studier, som ga meg mye informasjon om de tyrkiske innvandrerne i Norge. Dette var for eksempel hvor i Norge de bodde, når de kom til Norge, hvem som bor her (kjønn og alder), botid, innvandringsbakgrunn, husholdning, sivilstatus, utdanningsdeltakelse, arbeidsstyrke og selvhjelpenhet. Videre har jeg sett på oppdatert, kvantitativ forskning utgitt av iFAKTA 2011 basert på studier gjort av flere forskere, slik som brukerundersøkelser om hvilke holdninger nordmenn har til innvandrere, innvandring og integrering. Jeg mener det har vært viktig å sette seg inn i hvordan Norge forvalter rammene rundt innvandringspolitikken. Mange av instansene som innvandrere møter på sin lange integreringsvei er også med på å forme meninger rundt det å bo i landet Norge.

4.2 Intervju

Jeg har valgt å benytte meg av intervjuer, som er en kvalitativ metode som går i dybden og gir anledning til å forfølge problemstillingene (Creswell 2007; Oltedal 2005). Når man skal undersøke et lite antall enheter er kvalitativ metode en måte å skaffe seg mest mulig

oversikt på et forhåndsbestemt temafelt (ibid.). Individuelle intervjuer er en god forskningsmetode når det kan ta tid å forklare det enkelte spørsmål. Det er også en bedre måte for å få informantene til å åpne seg enn ved å bruke fokusintervjugrupper (ibid.). Bruker man isteden fokusgrupper, kan det være et problem å få intervjuobjektene samlet til et bestemt sted til samme tid (ibid.). For meg var det viktig å få mest personlige svar, oversikt og tid til oppklaringer på grunn av språkproblemer i intervjuene. Mine informanter jobber dessuten til svært forskjellige tider på døgnet, flere av dem jobber i helger og en jobbet på oljeplattform to uker i strekk. Det å kalle dem inn for å få et felles intervju ville ha blitt vanskelig. Individuelle intervjuer ble derfor den metoden som var mest aktuell for meg å bruke. Mitt fokus var å finne delte erfaringer i en gruppe av individer som deler samme bakgrunn som innvandrere. Jeg ville finne ut om tyrkiske menn i Trondheim følte seg akseptert her. Følte de seg velkommen, respektert og anerkjent av majoriteten? For å få et innblikk i følelser var kvalitative undersøkelser det som egnet seg best. Jeg ville studere hvordan deres nettverk påvirket deres persepsjon på anerkjennelse fra nordmenn, og hvordan det igjen påvirket deres grad av integrering.

4.3 Tolkning og forståelse

I min kvalitative metodebruk ble det nødvendig for meg å fortolke den informasjonen jeg fikk gjennom intervju, men også gjennom observasjon jeg gjorde i miljøet, og ikke minst observasjon gjort av min hovedinformant. For å få en forståelse av hva mine informanter ønsket å meddele, har jeg hatt et hermeneutisk og fenomenologisk perspektiv. Innenfor hermeneutikken tolker man i mitt tilfelle de sosiale sammenhengene som bakgrunn for teksten som skal analyseres (Oltedal 2005). Hermeneutikken blir et grunnlag for fortolkningen av et fenomen (Gilje og Grimen 1993). Som forsker deltar man her i menneskelige relasjoner med tenkende subjekter, noe som ikke står i sammenheng med ordet «forskningsobjekt» som vi bruker i kvalitativt språkbruk. Både forsker og subjekt er med på å tolke og forstå hverandre (Oltedal 2005). Hva man legger vekt på i en tekst, og hvordan man tolker de funnene man sitter igjen med, blir basert på forskerens kunnskap, erfaring, verdier og den konteksten man befinner seg i i forskningsprosessen (ibid.). I hermeneutikken må man prøve å gi en dypere forståelse av et fenomen ved å tolke informantenes bidrag, og tolke dette sammen med teorier og begrep (ibid.).

Fenomenologien hjalp i mitt tilfelle meg til å forstå det som skjer i relasjonen mellom meg som forsker og de tyrkiske mennene som informanter (Oltedal 2005). Den fenomenologiske teorien vender oppmerksomheten mot et fenomen slik det forstås av oss (ibid.). Jeg hadde ikke kjennskap til det som virkelig «er», men en oppfattelse av slik jeg ser det. Jeg skulle tolke en annens persons livsverden. Livsverden kan sees på som alt det vi forstår av den verden vi selv lever i. Det blir viktig i fenomenologisk forskning, at man ikke påvirkes av fordommer og forutinntatte meninger. Jeg måtte som forsker forholde meg til informantene med empati og innlevelse (Oltedal 2005). Både jeg og informantene var med på å styre intervjuene, og dialogen utviklet et samspill mellom oss. Dette er i samsvar med fenomenologien. Hermeneutikken og fenomenologien er vitenskapsteoretiske grunnsyn som benyttes som sosiale arbeidsmetoder. Man prøver å forstå deres livssituasjon fra deres eget ståsted, i stedet for å la seg influere kun av vitenskapelige begreper (Oltedal 2005). Det er som sagt viktig at man starter med et åpent sinn, og ikke styres for mye av hverken forutbestemte oppfatninger eller teorier. Det har selvsagt vært vanskelig, og til tider helt umulig å tolke inntrykk og funn uten å bruke mine erfaringer og forståelsesrammer. Jeg har prøvd å være dem bevisst, og forsøkt å være åpen for andre alternativer. Når jeg som forsker har ulike forståelsesrammer enn de jeg intervjuer, kan dette være av stor betydning (Thagaard 2009). Jeg bør prøve å forstå informantene på deres egne premisser. Gjennom min kvalitative studie ønsker jeg å skape et helhetsbilde av en gruppe, og dette helhetsbildet ønsker jeg å formidle på en troverdig måte. I formidlingen gir jeg ledetråder som kan følges opp (ibid.).

4.4 Ikke en etnografisk studie

Etnografiske studier egner seg godt når det handler om å observere og intervjuet et lite antall individer i en gruppe som ofte møtes, har samme språk, deler samme verdier og bakgrunn. Observasjonene består oftest av deltakelse. Man samler inn nødvendig informasjon om for eksempel hvor de bor og jobber. Dette kalles for feltarbeid (Creswell 2007). I etnografiske studier er det vanlig å bruke begreper som for eksempel sosiale system, sosiale nettverk, status og arbeidsliv. Slike begreper som også sosialarbeidere benytter seg av. Den som gjør den etnografiske undersøkelsen har det siste ordet i hvordan kulturen framstilles og hvordan studien blir presentert som et endelig produkt (ibid.). Mye

av min undersøkelsesprosess kan minne om en etnografisk studie, men jeg har ingen bakgrunn som kulturell antropolog, og det var ikke en spesifikk studie av en gruppe informanter der jeg fokuserte på at de kun var preget av å dele samme kultur. De hadde lik bakgrunn ved at de var innvandrere, var fra samme land og var gift med nordmenn. Jeg var ikke ute etter å forstå spesielt hvordan *tyrkiske* menn opplever det å bo i Norge. Jeg benyttet meg derfor av *en fenomenologisk metode som er ment for å beskrive en gruppes delte livserfaringer på et spesielt fenomen*. Den skal fokusere på hva informantene har tilfelles når de opplever dette fenomenet (Creswell 2007). Ambisjonen med mine analyser av fortellingene til de tyrkiske informantene om blant annet deres habitus og hverdagsliv, er ikke å generalisere dem i forhold til andre tyrkere i Trondheim og Norge. For eksempel kan man anta at tyrkere som befinner seg i en annen sosioøkonomisk situasjon og som har oppnådd en permanent innpass i norske primære relasjoner, vil ha enn annen habitus og livsverden enn mine informanter. Deres menneskelige erfaringer kan bestå av for eksempel glede, sinne, oppgitthet, sorg eller skam. Metoden skal vise hvordan individene i gruppa opplever fenomenet og hva de faktisk opplevde. Fenomenologiske metoder brukes i blant annet filosofiske studier, og er gode når det gjelder å beskrive og forstå felles fenomen blant individer (Creswell 2007). For meg ble det viktig å forstå hvordan informantene opplevde det å komme til et nytt land, og deres oppfatninger og handlinger basert på at de hadde innvandringsbakgrunn og delte samme nettverk.

4.5 Rollen som insider

Jeg er en såkalt «insider» i informantenes nettverk. Jeg har kjennskap til deres situasjon, og jeg har muligheter til å kjenne igjen uttalelser og argumenter fra dem. Jeg har anledning til å foreta deltakende observasjoner, og komme tett på de tyrkiske mennenes liv i Trondheim. Deltakende observasjon er en metode som stammer fra etnografisk og sosialantropologiske studier. Ved deltakende observasjon som metode, for å utvikle ny kunnskap, stilles det krav til innsikt i egen rolle i forhold til denne kunnskapsutviklingen, sier Malterud (2003). Kjennskapen til de studerte fenomenene er en fordel, men kan også føre til at jeg ikke ser det som er ulikt fra egne erfaringer (Thagaard 2009). Jeg er gift med *en* tyrkisk mann, de andre tyrkiske mennene er jeg klar over, kan oppleve ulikt fra det han opplever. Det finnes mange likheter, men alle er de forskjellige individer med ulike familiebakgrunner og personligheter.

Innenfor Tyrkia er det også mange forskjellige kulturer i et land, og noen av mine informanter kommer fra landsbygda, mens andre fra store byer. Dette er med på å gi ulike kulturelle bakgrunner, selv om de alle har innvandrerbakgrunn fra Tyrkia. Også graden av religiøsitet er forskjellig blant dem, og er med på å påvirke deres liv her i Norge på ulike måter. Men det å møte dem en og en, ga meg i større grad en forståelse av hva som er likt også. Som deltakende observatør måtte jeg bruke meg selv som redskap for de data jeg samlet inn (Malterud 2003). Jeg måtte bruke mine inntrykk og erfaringer til å utvikle en kunnskap som også kan være interessant for andre å lære mer om, at det ikke kun skulle ha en lokal gyldighet, og at andre skal ha tillit til mine observasjoner og tolkninger (Malterud 2003:148). For å forstå det jeg observerer må jeg ha et minimum med innsikt i det jeg skal observere, mener Malterud (2003). Jeg har som fordel at jeg er en del av det nettverket jeg skal studere. Det kan være en fare for at jeg overidentifiserer meg med mine informanter og deres situasjon (Oltedal 2005). Jeg er selv involvert i en lignende situasjon som dem. Mitt ståsted vil prege mine intervjuer, valg av informanter, tolkninger og analyser. Jeg har vurdert hvilken rolle jeg selv har i feltet og min relasjon til informantene. Gjennom deltakelse i det tyrkiske nettverket har jeg hatt anledning til å ha mange uformelle samtaler. Jeg fikk muligheter til å observere samspill og handlinger. Jeg overhørte samtaler og deltok selv i samtalene mange ganger. Jeg opplevde å få innblikk i hvordan de oppfattet samfunnet og sin egen posisjon i det. Jeg fikk oppfatninger av deres meninger om Norge og nordmenn, og av hvilke vanskeligheter de hadde møtt på veien etter at de flyttet hit. Ved å klargjøre hvordan jeg har gått fram, og hvilke valg jeg har tatt, er det opp til leseren å avgjøre hvordan det har påvirket min undersøkelse.

4.5.1 En kvalitativ studie

Etter hvert som jeg hadde foretatt intervjuer ble det mer aktuelt å lese kvalitative forskningsstudier, for å sammenligne disse med mine forskningsfunn. Marko Valentas doktorgrad «Finding friends after resettlement» (2008a) og doktorgraden til Jarle Pedersen «Kamper for anerkjennelse – unge flyktninger i møte med norske lokalsamfunn» (2008) har vært nyttig i den sammenheng. Det har vært spennende å se at mine funn samsvarer mye med andre forskeres funn. Teorier rundt sosial integrasjon og anerkjennelse var viktige kilder for å kunne tolke mine resultater. På samme måte har tidligere forskning på feltet hjulpet meg til å strukturere mitt eget materiale. Jeg synes personintervju gir gode muligheter for å forstå informantenes opplevelser, og for å kunne utforske og beskrive nye

fenomener (Oltedal 2005). Intervjuene var semistrukturert til å begynne med, men etter hvert mer åpen for det informantene ønsket å meddele. Etter ett par intervjuer ble det mer og mer tydelig hva jeg ville vite mer om, og jeg lot informantene snakke til dels fritt. Dette fordi de fortalte om mange ulike opplevelser av å bo i Norge. Jeg utarbeidet spørsmål og diskuterte gangen i intervjuene sammen med min hovedinformant. Jeg forklarte han nøyere hva undersøkelsen skulle handle om, og hvilke temaer som ville komme opp i løpet av intervjuet. Jeg hadde en pilottest (Creswell 2007) med han, men selv om jeg hadde «øvd» på forhånd, og fått hans tilbakemelding på spørsmålene jeg stilte, ble likevel intervjuet med min første informant ikke helt som jeg hadde tenkt meg. Jeg skjønnte at mine spørsmål ble til dels ledende, ettersom jeg måtte forklare nærmere hva jeg mente med spørsmålet. Dette skjedde mest på grunn av språkproblemer (se kapittel 4.6.3 «Språk og tolk»). Jeg lot informanten være med på å bestemme hvor mye, og hvor detaljert han ønsket å snakke om de temaene jeg tok opp. Jeg skiftet spørsmål etter hvert og tilpasset dem til de jeg intervjuet. Jeg styrte samtalen, men hver informant kunne selv velge hva han ønsket å snakke mer om, og hva han valgte å snakke mindre om. Jeg presiserte at de ikke trengte å svare på spørsmål de ikke var interessert i å svare på.

4.5.2 Observasjon

Jeg har i tillegg til intervju tolket mine funn gjennom deltakende observasjon. Det negative med en slik metode, er at jeg kan bli for involvert, og at forskningen og observasjonen kan komme i bakgrunnen (Fangen 2009). I og med at jeg kjenner dette nettverket godt fra før, kan det bli vanskelig å analysere det. Men det positive er at det gir meg en nær kontakt med forskningsobjektene, og lettere innpass i nettverket. Det er også lettere å få til god og løpende informasjon (ibid.). Jeg har valgt informanter som jeg ikke kjenner personlig og som er utenfor den delen av nettverket jeg oppholder meg mest i (ibid.). Min hovedinformant er meg meget nær selvfølgelig, men det har også vært til støtte, og til god hjelp. Jeg vil gå dypere inn på etterhvert.

Observasjon og intervju er metoder som har blitt viktig i samfunnsforskningen siden 1980-årene (Kvale og Brinkman 2009). Jeg legger derfor ikke *bare* vekt på deres utsagn. Det er sammenhenger jeg er ute etter å analysere. Jeg er opptatt av å se hvordan deres etniske nettverk er med på å påvirke hverandres reaksjoner og handlinger. Jeg analyserer det de

forteller i mine intervjuer *sammen* med det som observeres i sammenhenger når jeg og/eller min hovedinformant, har vært til stede.

4.6 Undersøkelsens omfang og utvalg

I praksis er så godt som alle intervjuundersøkelser meldepliktige. Jeg søkte det uavhengige forvaltningsorganet Datatilsynet om konsesjon for undersøkelsen. Anonymiseringen av mine informanter var, og er, spesielt viktig ettersom de alle er en del av samme miljø i Trondheim. En by som ikke er så stor og som har et forholdsvis gjennomskiktig tyrkisk miljø. Gjennom feltarbeidet har jeg vært klar og tydelig på at de som har valgt å være med på prosjektet, skal være anonyme i den teksten jeg produserer i etterkant (Ingierd og Fossheim 2009). Jeg ønsket at det som blir sagt og gjort, ikke skal kunne spores tilbake til de jeg har studert (ibid.). Jeg har valgt å lage fiktive navn på mennene. Jeg har forandret på karakteristika som bosted og arbeidsplass. I og med at de er en del av samme nettverk var dette svært viktig så ikke sensitive opplysninger kunne spres videre. Velger derimot noen av mine informanter å lese min oppgave, kan de kanskje gjette seg til hvem jeg har intervjuet. Det er ulempen når jeg velger informanter i samme omgangskrets (ibid.). Min, og min manns, taushetsplikt er noe vi har vært *svært* oppmerksom på etter å ha hørt informantenes betroelser.

4.6.1 Utvelgelse av informanter

Jeg valgte å bruke snøballmetoden (Patton 1980; Kvale og Brinkmann 2009) for å finne fram til menn jeg ønsket å snakke med. Dette var via mine bekjente i det etniske nettverket. Jeg kontaktet altså noen menn som de anbefalte og som kunne være aktuelle. Dette viste seg å fungere svært bra. Jeg laget i tillegg til intervju spørsmålene et enkelt spørreskjema som jeg leverte ut på forhånd til kandidatene. Spørsmålene i dette skjemaet inneholdt spørsmål om alder, migrasjonsårsak, botid, fritid og nettverk. Denne informasjonen kunne danne et utgangspunkt for diskusjoner under intervjuet. Åtte tyrkiske menn sa seg frivillige til å delta i min studie.

Jeg ønsker å presentere informantene så sparsomt informativt som mulig. Jeg synes det blir viktig å si noe om hvem som har barn, hvem som fortsatt er gift eller er skilt. Også om de har jobb eller ikke blir viktig å ta med. For eksempel kan barn, ektefelle og jobb gi en annen form for nettverk enn for enslige, uten barn og uten jobb. Utdanningsgrad sier noe om hvilke sjanser man har for å få en jobb, og eventuelt hvilken type jobb. Gjennom jobb skapes nettverk og nettverk kan også være med å skaffe jobb.

Atila: Bodd i Norge i litt over to år. Skilt fra norsk kvinne. Har et barn sammen med henne. Han har ingen utdanning ut over grunnskole. Han jobber i næringsindustrien.

Ugur: Bodd i Norge over ti år. Skilt fra norsk kvinne. Har et barn sammen med henne. Nå gift med tyrkisk kvinne. Han har ingen utdanning ut over grunnskole. Jobber i restaurant.

Ufuk: Bodd i Norge i tretten år. Gift med tyrkisk kvinne som har bodd i Norge siden hun var liten. De har to barn sammen. Han avbrøt sin utdanning på videregående. Han er eier av et næringssted i Trondheim.

Burkey: Bodd i Norge i syv år. Gift med norsk kvinne. Venter barn med henne. Har ikke utdanning ut over grunnskole. Jobber i næringsindustrien.

Aytan: Bodd i Norge i over syv år. Skilt fra norsk kvinne. Ettårig yrkesutdanning. Jobbet i bygningsbransjen i Tyrkia, og det samme gjør han i Trondheim.

Altan: Bodd i Norge i litt over to år. Høyere utdanning. Har tidligere vært eier av eget firma i Tyrkia. Gift med norsk kvinne. Jobber i næringsindustrien.

Mustafa: Bodd i Norge i to år. Høyere utdanning. Gift med norsk kvinne. Har arbeid innenfor det han er utdannet som.

Ismail: Bodd i Norge i tre år. Gift med norsk kvinne. Har barn med henne. Ufaglært. Jobber i næringsindustrien.

Til etterretning: Jeg har prøvd å holde meg så mye som mulig i mitt sitatbruk til det mine informanter sa i intervjuene. Likevel har jeg tillatt meg å rette opp elementære språkfeil. Dette fordi leseren ikke skal bli for opphengt i dårlig språk. I analysen av materialet vil jeg prøve å gi svar ut i fra forskningsfunn og teorien jeg har valgt å bruke, og de funn jeg har kommet fram til.

4.6.2 Andre informanter

Jeg møtte også kvinner, som var gift med tyrkiske menn. Det skjedde via en gruppe på internett. Flere av oss møttes etter hvert utenfor nettet. Likevel er kun tre av mine formelle intervjuobjekter kjent for meg fra før. Dette fordi vi har blitt best kjent med mennene som kom hit til Norge for mindre enn to år siden. Disse var, i enda mindre grad, språkmessig gode nok til å la seg intervju. Alle er likevel en del av samme nettverk. Gjennom mine reiser til Tyrkia, hvor jeg har møtt mange tyrkere, har jeg fått perspektiver på hvordan de opplever seg selv som tyrkere i Tyrkia. Det har vært interessant for meg å bli kjent med disse kontra de som har flyttet til Norge. Dette har også vært til inspirasjon i min analyse.

4.6.3 Språk og tolk

Jeg hadde valgt menn som hadde bodd i Norge i minimum to år ettersom de måtte forstå norsk godt nok til å forstå hva jeg snakket om. Likevel ble det en del misforståelser og oppklaringer. Noe måtte jeg forklare på engelsk. Ble det også for vanskelig å forstå, måtte vi benytte oss av min hovedinformant. Han prøvde å gjenta spørsmålet på tyrkisk. Også motsatt skjedde det samme. Jeg måtte ha en tyrkisk tolk noen ganger for å bedre kunne forstå informanten. Det er viktig å bruke en tolk som er språklig dyktig nok og at han ikke overtar min rolle som intervjuer (Kvale og Brinkmann 2009). Min hovedinformant var på den tiden intervjuene ble tatt, ikke språklig god nok i norsk, slik at jeg måtte forklare til han på engelsk, og han oversatte til informantene på tyrkisk. Jeg må presisere at dette ikke skjedde så ofte, ettersom informantene selv kunne norsk bra nok til å forstå det meste av det jeg snakket med dem om. Likevel kunne noen av intervjuene gå over flere timer, og

transkriberingen av materialet tok lang tid. Her måtte jeg igjen tolke hva som ble sagt fordi mye var utydelig ettersom de ofte ikke snakket grammatisk rett.

I kvalitativ forskning har man en større mulighet til å forfølge tematikk som oppstår under intervjufasen (Ingierd og Fosshem 2009). Informanten kan selv også bidra til å påvirke tema og formuleringer. Når de som intervjues ikke har et nyansert og velutviklet språk er det viktig å bruke tid på å gjøre seg forståelig både for den som intervjuer og for den som blir intervjuet (ibid.). Det kan være en ulempe at jeg bruker en oversetter ettersom mine spørsmål ikke formuleres identisk til respondenten, men i og med at vi bruker tid, og flere måter på å tydeliggjøre spørsmålene, bidrar dette til oppklaringer og tydeliggjøring (ibid.). I slike tilfeller bruker man ofte svært lang tid på intervjuet, noe jeg også opplevde. Derimot kan det å bruke kvalitativ metode være positivt i forhold til at det er lett å innhente tilleggsopplysninger (ibid.). Det har jeg benyttet meg av. Hvis noe var svært uklart eller når jeg ønsket å få en bredere forståelse av informantens informasjon, kunne jeg ta en telefon. Min hovedinformant kunne hjelpe meg med det, og også snakke med dem ansikt til ansikt.

4.6.4 Intervjuaspekter

Kvale og Brinkmann (2009) beskriver ulike aspekter ved det kvalitative forskningsintervjuet. Deres aspekter har jeg tatt med i intervjuprosessen og de har bidratt til å få det intervjumaterialet jeg var ute etter. Jeg vil nedenfor beskrive de aspektene jeg valgte å ta med meg under intervjuene:

- Det var mine informanternes livsverden jeg snakket om, og hvordan deres forhold var til denne. Som intervjuer måtte jeg fortolke det som ble sagt og måten ting ble sagt på. Jeg var oppmerksom på at informanten kunne være tvetydig i sine utsagn, og at dette kunne gjenspeile motsetninger i hans livsverden. Dette aspektet ble for meg meget viktig i forhold til analysen av mitt materiell. Jeg skjønnte etter hvert at mine informanternes livsverden var fulle av motsetninger, både når det gjaldt følelser og handlinger. De kunne for eksempel si at de ikke følte seg diskriminert i Norge, for å kanskje vise at de ikke ble sett ned på, men senere kunne samme person fortelle om

opplevelser som helt klart kunne oppfattes som diskriminerende. Deres livsverden er ulik min og deres erfaringer er forskjellige fra mine.

- Intervjuet skulle samle inn beskrivelser av de ulike sidene ved informantens livsverden. Jeg prøvde å beskrive spesifikke situasjoner og hendelser, ikke generelle meninger. Jeg skulle ha personlige intervjuer der jeg ønsket å få fram nyanser og forskjeller mellom informantene. Dette kunne for eksempel være hvordan de oppfattet sitt nettverk, hvordan de følte det var å komme til et nytt land og hvordan de opplevde livet her i Norge.
- Jeg prøvde å være åpen for nye tanker og fenomener, uten å være forutinntatt av ferdigoppsatte kategorier. Nettopp dette var det en fare for, ettersom jeg var involvert i det tyrkiske miljøet fra før. Alle er vi preget av våre erfaringer og vår egen livsverden. Min opplevelse av å bo sammen med en tyrkisk mann kan lett føre til at jeg tror «alle tyrkere» er lik han.
- Jeg fokuserte på bestemte tema for å få svar på det jeg ønsket å undersøke, og snakket ikke om andre tema som også var meget interessante for meg personlig. Disse kunne for eksempel være deres forhold til religion, deres skikker, og deres liv og oppvekst i Tyrkia.
- Jeg trengte ikke å intervju på en stram og strukturert måte, men heller ikke på en måte som kunne oppfattes som kun en vennskaplig og uformell samtale. Overfor mine informanter, og med min hovedinformant til stede, ønsket jeg å gjøre situasjonen mest mulig lik et intervju. Jeg hadde en vennlig og interessert måte å opptre på, og hele intervjuet ble tatt opp på en opptaker som lå i mellom oss. Jeg hadde notater framfor meg, og vi satt overfor hverandre under intervjuet. Jeg følte at dette var viktig slik at hele settingen bar preg av at møtet hadde et undersøkelsesformål, og ikke var et «vennebesøk». Vi måtte konsentrere oss om spørsmålene, og jeg måtte stramme inn på samtalene som ellers lett kunne flyte ut.
- Ulike intervjuere kan få ulike svar om det samme intervjutema, avhengig av hvor mye kunnskap man har om temaet, men også den følsomheten man opplever å ha rundt det, kan være avgjørende for den informasjonen man får. Jeg var inneforstått med at jeg var preget av mye følelser rundt dette temaet. Stor personlig og faglig interesse har vært en avgjørende faktor for både valg av masterstudie og mastertema. Jeg er klar over at det kan være fare for at jeg overidentifiserer meg

med den situasjonen mine informanter er i, og at jeg oversympatiserer med deres følelser og handlinger.

4.6.5 Intervjusettingen

Brinkmann og Kvale (2009) sier at det er viktig for lesere av en kvalitative studie å få et innblikk i hvordan intervjuene ble foretatt. Jeg ønsker her å fortelle hvordan mine intervju forløp. Vi møttes oftest hjemme hos meg. Jeg tente talglys, tente opp i peisen, og serverte kaker og tyrkisk te. Jeg mener at det er viktig å skape en trygg og hyggelig atmosfære når man har forventninger om å komme dypere inn på mennesker. Jeg også følte meg mer komfortabel slik. Det er viktig at man ikke blir for streng og upersonlig, men også ikke for preget av en intim vennskaplig tone, mener Brinkmann og Kvale (2009). Jeg hadde derfor forberedt min rolle som intervjuer i forkant av intervjuene. To av intervjuene ble foretatt på deres arbeidsplass som var et utested. Her ble intervjuet påvirket av forstyrrende bakgrunnsmusikk, og noen ganger avbrutt av kunder og telefoner. Disse intervjuene ble mer formell og oppdelt. Både jeg og informantene følte nok at det til tider var en stresset situasjon. Spørsmål og svar ble derfor noe kortere. Likevel, etter at vi avsluttet disse to intervjuene, ble vi sittende lenge og snakke uformelt sammen. Det var en mindre stressende tid på døgnet for restauranten, og informantene fikk bedre tid til å snakke med meg. Jeg tok opp vår samtale, og den ble til nyttig informasjon.

4.7 Etiske vurderinger

Jeg har hatt fortløpende etiske vurderinger i forhold til min metodikk. Mine informanter er en del av et nettverk jeg selv oppholder meg i. Det at intervjuene oftest foregikk i mitt hjem, med tyrkisk te og kaker, kan føre til at man glemmer sin rolle som forsker, og det kan bli vanskelig å holde en profesjonell distanse (Oltedal 2005).

Jeg har hatt en unik mulighet til å ha med min tyrkiske ektefelle (hovedinformant) gjennom hele intervjuprosessen, og som diskusjonspartner i etterkant. Han har fungert som en døråpner i min forskningsprosess. Dette kan selvsagt lede til subjektivitet og snevre analyser (Oltedal

2005). Likevel tror jeg heller at diskusjoner med han har bidratt til at jeg har fått enda flere måter å se det tyrkiske nettverket på. I mine intervjuer, i min kontakt med det tyrkiske nettverket og i samtaler med min mann, har jeg hatt analyser surrende rundt i hodet daglig. I og med at min hovedinformant har vært med i intervjufasen, har diskusjoner med han vært helt uvurderlig i tolknings- og analysesammenheng. Ettersom vi begge er en del av et tyrkisk nettverk er det alltid en fare for at det vi evaluerer kan bli påvirket av hvordan vi skaffet oss informasjonen (Brinkmann og Kvale 2009). Dette er noe jeg hele tiden har hatt i bakhodet, og som jeg poengterer flere ganger i oppgaven. Det at flere er med på å analysere kan være en fordel siden kvalitative data gir stort rom for tolkning (Brinkmann og Kvale 2009). I min kvalitative metodebruk ble det nødvendig å fortolke den informasjonen jeg fikk gjennom intervju, men også gjennom observasjon gjort i miljøet. Jeg og min hovedinformant diskuterte opplevelser han hadde hatt i sin omgang med det tyrkiske nettverket. Jeg har fått dyptgående informasjon fra flere sider. Formelle og uformelle intervjuer og samtaler, deltakende og ikke deltakende observasjon, og gjennom kontakt med deres koner. Min hovedinformant ser informantene ut i fra sitt ståsted som tyrkisk innvandrere, og kan forstå dem på en annen måte enn meg. Han er minoritet, jeg er majoritet. Vi kunne hjelpe hverandre med å få en mer utdypet forståelse fra hvert vårt ståsted. Det å gi min hovedinformant tilgang til mitt materiale, bidro til å gi meg flere perspektiver på det jeg observerte og hørte. Det å inneha en såkalt metaposisjon, som betyr at man veksler mellom å være forsker og aktør, kan gi en større refleksivitet og gi andre perspektiver enn de vi ser når vi selv er midt oppi situasjonen (ibid.) Malterud (2008:153) sier at hensikten med metaposisjoner er «å *forstyrre sin suverenitet ved innhenting og tolkning av data*», slik at kunnskapen ikke bærer preg av å være en «*selvbiografisk fortelling med begrenset gyldighet*». Det kan derfor være positivt å dra andre inn i prosessen underveis og få deres syn og kommentarer (ibid.). Malterud (2003) mener at det kan være nyttig å bruke andre i analysefasen, selv om målet med dette ikke er å oppnå en enighet om tolkningene. Nedskrivning av informasjon, og observasjoner, samt intervjuene via transkribering fra båndopptaker, har blitt gjort kontinuerlig, og raskt etter at de ble foretatt. Mye tid er lagt i dette arbeidet. Etter uformelle samtaler har jeg skrevet ned relevante utsagn og observasjoner i etterkant av møtene. Jeg opplevde noen situasjoner som utfordrende og uventet. Jeg merket at jeg måtte rekonstruere min kunnskap, og til tider, forutinntatte meninger. Spesielt gjaldt dette rundt tema religion og kultur. Det ble altså viktig for meg å foreta enda mer kritiske og etiske vurderinger av min undersøkelse etter ett par av intervjuene. Forskning på etniske grupper kan bidra til at individene i gruppa blir representanter for gruppa, snarere enn representanter på grunn av for eksempel kjønn, alder og

yrke (Ingierd og Fossheim 2009). «*Gjentatt negativ eksponering av gjenkjennelige grupper oppleves stigmatiserende og kan til og med øke problemene*» (Ingierd og Fossheim (2009).

Jeg ønsker at min forskning ikke blir preget av for svake refleksjoner og stigmatisering som kan bidra til å forsterke stereotypier av innvandrere (Ingierd og Fossheim 2009). Forskning bør være til fordel for de gruppene det forskes på (ibid.). Men i en gruppe kan det være forskjellige meninger av hva som oppleves som fordeler. Ved forskning på etniske grupper bør man være forsiktig med å bruke kategoriseringer som kan gi grunnlag for generalisering (ibid.). Under hele intervjufasen, men også på forhånd gjennom planlegging, hadde jeg tenkt å skape en intervjusituasjon som ikke virket krenkende og ubehagelig. Dette er spesielt viktig når man presenterer funn fra allerede stigmatiserende grupper (Ingierd og Fossheim 2009). Det er også viktig å tenke grundig gjennom hvilke konklusjoner man trekker, for å unngå feilaktige presentasjoner. Finner man meget negative funn bør disse igjen vurderes i hvilken grad de kan gjøre skade, eller om det er noe som må nevnes for å opplyse bedre det man vil fram til med undersøkelsen (ibid.).

4.7.1 Ulike roller

I forskning på etniske grupper er det viktig at informasjonen om undersøkelsen gis til deltakerne på et språk som blir forstått. I forhold til kravet om fritt og informert samtykke blir dette viktig (Ingierd og Fossheim 2009; Malterud 2003). Selv om man skriver under på et dokument så vil ikke det si at jeg, som forsker, har tolket mine funn på en slik måte som informantene egentlig mener. Også det at jeg som såkalt «forsker» kommer og intervjuer dem, kan gjøre at noen føler en slags plikt til å snakke med meg. Uten særlig utdanning, og med liten kunnskap om hvordan det norske utdanningssamfunnet fungerer, kunne kanskje noen av informantene føle at de *måtte* la seg intervju. Det at jeg er kona til en tyrkisk mann i deres nettverk kunne bidra til at de også kjente en plikt overfor han til å hjelpe kona hans. I dette tyrkiske miljøet stiller man opp for hverandre så godt det lar seg gjøre.

4.7.2 Stigmatisering

Når man intervjuer minoritetsspråklige som har kulturell bakgrunn fra land utenfor Norge, kan man støte på andre utfordringer enn ved intervju med etniske nordmenn (Ingierd og

Fossheim 2009). Spørsmål om for eksempel tro, utdanning og jobb tenkte jeg nøye gjennom før intervjufasen startet. Jeg følte at tema tro og religion var noe de fleste av dem var litt på vakt overfor. Jeg merket at jeg kunne være litt forutinntatt og snakket åpenlyst om hijab, svinekjøtt og moskeer. Noen av dem ville ikke bli stigmatisert og satt i bås. De var tydelig lei av samtaler rundt deres tro, og det og hele tiden måtte forsvare seg overfor menneskers uvitenhet. Noen av dem var ikke spesielt troende, noen spiste svinekjøtt, og deres familiemedlemmer i Tyrkia brukte slett ikke hijab. Jeg visste dette fra før, men bare det at jeg tok opp slike tema gjorde at minst en av dem ble litt støtt.

4.7.3 Taushetsplikt

I sosiale, vitenskapelige studier prøver man å finne fram til objektiv kunnskap (Oltedal 2005). Ulike filosofiske retninger fører til at man kan se forskjellig på hva man bør vurdere etisk sett (ibid.). I den vestlige delen av verden bygger vår etiske forståelse på europeisk filosofi, og vi legger ikke større vekt på filosofier fra ikke-vestlige land (ibid.). I min tverrkulturelle forskning måtte jeg være klar over at dette er noe som kan oppstå når jeg tolker mine funn. Forskningsetikken er ikke noe man kan kalle en universal etikk (ibid.). Et eksempel er når det klassiske målet til det naturalistiske, vitenskapelige perspektivet oppfordrer til å inngå nære relasjoner til sine forskningsobjekter (ibid.). Dette kan føre til at det oppstår misforståelser om vennskap, og både forsker og forskningsobjekt kan oppleve relasjonen som noe annet enn den var ment i utgangspunktet (ibid.). Når det gjelder forskningsetiske prinsipper er prinsippet om frivillighet og konfidensialitet meget viktig (Ingierd og Fossheim 2009). Jeg forsikret mine informanter om at de skulle føle seg trygge på at informasjonen de ga meg kun ble anvendt til det tenkte formål. Jeg laget et dokument hvor det stod forklart at de kunne trekke seg når som helst under intervjuet eller la være å svare på spørsmål. Angående taushetsplikten poengterte jeg og min mann svært omhyggelig at den skulle vi absolutt etterkomme. Vi skjønnte at det kunne bli et problem når det gjaldt informantenes åpenhet, ettersom vi også er en del av det samme nettverket. I begynnelsen virket det som om noen hadde tenkt på dette. De spøkte det bort da vi fortalte om hva taushetsplikt innebar. De sa det ikke var så farlig, ettersom det de skulle si ikke var av stor interesse for andre. Under intervjuene virket det som om de glemte å tenke på dette. De åpnet seg og fortalte mye utover det som de neppe hadde hatt lyst til å fortelle til så mange. *Det kan oppstå ulike belastninger for informantene knyttet til kvalitative*

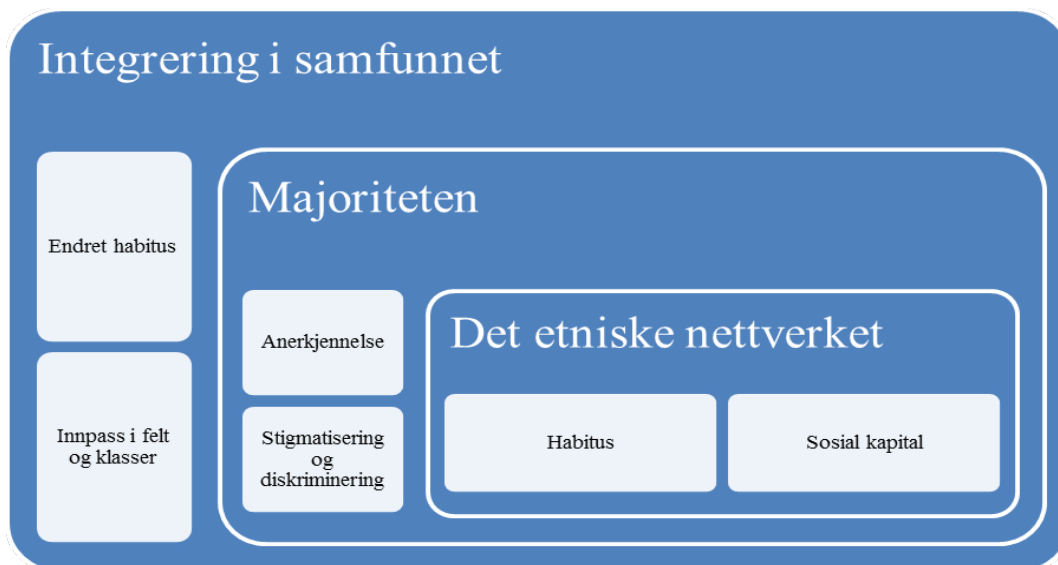
studier, sier Malterud 2003). Informantene mine delte sensitive og fortrolige opplysninger med oss, og begge parter kan oppleve å føle en gjensidig tillit og god kontakt. Det er den formen intervjuet gjøres på som ofte er avgjørende for hvilke opplysninger forskeren får. I mine intervjusettinger følte nok både jeg og mine informanter at det oppstod en hyggelig atmosfære og god kommunikasjon. Den informasjonen jeg fikk, måtte og må jeg, håndtere på en ansvarlig og lojal måte (Malterud 2003).

Vi har vært påpasselige med å gi informasjon som rapporteres sammen med sitatene fra informantene. Det at andre vet hvor den enkelte informant bor og hva han jobber med, kan være nok til at man skjønner hvem som har sagt hva. Også alder kan være nok i vårt tilfelle, så vi har kun sitert til fiktive navn. Sine egne sitater kan informantene kjenne igjen, men de kan oppleve det som ubehagelig å lese hvordan jeg har tolket dem. Jeg har fortalt hva jeg skal bruke oppgaven til så de ikke får urealistiske forventninger til hva som skal komme ut av undersøkelsen (Ingierd og Fossheim 2009).

4.8 Analyse av data

Jeg har brukt et *induktiv design*, som betyr å utvikle det teoretiske perspektivet på grunnlag av dataene (Malterud 2003 og Skjefstad 2007). Her går tilnærmingen fra det spesielle til det generelle (Malterud 2003). Jeg arbeidet fram og tilbake mellom temaene og datamaterialet inntil jeg hadde et sett med omfattende tema (Creswell 2007). For analysering av mine funn har jeg valgt en såkalt cross-case analyse. Her har jeg forsøkt å systematisere datamaterialet og finne fellestrekk, konsistente og eventuelt inkonsistente funn på tvers av materialet (Creswell 2007). Det er temaene som er den sentrale biten, og i analysejobben har jeg lett etter de samme tema og erfaringer som svarene kan sorteres under. Å bruke en kvalitativ metode føler jeg har vært svært ressurskrevende, og etterarbeidet er stort med transkribering og tolkning. Man kan få mye ustrukturert data, og informantene bestemmer i stor grad hvilken informasjon som samles inn (Ingierd og Fossheim 2009). Jeg måtte justere problemstillingen min opptil flere ganger, og bruke andre teorier og forskning enn det jeg i utgangspunktet hadde planlagt.

Etter å ha fått strukturert materialet, og funnet ut at Bourdieus teorier var de som passet best for meg å analysere mitt material ut i fra, laget jeg en modell (*Figur 1: Analysemodell*) etter inspirasjon fra Creswell (2007). Den kunne jeg samle mine temagrupper i, for lettere å følge den røde tråden under hele studien. Gruppene kunne jeg senere analysere hver for seg og/eller koble sammen.

Figur 1: Analysemodell

Jeg tenker ut i fra denne modellen at innvandrerenes innerste «kjerne» består av hans etniske nettverk som er basert på medlemmenes like bakgrunn (opprinnelig habitus) og sosiale kapital. Denne kjernen tilbyr blant annet støtte, anerkjennelse, trygghet, aksept og forståelse. Utenfor befinner majoriteten seg. Deres syn og meninger på innvandrere, contra det etniske nettverkets innvirkning, kan bety mye for om innvandreren tilbringer mer tid i sitt etniske nettverk eller om han etter hvert kan og vil ta steget utenfor. Hans form for integrering og tilpassing i samfunnet har betydning for om han kan endre sin habitus, hvilke kapitaler han kan erverve seg og hvilke klasser og felt i samfunnet han kan oppholde seg i.

Analysearbeidet har vært en hermeneutisk prosess hvor jeg har holdt empirien opp mot mine valgte teorier. Jeg har hatt en tverrgående analyse, som vil si en sammenfatning av den informasjonen og de ulike forståelser gitt av mine informanter (Creswell 2007). Jeg har arbeidet systematisk og jeg har analysert materiellet under hele arbeidsfasen. Jeg har gått fram og tilbake i mine funn, og skrevet en mengde notater. Jeg har stilt meg spørsmål

om hvordan det føles å være sammen med sine egne i forhold til etniske nordmenn, og hvordan relasjonen er til mine informanternes nære omgivelser. Tema som anerkjennelse påpeker nettverkets betydning for hvordan personene med tyrkisk innvandringsbakgrunn ser på seg selv, og hvordan det påvirker deres sosiale integrering. I min analyse, for å kunne få svar på min problemstilling og mine forskningsspørsmål, laget jeg koder som avspeiler temagruppene sammen med den informasjonen jeg fikk gjennom intervjuene. Faktorene er med på å forsterke mine funn og kan vise materialet som troverdig og forståelig (Pedersen 2008). Jeg valgte ulike koder for lettere å kunne analysere funnene. Jeg laget en farge på hver av. Disse var kultur, språk, arbeid/utdanning, interesser, bakgrunn, segregering, tilhørighet og følelser (for eksempel anerkjennelse, aksept, stigmatisering, diskriminering, angst og depresjon).

4.8.1 Empiri

Jeg hadde åtte individuelle intervjuer og fokuserte på de samme temaene i alle. Informantene var tyrkiske menn som hadde kommet hit gjennom familiegjenforening, nærmere bestemt, familieetablering med sine norske koner. Alle var i omtrent samme alder, de fleste hadde en eller annen form for tilhørighet til samme nettverk og alle hadde bodd her i minimum to år. Disse faktorene var mitt utgangspunkt, og det forandret seg ikke senere i undersøkelsesprosessen. Jeg har forsøkt å dreie empirien rundt min problemstilling og forskningsspørsmål. Selv om jeg i meget tidlig fase av undersøkelsen måtte sende inn godkjenning for studien til NSD (Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste), fikk jeg igjennom mine spørsmål svar på det jeg ville fram til. Innsamlingen av empiri ligger nært opp mot analyse og tolkning av materialet mitt, og knyttes tett opp mot meg selv som forsker (Oltedal 2005). Dette er noe som kan påvirke reliabiliteten ved kvalitativ forskning (ibid.). Reliabiliteten forsterkes om en annen forsker brukte samme metode, og får de samme resultatene som meg. Foretar man en kritisk vurdering av undersøkelsen, og den gir et pålitelig inntrykk, kan den vurderes som troverdig (Thagaard 2009). Jeg ser at i forhold til andre forskeres kvalitative undersøkelser gjort på samme felt, er ikke deres funn sprikende fra mine.

4.8.2 Validitet

Validiteten av empirien må ha gyldighet for de problemstillingene som blir belyst, og mine funn må reflektere formålet med undersøkelsen. «*Gyldigheten av kunnskapen er avhengig av om noen kan bruke den til noe*» (Malterud 2003:184). I stor grad er validiteten avhengig av om metodevalget samler inn relevant empiri (Thagaard 2009). Kunnskapens brukbarhet kalles for en pragmatisk validitet. Den pragmatiske valideringen henger sammen med den relevans undersøkelsen har i etterkant og hvordan kunnskapen ble tatt i bruk (Malterud 2003). Min masteroppgave inneholder funn som samsvarer med større undersøkelser. Man kan skille mellom intern og ekstern validitet. Intern validitet knyttes opp til hvordan sammenhenger støttes innenfor en bestemt studie. Ekstern validitet handler om en forståelse, utviklet innenfor en studie som er gyldig i andre sammenhenger (Thagaard 2009). Jeg som forsker må kritisk granske min egen påvirkning av produksjonen av empirien, og også de funnene jeg har fått. Dette er noe jeg, som jeg tidligere har nevnt, har gjort under hele prosessen. Det at man ser relevante sammenhenger i studien, styrker troverdigheten av undersøkelsen (ibid.).

Min rolle, og ikke minst min hovedinformants rolle, kan medføre i stor grad overførbarhet og forutinntatthet. Intervjuerens troverdighet styrkes imidlertid ved at hun reflekterer over intervju situasjonen og sin egen rolle som intervjuer, mener Thagaard (2009). Min kontakt og min kjennskap til informantenes sosiale nettverk, og det at jeg har en ektemann i en lignende situasjon, tror jeg faktisk har styrket min rolle som intervjuer. Også det at han var med i intervju prosessen, mener jeg hadde flere fordeler. Det virket som om informantene åpnet seg lettere etter å ha ledd litt og snakket tyrkisk sammen med han før jeg startet intervjuet. Det at min hovedinformant og jeg har forhåndskunnskap, og på mange måter er i «samme båt», tror jeg kan virke tillitsvekkende og «ufarlig». Dette kan være grunner til at de snakket friere, åpnet seg mer og glemte litt at de faktisk ble intervjuet. Det hele kan få en uformell tone og bli en lærerik situasjon for begge parter (Thagaard 2009). Når jeg sier forhåndskunnskap, må jeg likevel poengtere at jeg og min tyrkiske ektemann ikke hadde vært gift mer enn ett år da intervjuene startet. Ingen av oss er utlært når det gjelder et tema som jeg har undersøkt i denne oppgaven. Vi er mest kjent med tyrkere som heller ikke har bodd så lenge i landet. De lever enda litt i uvitenhet kanskje, om hvordan livet kan bli etter å ha bodd her lengre.

Det å snakke med tyrkiske menn som har levd i Trondheim lenge har vært spennende. Vi hadde absolutt ingen forhåndskunnskap til hvordan *disse* mennene opplevde sin situasjon i forhold til sosiale nettverk, arbeid, språk, kulturforskjeller, og ikke minst følelser av å være akseptert og respektert i samfunnet etter å ha skapt seg et liv her. Min bakgrunn kan imidlertid ha ført til at jeg ikke oppfattet utsagn som ligger utenfor min forståelse (Thagaard 2009). Større og utvidet kunnskap kan kanskje ha gått tapt, men underveis i intervjuprosessen stilte jeg spørsmål for å sjekke om jeg forstod hva informanten ønsket å formidle. På slutten hadde jeg en oppsummering der informantene kunne komme med eventuelle korrigeringer eller mer utdypende forklaringer (Thagaard 2009).

Man kan tradisjonelt i kvalitative undersøkelser ta avstand fra valideringsbegrepet. Det å bruke en kvalitativ metode kan være en erkjennelse av at det finnes mange ulike versjoner av virkeligheten som samtidig kan være gyldige (Malterud 2003:185). Det å finne den såkalte «*sannheten*» trenger altså ikke være målet med en validering i kvalitativ metode (Malterud 2003). Som forsker, mener Malterud (2003:185-186) *er ikke min oppgave å bevise at mine funn er sanne eller gyldige, men å vise at jeg har overveid rekkevidden av deres gyldighet og kan gi en begrunnet anvisning av hva de sier noe om*». Dette gjelder både ved kvalitative og kvantitative metoder (Malterud 2003).

4.8.3 Likheter

Gjennom tolkning og analyse av materialet kom jeg fram til grupper av likheter som ga en forståelse av min problemstilling. Kvalitativ forskning kan gi økt forståelse av like eller ulike sosiale fenomener (Thagaard 2009). Jeg ønsket at analysen av undersøkelsesmaterialet skulle gi et helhetsinntrykk, og at den skulle kunne identifisere sammenhenger, likheter og ulikheter. Den hadde en eklektisk meningsgenererende form, der flere metoder og begrepstilnæringer kunne brukes. Jeg har lagt merke til mønstre og kontraster, og slik har jeg prøvd å bygge opp en logisk teoretisk sammenheng (Brinkmann og Kvale 2009). Jeg hørte intervjuene flere ganger for å danne meg et helhetsinntrykk. Jeg leste den transkriberte teksten om og om igjen, og prøvde å identifisere temaer som ble tatt opp. Disse temaene var med på å påvirke de tyrkiske mennenes sosiale kapital, som igjen var med på å gi ulike former for anerkjennelse i det norske samfunnet. De kunne føre til

ulike grader av sosial integrering. Faktorene kan beskrive deres vanlige hverdag og deres erfaringer.

4.8.4 Generalisering

Det er et viktig mål i all forskning at man kan generalisere det som kommer ut av forskningen (Pedersen 2008). Det er gjort mange undersøkelser på felt som utdanning, arbeid, etnisitet og språk, og disse undersøkelsene har mange fellestrekk (ibid.). Jeg synes det blir nødvendig i denne sammenhengen å referere til hva Pedersen (2008) sier om generalisering. Han er en av de forskerne på feltet om innvandring som har interessert meg mest. Han er på samme måte som jeg inspirert av Bourdieus begreper om kapital og habitus, og beskriver generalisering på, etter min mening, en god måte:

Hvis et sosialt fenomen synes å forholde seg på en spesiell måte til mønstre for kapitalfordelinger i et sosialt felt, kan det argumenteres for at lignende måter i feltet gir lignende mønstre for kapitalfordelinger. Hvis et sosialt fenomens måte å opptre på kan knyttes til eksistensen av noen disposisjoner i en bestemt habitus, så vil lignende sosiale fenomener kunne opptre på lignende måte (Pedersen 2008:57-58).

Jeg kan ikke si at «slik» har tyrkiske menn det i Trondheim. Jeg fikk kun et lite innblikk i hvordan *noen* hadde det. Men selv om det kun er tyrkere i Trondheim jeg fokuserer på, vil ikke det si at ikke andre innvandrergupper opplever mye av det mine informanter gjør. Bourdieu mener at det likevel er svært viktig å reflektere over sin egen historie, ståsted og interesser (Pedersen 2008). Dette kan redusere subjektiviteten i sin egen forståelse av materialet som kommer fram. Det kan i slike tilfeller være positivt at informantene selv er med å reflektere (ibid.). Mine refleksjoner og analyser, som har foregått parallelt med hele oppgaveskrivingen, mener jeg kan sidestilles med dette rådet. Min hovedinformant har ofte reflektert sammen med meg. Hans ståsted som tyrkisk innvandrere innebærer en utvidet forståelse av hans, og informantens handlings- og tankemønstre. I boken «Qualitative inquiry and research design» (Creswell 2007:62) antydes det at når leseren har lest ferdig en slik fenomenologisk undersøkelse, skal hun eller han sitte igjen med en følelse av at «nå vet jeg bedre hvordan de har det». Jeg håper at min undersøkelse kan bidra til nettopp dette.

Del 2

Empiri

Kapittel 5

Forskningsfunn

Bourdieu's teorier har vært spennende for meg å bruke i analysen av hvordan nettverk kan være en kilde til innvandrers opplevelse av å være akseptert av ulike sosiale systemer i samfunnet. Hans tilnærming legger vekt på sosial anerkjennelse og sosial ulikhet (Pedersen 2008). De tyrkiske mennene ønsket å oppnå aksept, respekt og status i det norske samfunnet, men kunne i stedet oppleve stigmatisering og diskriminering. Det å trekke seg tilbake til sitt etniske nettverk kunne føles befriende og lettere enn å kjempe om innpass hos nordmenn. I min undersøkelse ønsket jeg å finne ut hvorfor mine informanternes etniske nettverk kunne påvirke deres integrering. Jeg fant ut at det var flere årsaker til at deres etniske nettverk ble det som hadde den største innvirkningen på deres hverdag.

5.1 Alle har vi et behov for å føle oss akseptert

Innvandrere med meget forskjellig kultur enn etniske nordmenn søker ofte til folk fra sin egen gruppe som de knytter sin identitet til. Her snakker de sitt eget språk, dyrker sin egen religion, kultur og tradisjoner (Bø og Shiefloe 2007). I Norge er det en tendens til at innvandrers kulturelle bakgrunn har innflytelse på hvor godt han sosialt integreres (ibid.). Dess mer forskjeller det er fra han og nordmenn, jo vanskeligere blir integreringsprosessen (ibid.). Mine informanter har mange likheter med nordmenn, men ofte er det ulikhetene som blir tydeligst sett i møter mellom innvandrere og nordmenn (Valenta 2008a). De kommer til Norge med sin opprinnelige kapital og habitus, som ofte ikke blir anerkjent av

majoriteten (Eriksen 2009; Wilken 2006). Alle kan foreta kritiske refleksjoner av sin egen kultur og åpne opp for andre kulturer, men dette forutsetter en følelse av sikkerhet på seg selv (Eriksen 2009). Personer som føler seg stigmatisert, diskriminert og truet, reagerer ofte med tilbaketrekking (ibid.). Man må føle seg anerkjent for den de er før de åpner seg opp for nye ideer og kontakter (ibid.). Bourdieu mener at mennesket hele tiden søker anerkjennelse, og at vi gjør mye for å få det. Alle uttrykk for sosial anerkjennelse utgjør den sosiale kapitalen (Bourdieu 1999:250). Folk som defineres på negative måter får ofte et stigma, og man ser på dem som folk med mindre status og at de er mindre verd. Bourdieus oppfatninger handler om gjensidig anerkjennelse, og at etableringen av denne er avhengig av blant annet selvets utvikling i samfunnet (Pedersen 2008). Ofte er det å kreve anerkjennelse ikke en kamp for å få anerkjennelse av sin egen personlighet, men det å få majoriteten til å innse at utlendinger er forskjellige (Eriksen 2009). Stigmatisering blir ofte en daglig konfrontasjon, og i stedet for å utvikle seg som et selvstendig individ i Norge, blir innvandrerne knyttet sammen på grunn av sin fortid, og av en spådd omtrent lik framtid (Eriksen 2009).

5.1.1 Kultursjokk

Behovet for anerkjennelse er et tema som har opptatt en rekke filosofer i mange år. Ønsket om å bli anerkjent er et universelt behov som gjør oss avhengig av andre (Eriksen 2007). Utviklingen av personlighet og selvbevissthet kan ikke skje i isolasjon (ibid.). Mennesker søker ofte til andre mennesker som er lik dem selv. «Like barn leker best». Hos dem får vi lettere positiv bekreftelse på vår identitet og integritet (ibid.). Man speiler seg i de tilbakemeldingene man får fra nettverket man har søkt seg til. Disse har ofte de samme symbolverdiene som en selv, og man kan prøve å utestenge de som ikke har disse ved hjelp av for eksempel avvising, unngåelse og utestenging (Bø og Schiefloe 2007). Vi har alle et sterkt behov for å bli likt og for å høre til. Mennesket er et flokkdyr som søker innpass i grupper som kan gi trygghet, sikkerhet og anerkjennelse for den du er. Vi liker ikke å stå ensom og bli oppfattet som så sær at ingen ønsker å tilbringe tid med oss. Har man dårlig selvfølelse og kjenner seg utrygg på sin identitet, kan dette oppleves enda verre (ibid.). For innvandrere som ankommer i landet uten å kjenne til språk og kultur, kan følelser av å måtte endre sin virkelighetsoppfattelse føre til at man opplever å få dårligere selvtillit, og kanskje en følelse

av utrygghet (Valenta 2008a). Dette er i samsvar med mine funn. For eksempel følte Burkey at han ikke var den samme Burkey som han var da han bodde i Tyrkia:

Jeg var en åpen person i Tyrkia. Hele tiden smilte jeg og kodd, men nå er jeg blitt mer «closer». Inne mellom kanskje du føler at jeg ikke snakker så mye, men jeg tenker og føler hele tiden. I Tyrkia var jeg ikke sånn. Derfor sier dama mi «du er ikke den Burkey som jeg ble kjent med». Burkey.

Atilla sammenlignet det å komme til Norge som å komme til Sahara. Til en plass uten noe, en øde plass hvor man ikke visste hva man skulle gjøre i det hele tatt. Her kommer et lite utdrag fra vårt intervju:

Atilla: Ja det er helt slik at du er i ørkenen, i Sahara. Det er helt flatt og det skjer ingenting nesten. Det er et mellomrom. Du kan snakke men, det er ingen som forstår deg.

Meg: Det høres litt skummelt ut!

Atilla: Ja, men det er slik. Jeg kjente ingen, ingen, så jeg snakket med et speil.

Meg: Snakket du med et speil?

Atilla: Ja. Det har jeg gjort. For jeg slappet av da. Jeg slet med mange spørsmål. Så jeg svarte meg sjøl. Jeg fikk mye hjelp av det. Jeg har gjort det siden jeg var ung, når faren min var sint på meg eller når jeg hadde gjort noe galt, eller om natta da måtte snakke med noen. Da skjønte jeg alt bedre.

Han følte det som et stort sjokk å komme til Norge, et kultursjokk. Han trodde det skulle bli mye lettere enn det ble. Han hadde hele tiden tenkt at det spiller ingen rolle hvor i verden du bor. Han ville uansett være den samme. Men slik ble det ikke. Han følte at han måtte starte på nytt, at han ble som et barn igjen:

Det var veldig hardt, jeg husker det, jeg følte det i hjertet mitt, jeg kunne ikke klare noen ting for eksempel. Hjertet mitt var helt knust. For din kone er jo den personen som skal stå deg nærmest, og skal kjenne deg. Det sies jo at det er veldig vanskelig for folk som har to kulturer og bo sammen. Fordi det er vanskelig å skjønne hverandre. Og jeg kan godt forstå at det er tøft og hardt til tider. Atilla.

De sannheter man hadde lært tidligere er kanskje ikke de samme i det nye hjemlandet. Selv kona kan oppleves som fremmed for han. Det å tilbringe tid med individer som har erfart de samme «sannhetene» blir tryggere og mer forståelig (Pedersen 2008). Endringer som for eksempel skjer i forbindelser med kriser eller kulturell kontakt, kan forandre habitusen, og man kan stille spørsmål ved tidligere sannheter (Bourdieu; Pedersen 2008). Ugur beskrev følelsen av å komme til et nytt land slik:

Du får en bom! Det er som om noen kommer og slår en hammer i hodet ditt. Så plutselig våkner du og det er ingen som snakker samme språk og du kjenner nesten ingen. Du kjenner til og med ikke kona di. Det er slik på en måte. Så du føler deg helt alene. Så kommer det mange spørsmål. Ugur.

Også Ugur følte at han ikke kjente den norske kona si. De møttes i hans hjemland og fikk et forhold mens hun var på ferie der, men det forholdet ble ikke det samme etter at de flyttet sammen i Norge. Ugur beskrev hvordan forelskelsen for sin kone utviklet seg, slik:

Det er som når du tenner et papir, det blir flamme, ikke sant? Norsk forelskelse kaller jeg det. Bare flammer. Det er sånn jeg opplever det. Slik jeg opplevde da jeg var 13 år. Det trenger ikke være slik for alle. Men det er min opplevelse og sånn ble det. Bare en papirflamme. Ugur.

Deres koner fortalte meg at de kjente seg smigret av tyrkerne der nede, som var flinke til å gi kompliment og virket så selvsikre og tøffe. Etter at de kom til Norge ble deres ektemenn helt avhengig av dem. De ble som barn som måtte ha hjelp til alt. Den respekten og beundringen de hadde følt for sine menn i begynnelsen av forholdet, svant hen. Mine informanter ble usikre på seg selv, og mistet den selvtilliten de hadde da de levde i Tyrkia. De følte at de ikke kunne være seg selv lengre, at ingen forstod dem, og at de heller ikke forstod det nye landets koder, språk og normer. Alt det som var tidligere, deres opprinnelige habitus, gjaldt plutselig ikke lengre.

5.1.2 Etnisitet og klasse som kilde for anerkjennelse og miskjennelse

Bourdieu mener at i samfunnet klassifiseres alle grupper. Dette skjer på grunn av en maktkamp mellom aktører i samfunnet. En teoretisk klasse er grupper av individer som har mye til felles og har den samme posisjonen i samfunnet. Mye av det vi tror er etniske forskjeller er egentlig klasseforskjeller (Eriksen 2009). Ut i fra Bourdieus teori blir klasser definert av livsstil også. Mine informanter har på flere måter en livsstil som skiller seg ut fra hva de dominante ser på som den «rette» livsstilen. Bourdieu mener at middelklassen ser opp til de høyere klassene og prøver å kopiere deres livsstil (Bourdieu 1994). Dette kan gjelde alt fra for eksempel musikksmak til matretter og aktiviteter. Vi kan si at for eksempel en bok er akademisk og intellektuell, et maleri er et stykke kunst eller amatørmessig, om en hobby er for de høyerestilte mens en annen er for de med lavere status i samfunnet (Bourdieu 1994:61). Individer som deler samme habitus vil ofte ha like formeninger om hva som er bra og mindre bra. Disse habitusene er med på å opprettholde de sosiale hierarkiene i samfunnet (ibid.). Kapitalbegrepet til Bourdieu viser at sosiale kapitaler reproduseres og videreføres til neste generasjon. Her er han spesielt opptatt av utdanningsgraden i familiene og sosiale reproduksjoner av ulikhet i samfunnet (Wilken 2006). Mine informanter kommer fra et annet land, flere av dem har liten utdanning eller har en utdanning de ikke får brukt her i Norge. De fleste av dem har også foreldre uten utdanning og de har et annet språk. Deres kapitaler, felt og habitus anerkjennes ikke av de dominante gruppene og de som ser opp til disse. Kulturelle forskjeller blir ofte sterkt tydeliggjort for å markere en grense mellom «oss» og «dem» (Eriksen 2009).

Når vi møter en annen gir vi en rekke signaler til hverandre, slik som for eksempel gjennom klær og kroppsspråk. Hvordan vi presenterer oss selv er vår måte å kontrollere andres inntrykk av oss. Vi prøver med andre ord å overbevise den andre til å få et inntrykk av oss som vi selv, bevisst eller ubevisst, ønsker å gi. Når nordmenn og innvandrere møtes er ståstedet fra begge parter kulturelt og språklig forskjellig (Valenta 2008a). Her møtes en majoritet og en minoritet. Det foregår et møte mellom to som har ulike maktposisjoner, og hvor den ene kan framstå som den «normale», mens den andre kan være den «stigmatiserte» (ibid.). Dette kan skje for eksempel fordi den etniske nordmannen stigmatiserer innvandreren eller fordi han stigmatiserer seg selv (ibid.). Ugur synes det var vanskelig å få norske venner. Han prøvde å få kontakt med hennes, og håpet at de også kunne bli hans venner. Men det skjedde ikke. Han fortalte:

Det var hennes kompiser og venner, men kanskje kunne det bli mine venner eller noe sånt. Men det var veldig vanskelig, for når de drikker, er de din bestevenn. Men neste dag, når du er på en vanlig butikk, sier de nesten ikke hei eller hilser. Jeg skjønnte det ikke, og det gjorde meg litt skuffet. Og hvis jeg tenker meg tilbake, jeg tenkte: Ok, hvis det er sånn, at jeg ikke kan møte dem når de ikke er fulle, jeg vil ikke ha dem som kompis eller venn når de er fulle. Jeg vil ha kompiser når de er helt friske, vanlige. Ugur.

Det å bli skjøvet ut av samfunnet og fratras sin status som betydningsfull for andre, er en krenkelse (Nørgaard 2005). For å forstå hva anerkjennelse er, og vite hvordan man skal kunne oppnå anerkjennelse, må man også prøve å forstå hvordan det oppleves å bli krenket (ibid.). Majoriteten kan mene at utlendinger må bli mest mulig lik nordmenn, men samtidig kan de gi inntrykk av at «du kan aldri bli som oss». Det blir vist en miskjennelse overfor innvandreren som aldri kan bli en ekte nordmann (Pedersen 2008). Burkey føler at hans norske familie prøver å gjøre han mest mulig norsk. Han liker ikke det, og han forklarer:

Vi snakker om det hele tiden. Dama mi og hennes familie, vi snakker om at jeg kanskje skal få norsk pass. Så sier de at «du må akseptere norsk kultur, norsk samfunn, fordi du skal bli norsk». Og mitt svar er; jeg skal bli norsk, ja. Det er sant. Men, det er på papir jeg skal bli norsk. For jeg er tyrker. Ferdig med det. Ok, jeg har norsk pass, men fortsatt for dem er jeg utlending likevel. Jeg er ikke norsk. Dem skjønner ikke. Det er bare papir. Jeg er her på grunn av henne, bare det. Men hvis de tenker at på grunn av det papiret, skal jeg skifte alt. Glemme min religion, glemme min kultur, glemme min identitet og alt! Det må de bare glemme. Burkey.

Deres opplevelser med nordmenn kan føles så negative at de trekker seg tilbake ettersom de føler de ikke har innpass hos grupper av majoriteten. De opplever å ikke motta aksept og respekt for sin bakgrunn, kultur, religion og den personen de er. Anerkjennelse skal være en samfunnsstabiliserende faktor, som er veldig viktig for å unngå krenkelser og sosiale konflikter (ibid.). I et demokratisk samfunn skal alle ha like statsborgelige rettigheter, slik som for eksempel religionsfrihet, stemmerett, organisasjonsfrihet, og velferd. Man kan i utgangspunktet da mene at alle har en rett til å ivareta sin kultur, også minoriteter. Minoritetsgrupper i samfunnet er sikret gjennom politiske og sosiale

rettigheter (Lysaker, Vetlesen og Fosslund 2007). Men en slik forskjellsbehandling kan også sees på som en tilbakevendelse av den historiske utviklingen som var preget av sosiale kategorier og diskriminerende ulikheter i befolkningen (ibid.). Eriksen (2009) mener at et demokratisk syn innebærer at man fra starten av aksepterer at alle mennesker er forskjellig.

5.1.3 Opplevelse av usikkerhet i hverdagssamhandlinger med majoriteten

De tyrkerne jeg ble kjent med flyttet først inn i sine ektefellers boliger, og disse lå på ulike steder i Trondheim. Det kunne være steder som andre innvandrere bare kunne drømme om å bo. Dette virket kanskje som en positiv fordel for de mennene som flyttet til disse stedene, men det kunne også føles mer ensomt. De hadde ikke lært seg språket og nabolagets normer. Aytan kom i den forbindelsen med denne kommentaren:

Du blir veldig opptatt av at "jeg må lære språket". Men du vet ikke hvordan du skal klare å lære, hvordan du skal få en jobb. Da må du begynne helt på nytt. Så når du bor hjemme med en person som er kona di, og hvis det er den personen som forsørger deg helt, så det blir vanskelig, og det er enda vanskeligere enn å lære språket. Aytan.

Han forstår at det å flytte til Norge kan være vanskelig både for han og kona, men mest vanskelig for han, mener han. Han ønsker at nordmenn kan prøve å sette seg mer inn i hvordan det er for utlendinger å komme til Norge. Han ønsker å bli forstått og akseptert, og tror at om nordmenn hadde hatt mer kunnskap om hvordan det er for innvandrere å komme til et nytt land, ville det ha blitt annerledes.

For begge er det vanskelig, men uansett det er folk som jeg, som har flyttet hit, som har det litte grann vanskeligere enn den andre. Det er mange tyrkere som har flyttet hit til Norge, og den norske dama må ha litt mer forståelse, mener jeg. Aytan.

Ismail fortalte om en episode hvor han ville ønske et nyinnflyttet nabopar velkommen. Han kunne ikke så mye norsk enda, men spurte på engelsk om de ville komme og drikke kaffe med han og hans norske kone. Kona hans ble forskrekket da hun hørte dette. Hun ville ikke

ha de nye naboene på besøk, og sa til mannen sin at slikt gjorde vi ikke i Norge. Vår kultur var ikke slik at man inviterte på kaffe så tidlig i «bli-kjent» prosessen, sa hun.

Naboen vår solgte leiligheten. Så kom et ungt par og kjøpte leiligheten. Da de flyttet inn så sa jeg til kona mi: «Jeg skal ordne en kopp kaffe til dem, og så sa jeg at om de trengte hjelp, kunne de bare si ifra». Kona mi sa: «nei, nei, det kan du ikke gjøre! Norsk kultur er ikke sånn! De kan føle på en måte at du presser dem». Ismail.

Ismail fortalte at han ble usikker på om det var sant, men følte at han måtte høre på kona si. Det var jo tross alt hun som var norsk. Han følte seg usikker på om han gjorde noe feil. Gjorde han kona si flau fordi han hadde spurt naboene, eller vil naboene tro at han var rar. Han forstod ikke kodene i det nye landet, hva var sannheten? Han sa: «Jeg bare tenkte at jeg måtte bare høre på henne, ikke sant? For på en måte er jeg avhengig av henne. Så jeg måtte tro på det».

Etter å ha bodd her lengre, og han ble mer stødig i språk, koder og normer, følte han seg lurt. Lurt av kona, men også av andre nordmenn som hadde fortalt han, at slik gjør vi det i Norge. Han følte at de hadde sagt ting om hva som var «rett og «galt» til sin egen fordel. Ismail ble etter hvert mer sikker på seg selv, og forsto at forklaringer fra nordmenn ofte kom av personlige meninger og ikke at det var «norsk kultur». Han kjente seg mer og mer selvsikker dess mer av språket og språkkodene han lærte. Han begynte å gjøre som han følte for, uten å tenke på hva andre mente om det han sa eller gjorde. Han kunne bli «seg selv igjen». Dette fortalte han meg:

Ismail: «Egentlig slutter jeg ikke å være meg selv. Jeg bare stopper opp mens jeg lærer det norske samfunnet å kjenne»

Meg: «Og så fortsetter du?»

Ismail: «Ja. Da sier jeg: Dette er meg! Den følelsen stoppet etter at jeg flyttet til Norge, når det gjelder språk, livet, arbeidsmiljø. Når det blir helt det samme, da skal jeg bli meg selv igjen, da stopper jeg ikke å være meg selv lengre».

Mustafa spøkte med sine første opplevelser han hadde da han kom til Norge. Han hadde kjent seg igjen da han så en annen utlending komme ut av en bil sammen den norske kona si og familien hennes. Han så ut som om han kom nettopp til Norge, fortalte han. Mannen hadde fortsatt en typisk tyrkisk bartender klesstil, og han så så selvtilfreds og tøff ut. «Gjett om han får seg en overaskelse etter hvert!», sa Mustafa. «Han vil få et sjokk når hans «turist dager» er over! Da vil han bare være en «utlending» for nordmennene. Han må finne seg jobb, lære språket, finne venner». Han har en lang vei å gå, mente Mustafa erfarent.

5.2 Følelser av å bli satt i bås og diskriminert

Bourdieu sier at etnisitet og opprinnelse har stor betydning for hvilken kapital man oppnår i samfunnet (Wilken 2011:86). Innvandrere kan bli kategorisert som en type gruppe hvor alle mer eller mindre er like. De kan tillegges de samme karaktertrekkene. De får et *stigma*. De blir en gruppe som kan stemples negativt ettersom de skiller seg ut fra majoriteten (Pedersen 2008). I Norge, så vel som i andre land, er det et mønster at man gir ulik sosial betydning til ulike forskjeller. Disse forskjellene kan være språk, hudfarge, navn, klær etc. (Pedersen 2008). Forskjellene kategoriseres og blir satt i et sosialt hierarki. Med andre ord, de stigmatiseres. Det å være i kategorien muslim kan i dagens samfunn oppfattes som en negativ kategori. Muslim kan gi assosiasjoner hos folk som for eksempel tvangsgifte, omskjæring og kvinneundertrykking (ibid.). Mustafa sier han er lei av at filmer fra Tyrkia ensidig fokuserer på disse temaene. I en ny film vist på norske kinoer var filmingen konsentrert rundt storbyen Istanbul. Mustafa sa:

I begynnelsen av filmen var jeg glad for å se hvor fint byen Istanbul ble fremstilt iden amerikanske filmen. Etter hvert ble jeg mer og mer irritert. Det var bare damer i burka der. Det er jo totalt feil! Omtrent null prosent går i burka i Istanbul og det er ikke vanlig i hele Tyrkia! Mustafa.

Ufuk ville framheve at ikke alle innvandrere er like:

Vi er ikke like selv om vi er utlendinger. Vi er nabo med Iran og Irak, men vi har veldig forskjellig kultur. Nordmenn tror alle mørkhudete er like. Men sånn er det ikke. Jeg liker ikke at det er slik. Somaliere, for eksempel, er veldig forskjellige fra oss. Ufuk.

Ufuk prøver å forklare at «andre muslimske utlendinger» er mer forskjellige fra dem selv enn hva nordmenn er. De ønsker at de selv skal få anerkjennelse som individer og ikke som en gruppe av muslimske utlendinger. Selv generaliserer han somaliere som «dem». Bourdieu definerer sitt begrep habitus som ubevisste strukturer som er med på å rettlede handlinger, tankesett og ulike måter å løse problemer på. Ettersom habitus kan framstå som ubevisst, tas den ofte for gitt (Prieur og Sestoft 2006). Annen hudfarge, etnisk bakgrunn, språk, religion og kultur er med på å sette ulike merkelapper på ulike grupper innvandrere (ibid.). Burkey ønsker å avstigmatisere meninger om at tyrkiske innvandrere er lik alle andre innvandrere. Han sa at han mente det var for mange andre utlendinger som kommer til Norge som asylsøkere. De jobber ikke slik som tyrkerne. Han er som nordmenn på dette området, sier han. Han også kan stigmatisere, men mener at nordmenn er verre enn han. De klager ofte over at folk kommer fra andre land og ikke vil jobbe. At de misbruker NAV og kommunen. Han oppfatter det som om mange nordmenn stigmatiserer utlendinger. Jeg ønsket å vite hvorfor flere av informantene tok opp dette med NAV, og spurte dem om det var noen spesiell grunn for dette. Jeg følte at de syntes det var svært positivt å fortelle at de ikke hadde fått noen hjelp fra NAV. Ufuk og Aytan svarte dette:

Ja, jeg tror det er sånn med mange av oss tyrkere ja, for vi kommer for å jobbe her. Jeg synes det er bedre å jobbe enn ikke å jobbe. Mange utlendinger kommer her og jobber ikke. Vi ser det også. Vi betaler mye skatt. Jeg tror at vi tyrkere ikke er vanskelig for Norge. Ufuk.

Da jeg kom til Norge begynte jeg å jobbe. Jeg forventet ikke noe av den norske staten uansett, fordi vi tyrkere liker å jobbe mye. Derfor begynte jeg å jobbe med en gang. Aytan.

Statlig økonomisk avhengighet er ofte et stigma som rammer innvandrere. Det kan være fordi gruppen identifiseres med lavstatuskategorien (Pedersen 2008). Ifølge Bourdieu er deres habitus ikke anerkjent av de dominante klassene i samfunnet (Wilken 2006). Et demokrati

handler ikke om likhet, men heller en anerkjennelse av ulikheter (ibid.). Men alle samfunn er kategoriserende, og man setter hverandre i båser og klasser (Pedersen 2008). Vi har forventninger til at de som blir satt i den og den båsen, skal oppføre seg som forutbestemt, slik eller slik. Vi tillater oss, bevisst eller ubevisst, å diskriminere (ibid.). Atilla beskrev det han syntes var en diskriminerende opplevelse da han skulle søke jobb på et utested i byen.

De sa nei fordi jeg ikke kunne snakke norsk. Det var dumt sagt. Cocktailnavn er internasjonale! Man trenger ikke skjønne norsk for å blande drinker ettersom navnene er internasjonale, mener jeg. Så jeg fikk ikke jobb der. Atilla.

Han oppfattet denne opplevelsen som rasisme. Ufuk fortalte at noe av det verste ved å bo i Norge var den diskrimineringen han opplevde noen ganger. Han jobbet i utelivsbransjen og opplevde diskriminerende utsagn fra fulle gjester. Han lo litt når han snakket om det, som for å vise at han ikke tok det så alvorlig. Men han hadde altså først innrømmet at det var noe han virkelig ikke likte.

Hvis de drikker to glass drikke, de begynner å snakke mer. Jeg svarer ikke så mye fordi de er fulle av alkoholen. Det er farlig. Jeg vil ikke snakke så mye om min religion og sånn når folk er fulle. Det er mange som skal tulle og si at alle muslimer er ekstremister. Det er sånne ting de sier. Vi ikke sånn. Ufuk.

Jeg oppdaget i deltakende observasjonssituasjoner, at menn i dette nettverket raskt kunne komme fram til konklusjoner om at de ble diskriminert. Ut på byen, og i beruset tilstand, opplevde jeg et par ganger slike hendelser. For eksempel ble en av dem skikkelig sint og truende da det kom bort en nordmann til oss, og nordmannen hermet etter tyrkernes gebrokne norsk. Ismail derimot mente at det var bedre å ta slike hendelser med humor. Han brukte en annen taktikk for ikke å bli sint og for ikke å føle det som en psykisk belastning. Vi diskuterte dette:

Meg: Føler du at du har opplevd diskriminering? Fra nordmenn?

Ismail: Ikke direkte, men jeg hører mye ja.

Meg: Du føler at det har vært en del?

Ismail: Nei. Vet du, hvis nordmenn sier jævla utlending, jeg sier forbanna norske. Jeg bare sier det som en spøk. Spøker med det. Jeg blir ikke hissig hvis dem sier utlending, og jeg sier ikke sint "koffor sier du det?" Det blir verre faktisk.

Meg: Du bruker humor?

Ismail: Akkurat! Humor. Hvis han kaster en stein, så kaster jeg kanskje en lett snøball tilbake. Ja, du trenger ikke å vise hva du er imot. Noen vil bare irritere deg vet du, og da er det ikke noen vits. Hvis jeg hadde vært sånn tilbake, blir det psykisk, vet du. Det er ikke bra.

Noen bruker altså humor som beskyttelse mot det de kan føle som diskriminering, og avleder nedlatende kommentarer med vittighet tilbake, mens andre igjen reagerer med sinne. Når det gjelder innvandrere blir de ofte satt i en bås og alle dras gjennom samme kam. I likhet med Pedersen (2008:183) merket jeg at mine informanters mest negative opplevelser med det å bo i Norge, var den diskrimineringen de opplevde og den følelsen av å bli behandlet dårligere enn etniske nordmenn.

5.2.1 Opplevelser etter 11. september og 22. juli

Etter 11. september 2001 ble muslimer ytterligere negativt stigmatisert. Muslim ble i manges ører synonymt med terrorist. Da bombeattentatet og skytingen på Utøya 22. juli 2011 ble kjent gjennom media, følte alle mine informanter en redsel. De var redd for å bli trakassert og diskriminert. I begynnelsen, før man visste hvem som var gjerningsmannen var det mange som trodde at det sto ekstreme, muslimske terrorister bak gjerningen. Flere av mine informanter opplevde på kroppen hva nordmenn mente om dem. De oppdaget at såkalte «venner» de hadde på Facebook skrev hatefulle meldinger om muslimer på «veggene» sine. En leste at man skulle brenne ned alle moskeene i Norge og sende alle muslimer ut av landet. Burkey fortalte sin historie om hva han opplevde denne dagen:

Burkey: En kompis, jeg er ofte sammen med han, han er fra Kosovo. Han åpnet Facebook, og der sto det «Velg Framskrittspartiet og ta ut utlendinger slik at bare den norske rase kan bo i Norge». Såne ting. Rasistiske. Han har masse norske venner, og han ringte hver eneste person (av dem som skrev slike innlegg). Han sa "det er rasistisk, du kan ikke si sånn". Han kranglet med dem. Etterpå lærte de alle at han gjerningsmannen var norsk. Når denne "Breiviksaken" skjedde, var vi i Fredrikstad. På hundeutstilling. Noen norske

kamerater kom og tulla, og jeg visste ikke at det var sant så ... de sa: "Å, du drepte mange!".

Meg: De sa "du drepte mange"?

Burkey: Ja, de sa «du drepte sammen med al-Quaida». De tullet, men jeg visste ikke hva som hadde skjedd enda, jeg hadde ikke hørt det. «Jeg har ikke drept noen, hvis noen dreper noen, da kan jeg drepe dem», sa jeg. Jeg tullet bare. Etterpå hørte jeg at en person, en idiot, hadde drept en masse personer, og han sjokkerte meg. Da vi kom på hotellet etter utstillingen og jeg skulle ta heisen opp, var det to personer inne i heisen, kanskje 50-60 år gammel. Jeg spurte «skal dere opp eller ned?» De sa "2. etasje".. Jeg sa «ok, jeg skal til 3. etasje». Men de trykket ikke på knappen. Jeg trykket på 3. og vi kom til 3. etasje. Og da døra åpnet, og jeg gikk ut, sa de "jævla idioter!" «Hæ! Sa du jævla idiot til meg? Hvorfor det?» Den andre sa «bare gå. Det er ingenting» liksom.

Etter at jeg hadde skiftet klær og kommet ned, vi skulle spise mat og jeg gikk ned før dama mi. Så spurte sjefsservitøren til meg: «Hva synes du om at noen har drept så mange personer?» Jeg sa: «Hva kan jeg synes om det? Jeg sa at det var idioti. Fortsatt visste vi ikke at det var en norsk. Så de tenker muslimer har gjort det.

I det siste tilfellet trenger det jo ikke å bety at sjefsservitøren virkelig var diskriminerende, men Burkey oppfattet det slik. Han hadde erfart at hans muslimske bakgrunn gir etniske nordmenn en legal grunn for å snakke nedsettende til han. Også det at han er mørkhudet gjør at han vanskeligere kan «skjule» sin utenlandskhet, slik som «hvite» innvandrere kan. Pedersen (2008:183) sier at man er dømt til å se «ikke-norsk» ut.

Burkey sa, og også flere av de andre informantene sa omtrent det samme: «*Alle vi snakket med var på en måte lettet da det kom fram at det var en nordmann som stod bak, og ikke en utlending*». Hendelsen 22. juli førte til at innvandrere ville vise Norge at ikke alle utlendinger var slik. De ble redde for ytterligere stigmatisering og diskriminering. De ønsket å vise at de tok sterk avstand fra hendelsen. Pedersen (2008:184) nevner at i et flyktningemottak ble hvite bosniere foretrukket framfor mørkhudede flyktninger. Flyktningekonsulentene sa at det er lettere for hvite innvandrere å bli akseptert ettersom de så ut som nordmenn og hadde en mer vestlig væremåte. Hun sa videre at folk er reddere for muslimer og fremmede nå enn før. Jeg også, i likhet med Pedersen, synes det var interessant at hun nevnte «*muslimer og fremmede i samme åndedrag*» (Pedersen 2008:185).

5.3 Statussymbol som skapes i nettverket

Den samlede kapitalen kan være forskjellig fra person til person, mener Bourdieu. På den ene siden kan man ha økonomisk kapital på grunn av gode stillinger fått gjennom utdanning, mens på den andre siden kan man ha stor økonomisk kapital når man er egen forretningsdrivende. Innvanderens posisjon her i Norge kan være misunnelsesverdig i sin opprinnelige habitus, men den behøver ikke å være det i hans nye hjemland. I min undersøkelse har jeg to informanter med høyere utdanning. Også deres foreldre hadde høye utdannelse som advokat, lærere og diplomat. Deres posisjon i Tyrkia var forholdsvis høyt oppe på det samfunnsmessige hierarkiet. Etter å ha kommet til Norge opplevde de å være omtrent helt på bunnen blant majoriteten. I sitt etniske nettverk ble de likevel sett opp til ettersom tyrkernes primære habitus så opp til mennesker med utdanning. Det etniske nettverket mente på lik linje som resten av det legitime samfunnet, at høy utdanning og god økonomi rager høyest på statusstigen. Bourdieu mener at habitus kan altså være kollektiv og samfunnsmessig på samme tid (Wilken 2006). Det å bli tildelt en generalisert positiv symbolsk kapital, gir personen en mye lettere vei å gå i livet enn en som allerede har fått en generalisert negativ definert symbolsk kapital. Han kan derimot kompensere med sine egne personlige ressurser for å unngå ytterligere stigmatisering (Pedersen 2008:188). I Pedersens funn nevnes det at en sorthudet innvanderer fikk innpass på et fotballag fordi han var god i fotball, men likevel ikke kunne oppnå en ytterlig positiv symbolsk kapital. Dette fordi han var «svart», snakket dårlig norsk og ikke kjente noen på laget fra før. I min undersøkelse fikk en av mine informanter lett innpass på fotballaget til tross for sin bakgrunn og dårlige språk. Han er en svært livlig og åpen person, slik jeg forteller mer om i kapittel 5.1.10. Hans personlige ressurser gir han mange fordeler. Min informant kommer fra en lignende vestlig opprinnelig habitus, selv om han er en mørkhudet, stigmatisert muslimsk innvanderer. Det kan derfor være lettere for han enn for en annen som må gå på tvers av det han har erfart tidligere. Min informant er også del år yngre enn de andre informantene, og fikk lettere venner i lokalbefolkningen. Pedersen (2008:188-189) ser sammenhenger mellom også alder og tilpassing som viktige faktorer for sosial integrering. Min informant er en del år yngre enn mine andre informanter, hans habitus harmonerer i større grad majoriteten, og hans sosiale kapital kan lettere tilpasses hans lokalmiljø.

Ut i fra Bourdieus klasseseteori er det en stor sammenheng mellom egen sosial klasse og foreldrenes, som i stor grad er med på å bestemme utdanningsnivået (Prieur og Sestoft 2006 og Wilken 2006; 2011). Under min observasjon har jeg fått inntrykk av at de uten utdanning ser opp til de med utdanning i gruppa og gir dem høyere status. Dette samsvarer med det som samfunnet gjør. Også en av dem som hadde en sjefsrolle i en av bedriftene, som flere av mine informanter jobbet i, hadde større status enn de andre, og han som eide sin egen restaurant, ble beundret. De som ikke hadde slike roller i gruppa ble enda mer sensitive mot norske og kulturelle koder, ettersom de følte at de var lengre ned på rangstigen. Deres selvbilde kunne også være lavere på grunn av følelser av å ha en dårligere status. De tyrkerne jeg har snakket med har alle jobber og flere av dem tjener godt. Likevel føler de seg ikke som en del av den høyere klassen i den legitime kulturen, altså den som den høyere klassen innenfor majoriteten representerer. I Tyrkia, på lik linje med Norge, verdsettes utdanning høyt. Jeg fikk forklart fra flere informanter at de med og de uten utdanning er delt opp i ulike klasser. De med høyest utdanning og høye inntekter blir mest respektert. I det tyrkiske nettverket var det flere som kom fra forholdsvis fattige familier med ingen eller liten utdanning.

Atilla sa:

You are nothing. In Turkey we are saying like this. Hvis du ikke har utdanning, du er nesten ingenting. Økonomi er veldig viktig i Tyrkia. Hvis du har økonomi er framtida helt åpen for deg. Atilla.

Videre fortalte han at hans familie, som bestod av elleve søsken, var fattig. Det var kun faren som jobbet og de spiste som regel bare suppe til middag. I den lille landsbyen i Tyrkia hvor han vokste opp var dette vanlig, og det føltes ikke som noen skam, sa han. I Norge kunne dette føles skamfullt å fortelle kanskje, men i hans etniske nettverk ble det ansett som normalt å vokse opp slik.

Når det gjelder utdanning har innvandrere erfaringer fra ulike utdanningssystemer enn nordmenn, og de kan ha svært mangelfull skoleopplæring. Utdanningsgrad bestemmes av hvilken sosial bakgrunn man har (Frønes og Kjølørød 2010; Wilken 2006). Selv med lik utdanning kan et klasseskille forekomme. Det at man kommer fra en høy klasse kan føre til bedre jobb enn for en som kommer fra en lavere klasse (Frønes og Kjølørød 2010). Utlendinger som har primærhabitus fra felt i andre land kan ha problemer med å oppfatte,

underkaste seg og/eller erverve seg denne kulturelle kapitalen. Utdannelse er en kapital som verdsettes høyt i de fleste siviliserte samfunn, også her i Norge. De dominante består av høyt utdannede mennesker med akademiske titler. Dette er det Bourdieu kaller den institusjonaliserte formen for kulturell kapital (Wilken 2006; 2011). Her kommer de fleste av mine tyrkiske informanter til kort, og også flertallet av den tyrkiske innvandregruppen i Norge. Det er i utgangspunktet ikke en direkte sammenheng mellom kulturell kapital og økonomisk kapital, men ofte er økonomisk kapital en forutsetning for å ha råd til å ta en utdanning (Wilken 2011). Flere av mine informanter har levd i familier som ikke har sterk økonomi, og de har selv begynt å arbeide i ung alder. Utdannelse har ikke blitt en prioritet for dem. De greier ikke å oppnå en institusjonalisert anerkjennelse i samfunnet. Ikke bare blant de akademiserte dominante, men også resten av majoriteten som prøver å bli mest lik de dominante (Pedersen 2008).

Mine informanter var bevisste på at de med utdanning kunne få høyere, respekterte og tryggere jobber også i Norge. Flere av mennene jeg intervjuet hadde som sagt ikke noen form for utdanning utover grunnskolen. De fleste av disse hadde kun tyrkiske venner og Tyrkiske jobbkolleger. De mente likevel at de kunne tjene mye penger uten utdanning i Norge. De diskuterte hvor mye de hadde i lønn og hvor mye de kunne tjene på et år. De tok ekstra jobber for å kunne tjene enda mer, selv om de i utgangspunktet hadde en forholdsvis godt betalt jobb. En informant jobbet på oljeplattform to uker i strekk. Han var en som de andre tyrkerne så opp til fordi han tjente så godt. Når han kom hjem fra oljeplattformen jobbet han i tillegg hundre prosent på samme arbeidsplass som dem selv. Det å arbeide mye, og tjene bra, ble altså høyt anerkjent i det tyrkiske nettverket. En av dem jeg intervjuet eide sin egen restaurant. Han var et forbilde for de andre tyrkerne som jobbet kun som ansatte i ulike bedrifter.

Men selv om man har økonomisk kapital, og blir sett opp til av det tyrkiske nettverket, er det ut i fra Bourdieus teori, den gruppa som *både* har høy utdanning og god økonomi som samlet sett har størst kapital i samfunnets legitime kultur. Bourdieu mener at det er de som er ute etter størst mulig økonomisk kapital som er mest ivrig til å kjøpe dyrt utstyr og på andre måter vise at de har god råd (Wilken 2011). Her i Trondheim var bilmerke og størrelse på hus en indikator på hvor mye status man hadde. Min observasjon fortalte at det heller blir fokusert mer på materielle goder og timelønn blant de uten utdanning i gruppa. En av grunnene kan være at de tyrkiske mennene med utdanning fikk lettere status i

samfunnet, mens de andre selv måtte lage seg egne koder for hva som skulle anerkjennes eller ikke. Tre av mine informanter hadde drømmer om å åpne egen butikk med salg av klær fra Tyrkia. Men de oppdaget etter hvert at på grunn av manglende utdanning og kunnskap, ble dette vanskelig. De visste ingen ting om økonomisk handel, om salgsstrategier, markedsføring, regnskap og lover knyttet til salg. I likhet med Bourdieus teorier trenger ikke utviklingen av utdanningssystemene føre til større likhet i befolkningen, og man kan mene at høyere utdanning er først og fremst for de med allerede høy status eller klassetilhørighet i samfunnet (Wilken 2011). De med liten kapital har færre muligheter for å få tilgang til goder i samfunnet enn de kapitalrike (Pedersen 2008:192). Noen informanter mente at utdanning ikke betydde så mye for å tjene penger eller ikke. Penger ble en status de hadde en større mulighet for å få anerkjennelse for. Flere av disse mennene hadde hatt hjemmeværende mødre. Deres fedre var i vanlige arbeidsforhold som ikke krevde spesiell utdanning. De som bodde på landet hadde foreldre som jobbet som ufaglærte bønder. Det å utdanne seg i Tyrkia er dessuten dyrt, fortalte de, noe som igjen betydde at det er de med høyest økonomisk kapital som kan velge høyere utdanning. Mine informanter hadde ikke mulighet for å oppnå status igjennom utdanning. Det å tjene mye penger ble derfor noe som ble verdsatt høyt i deres opprinnelige habitus. Deres habitus ble med på lasset da de etablerte seg i Norge. De påpekte at tyrkere var kjent for å være gode arbeidere, og de sa med stolthet at de ikke hadde benyttet seg av økonomisk støtte fra NAV. Sammen delte de disse meningene, og deres syn på utdanning ble ikke forandret. Flere valgte å utsette og gå på kurs for å lære norsk, og få av dem fortalte meg at de hadde tenkt, eller ønsket, å studere.

5.4 Å Snakke godt nok norsk

Regjeringen har satt av mye penger til styrking av opplæring i norsk (NOU 2011:14, 2011). Gode norskkunnskaper er en viktig forutsetning for innvandreneres arbeidsmarkedsmuligheter og sosiale integrering, mener Arbeidsdepartementet (2008). Innvandrere havner ofte på samme arbeidsplasser. Her kan man snakke om en klasserelatert segregering (Valenta 2008a). Selv om de kan snakke bra norsk blir språket ofte bare brukt til å kommunisere med andre innvandrere (Valenta 2008b). Burkey håper og tror at bare han greier å lære norsk godt nok, kan han få flere norske venner. Hans

habitus er forandret og det blir vanskelig for han å være den samme som han var i sin opprinnelige habitus.

Etter at jeg begynte å snakke norsk ble det mer enkelt for meg. Men jeg snakker ikke hundre prosent norsk. Men om ti år håper jeg at jeg kan snakke hundre prosent norsk. Og da kan vi ha mer norske venner. Jeg ønsker at dama mi kan fortsette å ha kontakt med gamle venner og vi kan ha kontakt med dem og dem kan akseptere meg og da kan det bli enklere. Jeg kan bli mer sosial, jeg er en sosial person. Jeg ønsker å møte mange folk hele tiden. Jeg vil gå ut, jeg vil gå til trening, jeg vil svømme, jeg vil spille og lage mat og alt! Jeg ønsker det. Som jeg var i Tyrkia. Men selvfølgelig, i Norge nå, jeg ser at det er umulig. Burkey.

Burkey håper at han blir mer akseptert av nordmenn når han får mer kontakt med dem. Han ønsker å være mer sosial, slik han var i Tyrkia. Mens han prøver å lære nok norsk, «venter» han sammen sine etniske venner før han føler seg fullt og helt sosialt integrert i Norge. Men norsken blir ikke bedre av å tilbringe mest tid i det etniske nettverket. I et Bourdieu-perspektiv kan innvandrere som kommer til Norge bli utsatt for en kapital- og en sosialdominans av majoriteten. De havner nederst på «rangstigen» med et annet språk, virkelighetsforståelse, utdanningssystem, andre kulturelle koder og tradisjoner (Pedersen 2008). De har, etter Bourdieus teori, svake kapitaler, slik som økonomisk-, kulturell-, sosial- og symbolsk kapital. Denne «kapitalfattigdommen» er med på å undergrave opplevelsen av sosial anerkjennelse (Pedersen 2008:27). Stigmatisering gir innvandreren færre muligheter til å presentere seg positivt. Han kjenner dårligere situasjonens kulturelle koder og mangler muligheter for å vite hva og hvem han skal presentere seg som. Innvandreren mangler den flyten som skal foregå i en samtale, han kan bli mer opptatt av selve språket, om grammatikken er korrekt og av det å snakke, slik at budskapet ikke når fram eller ikke mottas riktig (Valenta 2008a). Burkey forteller:

Jeg sier språket er greit nok, men jeg sier det aldri blir perfekt. Når man snakker fort, blir det masse feil ord og setninger, frem og tilbake, aldri blir det helt bra. Men, jeg bryr meg ikke så mye lenger, fordi jeg ikke skal bli lærer. Hvis det er noe som jeg trenger å fortelle, kanskje kan jeg snakke litt mer og fortelle mer, i stedet for bare å si en setning. Jeg forklarer litt mer og på masse forskjellig måter. Burkey.

Valenta (2008a) sier at det ikke er kun språket som er til hinder for en god selvpresentasjon, men at det også viser at den ene er mer underlegen den andre (ibid.). Burkey mente at han ikke brydde seg så mye om at han ikke snakket så godt norsk, men han så for seg at i fremtiden ville det bli bedre for han om han kunne norsk helt perfekt. Han sa at nå kan han ikke gjøre alt han vil og alt det han hadde kommet til å gjort, om han fortsatt hadde bodd i Tyrkia. I Valentas artikkel (2008b) ble det videre konkludert med at det var bare ti prosent av de som ble intervjuet som hadde jobber hvor det ble snakket norsk. Det er også funn som viser at selv om nordmenn og innvandrere jobber sammen, er det likevel liten kontakt i mellom dem (Valenta 2008b). Noen av mine informanter hadde ikke hadde fullført de obligatoriske tre hundre timene med norskopplæring og samfunnskunnskap. De utsatte og utsatte å gå på språkkursene. Ugur sa: "*Hvorfor lære seg så mye norsk, når man kan jobbe sammen tyrkere og tilbringe tid med sine tyrkiske venner på fritiden*". Et godt språk er nødvendig når man ønsker å fungere på sosiale arenaer. Det at foreldre med innvandrerbakgrunn har språkproblemer, kan føre til større utfordringer i samarbeidet mellom skole og hjem. Om en av foreldrene snakker språket bedre, kan dette føre til at all kontakt med skolen blir pålagt denne forelderen. I det ene tilfellet hadde kona til min informant Ufuk, bodd i Norge siden hun var åtte år. Han innrømmet at han ikke hadde noen kontakt med skolen hvor barna hans gikk. Det var kona som tok seg av skole og fritidsaktiviteter som innebar kontakt med nordmenn.. Hun var den som også tok seg av alt det formelle i det norske samfunnet.

Vanligvis er det kona (som følger opp), hun er bedre enn meg på å snakke norsk og bedre vet systemene og alt. Derfor tar hun mye ansvar, derfor er det ikke vanskelig for meg og for barna og skole også. Hun tar mye ansvar. Hun vet bedre, hun har gått skole her og sånn. Ufuk.

5.4.1 Arbeidsplassen som sosial arena og med språket som innpass

På den arbeidsplassen som flere av mine informanter jobbet, er det påkrevd å snakke norsk i arbeidstiden, men deres eget språk ble brukt i pausene, hvor arbeiderne delte seg opp i sittegrupper ut i fra etnisitet. De velgte dermed å segregere seg selv. Fire av mine informanter jobber på samme arbeidsplass. Der jobber det også andre innvandrere fra forskjellige land og nordmenn. Ut i fra det de tyrkiske mennene forteller, deles disse opp i

grupper. Somaliere, polakker, nordmenn og tyrkere på denne arbeidsplassen holdt sammen med innvandrere fra sin egen gruppe. Da jeg spurte om de noen ganger gikk på tvers av disse gruppene, fikk jeg til svar, at det var kun på lønningspils og julebord. Burkey, derimot, hadde en del kontakt med sine medarbeidere. Han jobbet på kantine med nesten bare nordmenn. De kunne noen ganger møttes etter arbeid. Valenta (2008b) antyder at det kommer av språkproblemer arbeiderne i mellom, noe som er med på å gjøre muligheten for sosial integrasjon svakere.

Innvandrerer har dårligere norsk språk og språkforståelse enn den etniske nordmannen. Det å føle seg kulturelt underlegen gjør at man kan bli redd for å si sine egne meninger, vise hvem man egentlig er og være engstelig for å bli avvist og diskriminert. Man kan derfor velge å distansere seg fra sine kollegaer, og det leder til enda svakere sosial integrering. Man velger kanskje å kalle sine arbeidskollegaer for «bekjentskaper» og ikke «venner» (Valenta 2008a).

Atilla skjønnte raskt at det ikke var så lurt og bare tilbringe tid sammen med tyrkere, for å lære seg norsk bedre og forstå den norske etniske kulturen.

Jeg har jobbet med tyrkere egentlig fra begynnelsen. Da skjønnte jeg at jeg lærte nesten ingenting. Så greit, jeg tjener penger, men for å lære; ingenting! Det som skjedde var at det ødela psykologien min. Jeg kan si at jeg har jobbet med folk både fra Trondheim og folk som er fra Tyrkia. Det er absolutt forskjeller. Og måten de tyrkerne tenker om Norge på, det er ikke så bra å tenke slik. Atilla.

Grupper i samfunnet som er samlet på bakgrunn av likheter og av forskjeller i hierarkiske plasseringer i det sosiale rom, har større sjanse for å passe inn i sin gruppe. Dette fordi de har mange ting til felles. Grupper som bygges kun på etnisitet kan ha større problemer med dette (Wilken 2006). I det etniske nettverket som jeg undersøkte hadde mange av tyrkerne mer til felles enn kun samme etnisitet. De var gift eller hadde vært gift med nordmenn, de var i samme aldersgruppe, flere av dem hadde jobbet og fortsatt jobbet i servicebransjen. Likevel var det informanter som følte at de ikke passet helt inn. Men de valgte å oppholde seg i dette feltet likevel. Habitus er individualiserende. Den knyttes sammen individets erfaringer og unike historie (Wilken 2006).

Altan, som har en høy utdannelse, begynte i en jobb som ufaglært industriarbeider. Han var lykkelig over å ha fått jobb og tjente bra. De første dagene på jobb opplevdes positivt, men etter hvert ble det litt tyngre å gå på jobb. Han følte han kom til kort når det gjaldt språket. I likhet med det Valenta (2008b) sier, ble språket en sosial barriere for han. Han følte seg dum når han ikke skjønnte hva de sa til han, og han ble, som også Valenta (ibid.) beskriver, «ikke en av gutta» på jobb. I pausene satt han og lyttet, men kunne ikke komme med morsomme replikker og innspill selv. Altan forteller:

Jeg husker en av de første dagene da min sjef kom bort til meg da jeg stod og arbeidet på et samleband med fårekjøtt. Han prøvde å være morsom og spurte meg om jeg stod og telte sauer. Jeg sa: "Hva?" Han gjentok spørsmålet og jeg sa "hva" igjen. Han sa det på engelsk til slutt: Do you stand here and count the sheeps? Jeg svarte alvorlig og redd for at jeg hadde gjort noe feil: «Skal jeg gjøre det?». Altan.

Han følte det skikkelig flaut da han skjønnte vitsen fra sjefen i ettertid. Han ble redd for å bli oppfattet som litt treg og dum. I matpausen dagen etter valgte han å stå og prate med den tyrkiske kantinesjefen i stedet for å sitte sammen med sine norske kollegaer. Han følte kanskje at han måtte få styrket sitt selvbilde før han «kastet seg ut» i integreringsprosessen igjen. Han innså etter denne opplevelsen, at det er lett for innvandrere å heller velge sine egne, framfor å føle seg liten blant majoriteten. Språkets betydning er stor når det gjelder sosial makt, mener Bourdieu. Her tenker han først og fremst på det språk som erverves gjennom utdannelse. Det er de dominerende definisjoner på virkeligheten som vektlegges. Deres måte å omtale innvandrere på, som fremmede, blir den «rette» definisjonen (Wilken 2011:110-111). I forhold til mine informanter, som ikke har høyere utdannelse, og til og med har problemer med å skjønne språklige koder og nyanser i det norske samfunnet, blir det vanskelig å oppnå det Bourdieu kaller symbolsk makt (Bourdieu 1994; Wacquant 2003). Staten er dominert av de dominerende klassene, og derfor blir de dominerendes interesser forvekslet med statens interesser. De blir kjernen i statens symbolske makt, mener Bourdieu (1999:181). For innvandrere med svak eller ingen dominerende makt blir deres interesser mindre ivaretatt, om man skal tolke det slik ut i fra det Bourdieu sier. Deres etniske nettverk blir det som ivaretar dem, og der opplever de ingen symbolsk vold (ibid.).

Min informant, Mustafa, som har høyere utdannelse og kommer fra en akademisk familie, har greid å frigjøre seg i større grad fra sitt etniske nettverk. Jeg synes hans historie, som jeg

beskriver nedenfor, forteller mye om hvordan man som innvandrere selv kan påvirke sin integrering gjennom sin opprinnelige habitus og personlighet, uavhengig av det etniske nettverket. Dette samsvarer med Bourdieus meninger om at man aldri kan komme bort fra forholdet mellom habitus, klasse og individualitet (Bourdieu 1994:102-103). Mustafa forteller om hvordan han i begynnelsen prøvde å tolke og forstå sine arbeidskollegaers sjargong. Disse kollegaene bestod for det meste av trønderske menn i femtiårene. Han hadde store vanskeligheter med å komme inn i samtalene og skjønnte svært lite av humoren og de interne spøkene. Han tok dette med godt humør og spøkte på sin måte med dem ved å etterligne dem. De lo av han og han med. Han følte at han ble mer godtatt og akseptert på denne måten. Han kopierte den «norske» måten å snakke på. Han laget morsomme parodier på nordmenn, og ble sett på som en artig og «likandes» kar. Han ble en av «dem» etter kort tid på denne arbeidsplassen. Etter hvert avanserte han i jobben, og han fikk andre jobbtillbud som var enda bedre. Den opprinnelige arbeidsplassen tilbød han mer lønn, og han fikk sjansen til å velge og vrake. Han er hardtarbeidende, ung og ambisiøs. Han kommer fra en velutdannet familie i Tyrkia.

Her kan jeg tolke det som om at hans opprinnelige habitus også påvirker hans liv her i Norge. Han har hatt en mer vestlig oppdragelse som har gitt han en habitus som kan gjøre det lettere for han å knekke den norske koden. Hans verdier og væremåte er mer lik majoriteten enn hos de andre informantene. Etter hvert har han trukket seg mer og mer unna det etniske nettverket som består av utdannede og mer tradisjonelle tyrkiske menn. Han identifiserte seg ikke med dem i starten av sitt opphold her i Norge heller, og etter å ha fått anerkjennelse fra nordmenn, velger han å forlate dette nettverket mer og mer. Hans selvtillit har vokst, han har lært seg norsk godt og han har fått norske venner igjennom fotballmiljøet og på jobben. Hans tidligere etniske nettverk påvirker han i liten grad nå. Han er mer integrert i samfunnet enn dem. Den tryggheten og aksepten han opplevde fra sine egne i begynnelsen trenger han ikke lengre. Han strekker seg mot den dominerende klassens symbolske kapital, og norske venner får høyere status enn de tyrkiske.

5.5 Å bo i «Lille-Konya»

Bourdieu snakker om såkalte sosiale spill som hele tiden pågår i samfunnet. Spillmetaforen er en teoretisk modell for hvordan habitus, felt og kapital påvirkes av hverandre (Wilken 2011). I Bourdieus verk *La Distinction* fra 1974/1984 (1995) introduserer han teorier om klasser i samfunnet. I alle deler av samfunnet finner man grupper med ulike former for kapital, og de med samme type kapital knyttes ofte sammen og kan sin gruppes spilleregler. Dette er regler som de utenfor gruppa vanskelig kan skjønne (ibid.). Ulike felter har ulike logikker, og mine informaners etniske nettverk har sin spesielle logikk og sine spesifikke regler. Etter at de kom til Norge har deres historiske habitus knyttet dem sammen og skapt et nytt felt her i Norge. Deres mange felles faktorer gir dem den samme status i det sosiale rom (Bourdieu 1994.). Ettersom de kan ha vansker med å komme inn i grupper blant majoriteten, blir disse gruppens sosiale spill og regler vanskelig for mine informanter å forstå. Det blir lettere å tilbringe tid sammen med mennesker med samme bakgrunn ettersom de der har større forutsetning for å oppnå anerkjennelse (ibid.).

Bourdieu bruker begrepet habitus som er disposisjoner utviklet historisk for å kunne forstå verden. Habitus er vår samlede erfaring som påvirker våre måter å handle og forstå ting på. Habitus har individuelle trekk ettersom ingen har helt like erfaringer, men også kollektive trekk, fordi det finnes mennesker som har vokst opp under like forhold og deler like erfaringer. Dette gjelder også for mine tyrkiske informanter. Disse kollektive trekkene vil ha mange av de samme disposisjonene i habitusen og de forstår verden på omtrent samme måte. Med denne teorien vil Bourdieu vise at vi ikke er totalt frie individer som søker anerkjennelse på oss selv, uten å ha blitt påvirket av vår habitus. Det er lettere å anerkjenne noe, og miskenne noe annet, ettersom vi allerede er påvirket av vår habitus (Bourdieu 1994; Pedersen 2008). I forhold til min undersøkelse kunne jeg tolke det slik at de tyrkiske innvandrernes habitus allerede er en eksisterende faktor for hva som skal anerkjennes eller ikke. Likeverd og anerkjennelse gis i ulike grader ut i fra hvilken kapital man har (Pedersen 2008).

Tre av mennene jeg intervjuet var blitt skilt og da flyttet de alle til et område i Trondheim som er kjent for at det bor mange tyrkere. Stedet kalles på folkemunnet «Lille Konya». Konya er en stor provins i Tyrkia som mange tyrkere i Norge kommer fra. Jeg besøkte Konya ved en

anledning og observerte at selv om det var en stor by, var det et ganske homogent samfunn. De fleste kvinnene bar hijab, restauranter serverte som regel ikke alkohol og det fantes «mini»-moskeer over alt. Disse moskeene var å finne på for eksempel bensinstasjoner og butikker, slik at personalet hadde anledning til å følge bønnetidene. Jeg oppfattet det som et samfunn preget av en større religiøspraktiserende kultur. Dette kan kanskje være en grunn til at «konyanerne» i Trondheim føler seg annerledes fra det norske samfunnet, og velger å leve ut sin egen kultur og religion i sine egne sosiale system. Å bo i «Lille-Konya» har ikke like høy status som bosted blant den trønderske majoriteten. Men det er et rimeligere sted å bo og skoler og barnehager var dessuten mer tilrettelagt der for deres minoritetsgruppe. En av mine informanter, Ufuk, forklarte at fordi mange tyrkere hadde bodd i denne bydelen over lang tid, var tyrkiske morsmåslærere gode. Islamske høytider ble feiret så vel som norske. Det var flere med muslimsk bakgrunn i både skole og barnehage som gikk der og som jobbet der. Han følte seg rett og slett lettere akseptert og forstått i denne bydelen.

Alle befinner seg i et samfunn som er hierarkisk. Bourdieu snakker om sosiale rom som består av sosiale reproduksjoner av sosiale ulikheter. Samfunnshierarki, ifølge Bourdieu, består av ulike grupper mennesker som har mer eller mindre makt. De med mye makt innehar kapitalformer som etter de dominantes definisjon er verd mer enn andre kapitalformer. Statusgruppene benytter seg av ulike statussymboler, som beviser at det er de som er den legitime kulturen.

5.5.1 Å holde seg for seg selv

Innvandrere kan velge å segregere seg ved at de kun har kontakt med sin egen etniske gruppe og unngår mest mulig kontakt med etniske nordmenn. De kan være engstelige for avvisning på grunn av for eksempel språklig og kulturell underlegenhet. Man kan bli redd for hvordan man kan bli tolket og stigmatisert på bakgrunn av sin etniske identitet. Dette er faktorer som kan føre til at de holder avstand til nordmenn (Valenta 2008a).

Ugur tilbringer også mest tid med andre tyrkere. Han har ikke fått mange venner gjennom kona si. Han sa: «*I Norge, du vet, i restaurantbransjen, så jobber vi på kveldstid. Vi har ikke så mye tid til å være sosial. Vi bruker ferier til å være sosial, og da reiser vi mye og ofte til Tyrkia*». Han prøver kanskje å bevise at han har en legitim grunn for å trekke seg unna

samfunnet. Kanskje er dette bare en måte å forklare for seg selv og andre hvorfor han ikke har så mye kontakt med nordmenn.

En annen av mine informanter, Aytan, var veldig opptatt av å bevise at han er lik nordmenn. Et eksempel på det kan være når han sier: *«Vi er ikke fanatisk religiøs. Vi er lik mange nordmenn på denne måten. Vi går ikke i moské, vi drikker og praktiserer ikke religionen. Men uansett, så sier de bare at vi er muslimer»*. Han ønsker å vise at han er lik oss nordmenn på den måten. Norge er et kristent land, men dere trenger ikke være så religiøs for det, sier han. *«Vi»* er ikke så forskjellig fra *«dere»*. Han sier likevel at han ikke bryr seg lengre om at han ikke er helt som etniske nordmenn. Han føler seg ikke annerledes. Han vil ikke lengre vedkjenne seg at han er annerledes enn nordmenn. Han ønsker ikke å bli oppfattet som bare en utlending lengre:

Jeg føler ikke at jeg er bare en utlending liksom. Jeg bare er det, og det er greit. Jeg og nordmenn må gjøre det samme vet du, som å vente i kø. Jeg tenker ikke at "nå må jeg kanskje være forsiktig", det tenker jeg aldri. Akkurat hva dem gjør, det gjør jeg også. Aytan.

Han mener at man kan leve som tyrkisk samtidig som man kan leve som norsk. Han kan finne tyrkisk mat og høre på musikk fra Tyrkia. Se på tyrkisk tv og snakke om fotball. Han ønsker å vise at det kun er bagateller som skiller han fra nordmenn flest. Han forteller, med latter i stemmen, at han følte det var *en* ting han hadde problem med da han kom til Norge og begynte i ny jobb.

Det eneste er på arbeidsplassen. Der har det vært sånn, liksom, jeg har veldig vanskelig for å lære meg og drikke kaffe. De første fem måneder, da drakk jeg bare sånn pulverkaffe og masse sukker og fløte og masse blanding. Så etter hvert ble det slutt, drakk kun bare kaffe. Nå drikker jeg ikke fløte eller melk eller sukker. Da blir jeg kvalm. Aytan.

De andre på arbeidsplassen drakk alltid bare kaffe i pausene. Han følte at det burde han begynne med, for liksom å bli *«en av gjengen»* han også.

Ut i fra informantenes utsagn, ser det ut til at de er opptatt av å vise at de ikke er så forskjellige fra nordmenn flest og at de ønsker å tilpasse seg mest mulig de situasjonene de opplever sammen nordmenn. Valenta (2008a) antyder nettopp dette i sin undersøkelse at

innvandreren ofte leter etter likheter med nordmenn og deres kultur, men at det kan være vanskelig å vise dem når nordmenn fokuserer på mer forskjellene. I likhet med Valenta (2008a) følte også mine informanter at nordmenn ikke ga dem respekt for den de var, og at nordmennene ofte var kritiske til det de mente var kulturelle forskjeller. Majoriteten blir de som har den «rette» kulturen og det blir kun deres meninger som teller. Dette er det Bourdieu altså kaller for symbolsk vold. Mine informanters kultur, verdier og normer blir ikke anerkjent. Bourdieu (1999) mener at alle uttrykk for anerkjennelse utgjør den symbolske kapitalen. I samfunnet pågår det en maktkamp mellom aktører hvor det handler om å oppnå mest mulig makt over andre. Denne makten eksisterer gjennom andres vurdering og persepsjon. Det er de høyeste klassenes kapitaler som verdsettes høyest. Deres symbolske kapitaler definerer hva som anerkjennes eller ikke. De som er anerkjent har igjen makt til å vurdere hva som skal anerkjennes (Bourdieu 1999).

5.6 «Oss» og «dem»

Innvandreren trenger ikke innse det selv engang at det faktisk er han som tar et valg. Han blir kanskje ikke utstøtt av sine norske jobbkollegaer, og de tenker ikke på han som «dum» og «kjedelig». Innvandreren føler kanskje dette, selv om det ikke er tilfellet. Innvandreren kvalifikasjoner, strukturelle forhold og ulike former for diskriminering, er forklaringsfaktorer som er blitt belyst i den senere litteraturen om innvandring og arbeidsliv (Berg og Valenta 2008). Vi lever og samhandler i sosiale systemer som er uløselig knyttet til sosial-økologiske systemer (Oltedal 2005). Systemene kan være lukket og ekskluderende. Personer utenfor gruppen kan også være viktige for disse lukkede systemene. Man kan i gruppen snakke om «de andre» som er forskjellige fra dem selv, og ofte omtale dem på en negativ måte. Man får en «felles fiende» (Bø og Schiefloe 2007). Som nevnt innledningsvis, var det også noe jeg observerte i det tyrkiske nettverket. Deres nettverk var preget av relasjoner med andre tyrkiske menn med samme bakgrunn som seg selv. «De andre» (nordmennene) ble kritisert, og det ble diskutert det som var «feil» med Norge. Flere av mine informanter fortalte at de ofte snakket nedsettende om nordmenn. Noen av dem som jobbet på samme arbeidsplass var enige i at nordmenn jobbet saktere enn dem selv og at de var late. Ali mente at nordmenn var mer borte fra jobben, og at de brukte egenmelding mye. Nordmenn ble mer sint for små ting og diskuterte sine

arbeidsrettigheter oftere. Ugur mente at nordmenn hjalp sine egne mest, og at de hadde en kald personlighet. Han følte at vi ikke var så åpne som dem. Nordmenn, kontra dem selv, var et av favoritttemaene deres virket det som. Ali innrømte at det er lett å glemme sine egne feil og snakke negativt om andre. Han fortalte at de kritiserte Norges system, økonomi og politikk. Likevel var det mer prat enn hva de reelt hadde opplevd selv, sa han. Rasisme var et eksempel på dette. Det ble snakket som om det skjedde alle og veldig ofte, men slik var det ikke, mente han. Jeg spurte om de ikke ble deprimerte når de snakket så mye negativt om Norge og nordmenn. Burkey innrømmet dette:

Ja selvfølgelig. Hele tida snakker vi om at "dem er sånn, dem er sånn!" Hvis det er sånn hele tida, ok, da blir mine tyrkiske venner på en måte min fiende. Burkey..

Kona hans sa at hun merket det på han at han var deprimert og sint etter å ha vært sammen sine etniske venner:

Derfor, dama mi sa, hvis du har norske venner, blir du ikke så deprimert. Fordi de ikke snakker negativt om andre nordmenn. I en periode var jeg skikkelig deprimert. Jeg ville ikke gå ut, jeg ville ikke møte noen norske. Men legen sa: slapp av, du skal få hjelp. De (nordmennene) er ikke sånne «ghost» heller. Så, slapp av! Etter hvert kunne jeg puste og puste fra magen. Burkey.

Ugur fortalte at han ble raskt kjent med en annen tyrkisk mann da han kom til Norge. Denne mannen var svært kritisk til det norske samfunnets moral og norske kvinners oppførsel. Etter hvert ble min informant svært påvirket av hans meninger. Han fortalte meg at han kunne komme hjem til sin norske kone og føle at hun var roten til alt vanskelig som han opplevde i sitt nye liv i Norge. Jeg har hørt om tyrkere i dette nettverket som innrømmer at de «giftet seg med Norge» for å ha mulighet til å tjene mye penger. Når de ikke oppnådde det, ble negativiteten til landet, men også til konene deres større. Noen av de tyrkiske mennene i dette nettverket snakket om at «norske kvinner» var helt forskjellig fra tyrkiske. De mente at deres koner ikke hadde nok respekt for dem og at de oppførte seg for «sjefete». De hadde nok noe rett i dette. Konene, som måtte ta mye hånd om sine menn i begynnelsen av ekteskapet, mistet kanskje mer respekt for mennene sine ettersom de måtte hjelpe dem med «alt». Det at konene måtte ta mange bestemmelser for dem og vise hvordan alt fungerer i Norge, gjorde nok sitt til at ektemennene følte at kona ble sjefen i

forholdet. Det igjen førte til at de mistet selvfølelsen, og de kjente nok på at konene deres ikke ga dem den anerkjennelse og respekt som de hadde fått da de møttes i Tyrkia. Atilla fortalte at han synes det var vanskelig å være så avhengig av kona si hele tiden:

Du føler deg helt alene. Så kommer det mange spørsmål. Så blir du er veldig opptatt av at "jeg må lære språket". Men du vet ikke hvordan du skal klare å lære, hvordan du skal få en jobb. Da må du begynne helt på nytt. Så når du bor hjemme med en person som er kona di, og hvis det er den personen som forsørger deg helt, så det blir vanskelig, og det er enda vanskeligere enn å lære språket». Atilla.

Han sa videre:

En tyrker og en nordmann tenker forskjellig. Kanskje er det måten vi bruker setningene på. Det kan bety det samme, men meningene er ikke det samme. Mange ganger er det problemer med kona mi. Hun sa til meg "den setningen, den er feil". Men jeg sier "det er ikke feil". Men kona mi hun tror det er feil. Hun prøver å presse meg på at "det er feil". Det er ikke feil. Det er bare min mening jeg prøver å si. Om den tingen eller om den måten som jeg lever. Det blir feil og bare oversette det til hennes språk. Atilla.

Han greier ikke å formidle sine tanker til henne om hva han egentlig mener. Han føler at hun mener at det han sier ofte er feil ettersom han ikke greier å formidle sine meninger godt nok på norsk. Hun blir etter hvert en av «dem» for han. En til av mange nordmenn som ikke forstår han. Han synes det blir lettere å snakke med andre tyrkere som tenker slik som han. Deres felles habitus og språk binder han lettere til dem enn til kona. Atilla ble skilt fra kona si like etter mitt intervju med han. Jeg fikk anledning til å snakke med henne også etter bruddet. Hun var sint på han. Sint fordi han ikke forstod henne, og fordi han brukte mer og mer tid sammen sine tyrkiske venner isteden for henne. Hun hadde mange forklaringer for hvorfor forholdet endte slik det gjorde. Hun sa at «tyrkere er slik» og at det ikke lett å leve sammen tyrkere fordi de er «forskjellige fra oss». Hun var medlem av et forum på internett hvor mange norske kvinner, gift med tyrkiske menn, diskuterte hvordan «tyrkerne var». Både hun og min informant begynte å sette hverandre i «båser» og laget skiller mellom hva som var norsk og tyrkisk oppførsel. Det utviklet seg til at hun var kun «en nordmann» og han kun «en tyrker». Isteden for å se på *hverandre* som «oss» ble det «oss og dem». Atilla trakk seg

tilbake til sitt etniske nettverk som kunne gi han anerkjennelse for den han var som person og ikke som kun en av mange tyrkere.

5.6.1 Vi er mer enn «bare» tyrkere

Mediene i Norge fokuserer ofte på et negativt bilde når det gjelder borgere med etnisk bakgrunn. Temaer som hyppig dukker opp er knyttet til kriminelle handlinger, der innvandrere eller personer med innvandringsbakgrunn er innblandet. Mine informanter har mørkere hudfarge og de kommer fra et muslimsk land. Bare det at de ikke er EU borgere gjør at de kommer under helt forskjellige regler og lovverk, som av og til virker diskriminerende. Flere i det tyrkiske nettverket jeg har blitt kjent med liker ikke å bli kalt «utlending». De forbinder det med noe negativt. Kall meg heller turist, sa Ali.

Når folk sier tyrker og utlending blir jeg mer og mer sint. For kanskje er det fem-seks tusen som er utlendinger (i Norge), men nordmenn tror vi alle er like. Det er ikke sånn. Vi kan ikke si at norske er sånn heller, det er ikke bra. Ali.

De vil anerkjennes for den de er, og ikke som en del av en stigmatisert gruppe. Men ettersom de oppholder seg i denne gruppen, blir de enda lettere å stigmatisere. Burkey fortalte at han og en annen begynte å trekke seg mer tilbake fra det etniske nettverket. De sluttet å kontakte et par av dem som var mest negative til det norske samfunnet og til nordmenn. Han synes det var trist at det ble slik. Ettersom de ikke har så stor familie i Norge, blir det til at de i det etniske nettverket holder seg nært til hverandre, sa Burkey. Likevel ville ikke alle ha vært venner i Tyrkia. Det blir slik fordi vi bor her i Norge. «Vi skulle ikke bli kompiser i Tyrkia, bare på grunn av at vi bor her, er vi det. Ok, hvis han trenger hjelp, da prøver vi å hjelpe og vi er kompiser, vi er venner liksom», fortalte Burkey.

Undersøkelsen til Pedersen (2008) viser at forholdet mellom sosial verdsetting i eget nettverk og miskjennelse fra samfunnet kan være komplisert. Erfaringer med anerkjennelse og miskjennelse kan foregå samtidig, til ulik tid og i ulike sammenhenger. Følelsen av verdsetting gjøres gjennom en historieskapt habitus.

5.7 Å minnes hvordan alt var før

Bourdieu mener at habitus kan være vanskelig å forandre, men at det ikke er umulig. Han mener at forandringer skjer i habitus når individet opptrer i sosiale omgivelser. Habitus behøver ikke å være harmonisk. Det er mennesker i samfunnet som er godt tilpasset sin internaliserte primære habitus. Mine informanter kan føle at virkeligheten de lever i, her i Norge, ikke stemmer med deres primære internaliserte habitus (Pedersen 2008). Bourdieu kaller dette for en splittet habitus. Det kan lede til personlig og sosiale problemer. Det kan skje at de trekker seg tilbake, opplever angst og depresjon (Pedersen 2008). Bourdieu mener at det er de objektive strukturene rundt individet som er av størst betydning. I mitt tilfelle blir det hvordan samfunnshierarkiet påvirker tyrkerne i det etniske feltet. Påvirkningen av samfunnets hierarki danner innvandreres habitus, som er relasjonen mellom individ og system. Habitus er den måten individer handler på, føler og tenker ut i fra mentale og fysiske forankringer/vaner. De er tillært gjennom internalisering og sosialisering (ibid.). I forhold til mine informanter ble dette interessant, synes jeg. Bourdieu mener at primære habitus kan endres og tilpasses hele livet. De påvirkningene som kommer fra innvandrers nye habitus og hans sosiale system kan altså endre hans primære habitus, og gi han innpass i andre felt og klasser. Dette er det jeg har analysert i forhold til den ytterste ringen i min *Figur 1: Analysemodell*. For noen kan dette fortone seg som positivt, mens for andre igjen, negativt. Innvandrere som har opplevd å ha en lav status i sitt hjemland, kan føle at de har tatt et steg opp på statusstigen. For de innvandrerne som derimot hadde høyere status i sitt hjemland, kan opplevelse av stigmatisering, og det å ikke få brukt sine kvalifikasjoner, betone seg som svært negativt.

Altan opplever det som vanskelig for han å bli «satt i bås» med de som han ikke ville ha tilbrakt tid sammen i Tyrkia. Han føler at han hele tiden må oppklare stigmatiserende kommentarer fra nordmenn. Han sier at «jeg er ikke slik, selv om jeg er tyrker». De fra landsbygda, de mer religiøse og de uten utdanning, skiller seg naturlig nok ut fra tyrkere fra større byer, ikke spesielt religiøse og som hadde høyere status i Tyrkia på grunn av utdanning, gode jobber og god økonomi. Altan sier at hadde han sine gamle venner her i Norge, ville han ha følt seg sterkere, og ikke brydd seg like mye om stigmatisering og diskriminering. Han ville hatt folk bak seg, med høy status i Tyrkia, godt engelsk språk og høye utdannelse.

Bourdieu sier at symbolsk kapital eksisterer gjennom anerkjennelse og tillit til andre mennesker (Pedersen 2008; Wilken 2011). Når man opplever anerkjennelse, ønsker man å oppholde seg i habitus som er med på å opprettholde denne følelsen. Det fører innvandreren lengre borte fra majoriteten.

Tre av dem jeg intervjuet ble deprimerte etter at de kom til Norge. Alle hadde brukt angst- og depresjonsmedisin. De lengtet etter å flytte tilbake til Tyrkia. Disse mennene var skeptiske og negative til flere av de typiske trekkene ved den norske kulturen, og de drømte om å skape seg et liv i Tyrkia i stedet for å bo i Norge. De tok seg jevnlige turer til Tyrkia for å besøke venner, familie og for å snakke tyrkisk. I Tyrkia ble de ikke sett på som utlendinger, og de følte ikke stigmatisering og statustap. Burkey fortalte:

Det var veldig vanskelig da jeg flyttet dit. Og jeg har vært deprimert. Jeg har vært til lege og fikk medisin av han, og jeg hadde ingen kompis, og jeg savnet familien innimellom, og hadde angst for mora mi (hun døde mens Burkey var i Norge). Jeg kunne ikke komme tilbake til Tyrkia i hennes begravelse for jeg hadde ikke visum, og det var vintertid ... alt kom samtidig. Burkey.

Opptil flere i dette nettverket er skilt, og de kom til Norge som svært ung. De kan fortelle at de egentlig ikke var klar for å stifte familie, flytte fra venner og familie i Tyrkia. Atilla sa i intervjuet: «Hvis jeg kunne velge en ting om igjen, da skulle jeg aldri ha flyttet hit til Norge». Jeg spurte han hvorfor, og han svarte fordi han følte at han begynte på null igjen. Alt forandret seg, også hans status. I sitt hjemland var han som alle andre. Det var hardt å komme til Norge og innse at man ikke er på samme nivå klassemessig lengre. Det som nå stoppet han, og de andre fra å reise tilbake til Tyrkia for godt, var at de hadde barn her og at på grunn av manglende utdanning, kunne de se seg langt etter en godt betalt og trygg jobb i sitt hjemland. Men han hadde et ønske om å flytte tilbake. Ugur derimot, hadde ikke bare et ønske om å flytte tilbake: «Jeg har ikke bare en drøm om å reise tilbake til Tyrkia. Jeg har en plan om å gjøre det. Den planen hadde jeg ganske tidlig etter at jeg kom her». Burkey, som opplevde å bli deprimert etter at han kom hit, følte at det var enda vanskeligere å flytte til Norge, lære norske koder og kultur. Han bodde på en plass der det ikke bodde andre innvandrere. Han hadde i begynnelsen ingen kontakt med andre tyrkere. Etter hvert ble han kjent med Aytan og Ismail på norskkurs. Men i lang tid følte han at han var isolert og ikke sosial utenfor jobben.

Det er grunnen til at jeg har kranglet med dama mi også noen ganger. For når hun har vært i Tyrkia, hun skjønner meg godt. Der får vi besøk hele tiden, og vi besøker folk og inni huset vi drikker kaffe og spiller. Og da jeg var deprimert sa hun til meg "Burkey, du er ikke den Burkey som jeg kjenner". Jeg sa "ja, men det er så forskjellig her". Jeg har bodd her i litt over seks år nå, og fortsatt har jeg kulturproblemer. Stort sett har jeg vanskeligheter med å forstå hvordan det norske samfunnet fungerer. Burkey.

For mine informanter kan det å holde seg unna situasjoner de føler seg underlegen redusere følelser av stigmatisering og diskriminering (Pedersen 2008). De foretrekker heller å tilbringe mer av sin fritid sammen sitt etniske nettverk. Der blir de definert innenfor det som er normalt. Deres primære habitus godkjennes (ibid.). De blir dermed mer påvirket av sine egne enn om de hadde større tilgang til, og samhandling med norske nettverk.

5.8 Forskjellige grader av tilbaketrekking

Innvandrere, slik som mine tyrkiske informanter, kan som sagt tolke hvert signal fra nordmenn som stigmatisering og diskriminering. De føler miskjennelse og stigmatisering i stedet for anerkjennelse og status. Dette kan føre til at de søker anerkjennelse fra trygge og forståelsesfulle omgivelser. De fjerner seg fra majoriteten. Sosial integrasjon i det norske samfunnet blir vanskeligere å oppnå, og det skjer også saktere. Det er lettere å tilbringe tid med sine egne, selv om det er folk du ikke ville ha tilbrakt tid med i Tyrkia. Ufuk, som har to barn i skolealder, sier at han ikke har noen forbindelsene med skolen til barna sine. Det er kona som har det ansvaret. Ufuk sier at han ikke involverer seg fordi han ikke kan det norske skolesystemet og språket så godt som kona si. Hun har bodd her over tjue år. Han kan også være redd for og ikke få anerkjennelse i en slik sosial setting. Han kan føle seg utilstrekkelig og ukomfortabel. Han unngår situasjonen ved å trekke seg unna den, og han kan gjøre det ettersom kona påtar seg hele ansvaret.

Tyrkia ble nærmest glorifisert av flere av mine informanter, og de var blitt mer nasjonalistiske etter å ha flyttet hit. De tok opp gamle tyrkiske skikker og tilbrakte tid sammen, for blant annet å se tyrkisk fotball, lage tyrkisk mat og røyke vannpipe sammen. I denne tiden ble Norge og nordmenn flittig diskutert. Men også muligheter for å tjene mer penger var et viktig

tema. Tilgangen til det norske samfunnet, som de i begynnelsen fikk gjennom konene sine, ble svakere, og de valgte å tilbringe mest tid i sitt eget tyrkiske nettverk enn med henne og hennes norske nettverk. I min undersøkelse fant jeg ut at de tyrkiske mennene jeg kom i kontakt med ikke tilbrakte like mye tid med sitt etniske nettverk så lenge de bodde sammen med sine norske koner. Da bodde de på mange forskjellige områder rundt om i Trondheim. Steder som andre innvandrere ikke oppholdt seg i i det hele tatt. Men etter at de ble skilt foretrakk de å bo på steder som flest etniske grupper bodde. Der tilbrakte de mest tid sammen med andre tyrkiske menn.

Tre av de tyrkisk-norske parene som jeg og min hovedinformant først ble kjent med ble skilt ganske umiddelbart etter at de flyttet sammen. Mennene kunne møtes daglig, og deres norske nettverk forsvant helt. Bourdieu bruker begreper som kan gjøre det mulig å undersøke hvorfor folk handler som de gjør, hvordan de selv forstår og forklarer sine handlinger.

Som jeg har fortalt, så møttes mine informanter ofte. De laget tyrkisk mat sammen, snakket om tyrkisk politikk, røykte vannpipe og hørte på tyrkisk musikk. Da de bodde i Tyrkia brydde de seg ikke stort om tyrkiske eldre tradisjoner. Deres mødre laget maten, de var mer opptatt av å feste og jobbe enn politikk, de røykte kun vanlige sigaretter og hørte mest på amerikansk og engelsk popmusikk. Jeg opplevde at forholdsvis nyankomne tyrkere begynte å ta opp eldre tyrkiske tradisjoner først etter at de kom til Norge. Et eksempel på dette var det man kaller en såkalt «Glory» («Tecpih» på tyrkisk). Dette er et armbånd med runde perler laget av steiner. Det brukes i religiøse sammenhenger, lik den katolske rosenkransen. Denne «Tecpihen» ble etter hvert også brukt som et machosymbol i Tyrkia. Mafialedere i Tyrkia for eksempel, bruker dette smykket på en slik måte. De nyankomne tyrkerne begynte også å kjøpe seg «Tecpiher», og etter hvert eskalerte det i dyrere og dyrere smykker. De ga hverandre komplimenter for hverandres smykker, og bestilte dem i sjeldne og eksklusive steiner fra Tyrkia. Jeg tolket det som om armbåndet etterhvert ble en symbolsk kapital som ga dem en form for etterlengtet anerkjennelse. Selvtilliten steg noen hakk når de følte seg sterk og «macho» med «Tecpihen» i hånden etter å ha kjent seg «liten» og respektløst behandlet av samfunnet, og kanskje også av sine «kontrollerende» norske koner.

Den kulturelle kapitalen blir med på å styre forholdet til ulike sosiale grupper, tidsepoker og samfunn (Wilken 2011). For mine tyrkiske informanter kan kroppsspråk og væremåte være så forskjellig fra nordmenn at de blir oppfattet som veldig annerledes og sære. Bare her i Norge

har ofte arbeiderklasse og overklasse forskjellige måter å konversere på, ulik sjargong og væremåte. Kommer man fra et annet land med sin særegne, etniske kultur kan forskjellene bli enda større. Habitusbegrepet er på en side et kulturbegrep som viser de dynamiske relasjonene mellom individet og det sosiale, og på den annen side et mer utdypende begrep som omfatter individets mentale disposisjoner, kroppslige forankringer og sosiale forankringer (Bourdieu 1994:52; Wilken 2011:46). Habitus er produktet av sosialisering, og da er den opprinnelige sosialiseringen spesielt viktig for dannelsen av disposisjonene som individet handler etter (Wilken 2011.). Bourdieus habitusbegrep omfatter menneskers mentale og kroppslige vaner som er med på å regulere deres valg og handlinger (Bourdieu 1994). Han mener at våre vaner er kroppslig forankret på grunnlag av sosiale og kulturelle konvensjoner. Bourdieu sier at hans begrep kulturell kapital finnes i tre former. Disse er kroppslig form, objektivert form og institusjonalisert form. Den kroppslige er som tidligere nevnt, en del av habitus. Kulturell kapital blir her de verdier og goder man har, og evnen til å uttrykke disse kroppslig, mentalt og sosialt. Dette kan for eksempel være alt fra språkbruk, interesser, holdninger osv. Det Bourdieu spesielt vil fram til er å forklare viktigheten av å inneha mest mulig kapital som ligner den som de med høyest status i samfunnet har (Wilken 2011:60). Når det gjelder den objektiverte formen kan for eksempel den bestå av å eie de «riktige» bøkene, like den «riktige» kunsten, spise den «riktige» maten, se de «riktige» tv- programmene, ha de «rette» interessene og stemme på det «rette» partiet. Det er de høyeste gruppene i samfunnet som bestemmer hva som skal anerkjennes som riktig og rett (Wilken 2011:76). «Mine» tyrkere kan ikke nå opp til de høyeste klassene. De har som nevnt, ikke den «rette» kulturelle kapitalen for å oppnå dette.

Kapittel 6

Diskusjon og konklusjon

I min undersøkelse har jeg sett nærmere på hvordan og hvorfor det utvikles en sosial integrering på tvers av majoriteten. Jeg vil her diskutere mine funn opp mot min problemstilling, forskning og valgte teori. Ut i fra min *Analysemodell 1*, beskrevet under analysekapittelet, har jeg ønsket å gi en forståelse av hvordan samfunnets reaksjoner og oppfatninger overfor innvandrere, kan bidra til at innvandrere oppholder seg mest i sine etniske nettverk. Jeg ønsket videre å vise hvorfor innvandrere opprinnelige habitus og hans sosiale kapital kan gi tilgang til ulike felt og klasser i samfunnshierarkiet, og som igjen påvirker integreringen.

6.1 Det etniske nettverkets påvirkingskraft

Det som er positivt med etnisk like nettverk er det sosiale fellesskapet som kan være en ressurs bygd opp av gode relasjoner mellom enkeltpersoner. Mennesker som liker å være sammen skaper stabile og trygge mellommenneskelige forhold, som igjen skaper gode sosiale fellesskap. De forsterker gjensidig hverandres positive egenskaper og de hjelper hverandre. Mine informanter hjalp for eksempel hverandre med å få jobber, og de informerte nyankomne tyrkere hvordan det var å bo her, og det å klare seg på best mulig måte.

Ringvirkninger av dette for de tyrkerne jeg har snakket med og observert, er at de får mest venner fra det tyrkiske miljøet. De tilbringer mest tid blant sine egne og ofte langt fra majoriteten. De lever på mange måter som om de fortsatt bor i Tyrkia. De ser mest på tyrkisk tv, hører på tyrkisk musikk og radio, leser mest tyrkiske nyheter, har tyrkiske venner, eller få og ingen norske venner. De tilbringer også mye tid i Tyrkia, praktiserer sin muslimske religion, og de snakker mest tyrkisk i dagliglivet. Det kan også tyde på at det er blitt lettere for dem å se det negative, i stedet for det positive, med den norske etniske kulturen. De identifiserer seg med folk i sin egen gruppe og ikke med nordmenn. De søker

først og fremst aksept fra andre tyrkere. Det blir vanskelig å få gode relasjoner til nordmenn fordi de ikke blir kjent med dem. De opplever dermed ikke følelser av anerkjennelse og respekt fra etniske nordmenn ettersom de ikke tilbringer tid sammen med dem. Negative hendelser som rasistiske kommentarer og negative artikler om utlendinger i media, kan føre til at de i stedet opplever fordømmelse av det norske folk. Det å holde seg til sine egne blir tryggere og oppleves støttende. Det blir på en måte «oss» mot «dem». I sitt etniske nettverk opplever de aksept og bekreftelse på hvem de er som mennesker, og ikke som en «utlending» blant andre grupper av «utlendinger» som bor i Norge.

6.2 Språk og segregering

Selv om man lærer seg å mestre språket godt nok er det ikke automatisk slik at man da får innpass i norske nettverksgrupper. Dårlig økonomi, diskriminering og marginalisering er eksempler på hva disse innvandrerne kan føle på. Alle befinner seg i et samfunn som er hierarkisk. Samfunnshierarki består, ifølge Bourdieu, av ulike grupper mennesker som har mer eller mindre makt. De med mye makt har kapitalformer som etter de dominantes definisjon er mer verd enn andre kapitalformer. Det å ikke lære seg norsk godt og ikke forstå kulturelle koder, kan redusere innvandreres motivasjon for å skaffe seg norske venner (Valenta 2008a). Blant disse innvandrerne kan følelsen av å være utestengt fra norske sosiale nettverk, føre til utilfredshet og underlegenhet (Valenta 2008a). Fordi minoritetsgruppene er overrepresentert blant de med lavest inntekt, blir det ofte en etnisk bo-konsentrasjon i de områdene som det er rimeligere boliger. Dermed er det store sjanser for at det er mange med utenlandske bakgrunner innenfor bestemte boligområder. Dette fører til en segregering som innebærer enda mindre kontakt med nordmenn. Man får færre muligheter for å lære det norske språket.

Mine informanter skaper seg etter hvert en ny habitus sammen sitt nye etniske nettverk. Denne går på tvers av majoritetens. De føler kanskje ikke behov for engang å prøve og passe inn i et samfunn som ikke anerkjenner dem og deres kapital. I samtaler med de tyrkiske mennene og ved deltakende observasjon, innså jeg altså at det er flere grunner til at de trakk seg unna majoriteten. Innvandrere som kommer til landet kan bli «beskyldt» for å ha et stort ønske om selv å segregere seg. Man kan ha en oppfatning av at de ikke ønsker å bli en del av

storsamfunnet, anta at de er her kun for å tjene mest mulig penger og at de velger å lage seg små minisamfunn hvor de kan dyrke sin egen kultur. Ut i fra det jeg erfarte ønsket mine informanter fra starten av å integreres så mye som mulig i det norske samfunnet. De var ivrige på å lære norsk, få seg norske venner og jobbe på vanlige norske arbeidsplasser. Etter hvert som tiden gikk opplevde de det som vanskelig å oppnå.

6.3 Like barn leker mest

I kjente miljøer hvor man er forholdsvis lik de andre med hensyn til kulturbakgrunn, religion, verdier og normer, opplever man en mestringsfølelse som blir viktig for opplevelsen av oss selv. Dette kan skape en barriere for å skape et nettverk med andre som ikke er slik som "oss". På jobben møter man ofte folk fra sin egen gruppe og klasse som seg selv. I det norske samfunnet er majoritet og minoritet ofte atskilt. Bourdieu mener likevel at mennesker alltid er i samhandling med andre mennesker, selv når relasjonen er ekskluderende (Wilken 2011:12). På grunn av stigmatisering, dårlig omtale i media, uvitenhet og diskriminering, kan det kjennes tungt å kjempe for å bevise hvem man er hver eneste dag. Det blir lettere å trekke seg tilbake til sitt eget etniske nettverk, hvor man ikke trenger å forsvare seg selv hele tiden. Nettverket fungerer som et sikkerhetsnett. Man støtter hverandre mot omverdenen. Sosial kapital hos Bourdieu er de fordelene man forventer å få i sitt sosiale nettverk. Dette kan være hjelp, trøst og vennskap. For å oppnå dette innebærer det at man må investere tid i dette nettverket. Tyrkerne jeg møtte treftes veldig ofte. Ufuk, for eksempel, har mange venner i sitt tyrkiske nettverk som han tilbringer mye tid sammen med. Han sier at det bare er å ringe rundt til dem, og plutselig er tjue menn samlet. Etter jobb møtes ofte de tyrkiske mennene i byen, hvor de sitter på sine stamplasser og blant annet diskuterer Norge og nordmenn.

Mine informanter har et annet morsmål enn oss nordmenn, de har annen kultur og ofte en annen tro. Dette gjør at det er lettere for dem å tilbringe mest tid sammen likesinnede enn sammen med etniske nordmenn. De lager sin egen subkultur på siden av den norske kulturen. Det skapes altså et lite minisamfunn som holder sammen mot det store norske samfunnet. Hindringer oppstår for å oppnå eksterne relasjoner og den sosiale integreringen stagneres eller blir veldig svak (Bø og Schiefloe 2007).

6.4 Den essensielle anerkjennelsen

Sosial anerkjennelse er en forutsetning for at man skal kunne integrere seg i et nytt samfunn, mener blant annet forsker og psykoanalytiker Sverre Varvin (Khazaleh 2007). Det er en viktig ressurs for at innvandrere skal bli sterke og trygge i sitt nye hjemland (ibid.). Gjennom sosial støtte kan man oppleve omsorg, empati og anerkjennelse. Man kan regne med praktisk hjelp, bli tilført innsikt og kunnskap, få tilbakemeldinger på seg selv, hjelp til å løse personlige problemer og ta vanskelige valg (Bø og Schiefloe 2007). Jarle Pedersens doktorgrad «Kamper for anerkjennelse – unge flyktninger i møte med norske lokalsamfunn» fra 2008 har vært en nyttig undersøkelse for meg. Jeg oppdaget raskt at mye av det han hadde kommet fram til i sine studier forsterket mine funn. Jeg skjønnte at mine tyrkiske informanter opplevde mye av det samme som mange som kommer til et nytt land kan oppleve, når jeg leste Marko Valentas doktorgrad «Finding friends after resettlement» fra 2008. Ved å skape sitt eget støttesystem opplevde de å få en trygghetsfølelse og et bedre selvilde (ibid.). Ofte ble tradisjoner enda mer lagt vekt på i det nye landet for å opprettholde sin tidligere identitet og sitt verdensbilde. Hvilken etnisitet man har, kan gjøre en forskjell også når det gjelder et ulikt nettverk fra andre typiske norske nettverk. Ulike etniske grupper kan ha ulike etablerings-, inkluderings-, og tilhørighetstradisjoner (Bø og Schiefloe 2007:90). De integreres forholdsvis lett i sine egne etniske grupper, hvor de opplever å få trygghet og anerkjennelse. Disse nettverkene kan være svært lukkede og kontakten med nordmenn svak. Det blir «dem mot resten». Deres sosiale integrasjon blant majoriteten kan derfor bli vanskeligere. Det å mangle «norskhet» kan være nok til å bli kategorisert som «utlending». Det å ikke være hvit nok i huden kan være av stor betydning (Pedersen 2008).

6.5 De dominantes samfunn

Det å møte på negative modelleffekter i innvanderens nye nettverk, og som for eksempel har negative holdninger til norsk kultur, kan føre til at man adopterer de samme holdningene selv (Bø og Schiefloe 2007). Signaler om anerkjennelse og bekreftelse kan bli tvetydige for mennesker som flytter til land hvor man føler at man må bytte kultur. Dette kan gi seg utslag i form av mentale påkjenninger, fordi man mister, eller får et svekket,

nettverk (ibid.). Bourdieu sier at symbolsk kapital eksisterer gjennom anerkjennelse og tillit til andre mennesker. Den eksisterer kun så lenge at man beholder troen på at den finnes (Pedersen 2008). Den eller de som blir anerkjent holder seg i habitus som opprettholder denne følelsen. Statlig økonomisk avhengighet er et stigma som kan ramme innvandrere i særlig grad. Ofte fordi denne gruppen identifiseres med lavstatus kategorier (Pedersen 2008).

Likeverd og anerkjennelse gis i ulike grader ut i fra hvilke kapitaler man har (Pedersen 2008). For innvandrere kan det å holde seg borte fra situasjonene de ikke føler seg verdsatt i redusere følelsen av miskjennelse. De ønsker naturlig nok å oppsøke de miljøene de føler seg anerkjent i. Disse habitusene består av andre innvandrere med samme historieskapt kapital som dem selv. Her blir de definert innenfor det som regnes som helt normalt (ibid.). Undersøkelsen til Pedersen 2008 viser forholdet mellom sosial verdsetting og at dette kan være komplisert. Erfaringer med anerkjennelse og miskjennelse kan foregå samtidig, til ulik tid og i ulike sammenhenger. Følelsen av verdsetting gjøres gjennom en historieskapt habitus. Kapital er ressurser/kilder til rådighet for å oppnå innflytelse og makt som mennesker kjemper for å få tilgang til og kontrollere. Informantenes sosiale relasjoner ble viktig for meg å undersøke. Hvordan kunne disse sosiale relasjonene fremstå, og gi ulik tilgang til symbolsk kapital i det norske samfunnet? I min analyse ble sosial anerkjennelse og sosial ulikhet noe jeg så på i forhold til hvordan nettverk kan være en kilde til innvandrers opplevelse av å være akseptert i det norske samfunnet. Jeg har vært ute etter å se hvilken betydning dominanslogikken kunne ha for mine informanter. Det at de følte seg usikre på sine valg, tanker og praksiser kunne være tegn på en symbolsk vold de ble utsatt for.

Jeg var interessert i å finne ut hvordan positive eller negative bekreftelser fra ulike sosiale grupper i samfunnet kunne være med på å forme informantenes meninger om seg selv og sin etnisitet, Norge og nordmenn. Den etniske identiteten som generaliseres av andre i media, i form av fordommer og andre verdier, trenger ikke å stemme overens med deres personlige identitet. I Granovetters klassiske artikkel «*The strenght of weak ties*» fra 1973 kommer det fram at svake bånd med kontaktpersoner utenfor sin egen gruppe, kan bidra til at man oppnår flere integreringsmuligheter, enn om man bare tilbringer tid i tette sosiale nettverk blant sine egne nærmeste familiemedlemmer og nære venner. En annen gruppe gir tilgang til annen informasjon. Denne kontakten behøver ikke å være så sterk. Det kan være

nok at det for eksempel er en arbeidskollega man nå og da har kontakt med (Valenta 2008b). Liten kontakt utover sin egen gruppe gir forminsket mulighet til å oppnå ressurser som grupper med annen sosial kapital, fra andre klasser og med andre statuser enn de selv, kan tilby (Granovetter 1973).

6.6. Hva kan samfunnet bidra med?

Det er regjeringens ansvar å definere hva det vil si å være norsk. Regjeringen (St. Meld nr. 49 2003-2004 (2003) mener at man bør legge et nytt grunnlag for denne forståelsen. Det er mangfold, og ikke likhet, som skal være det normale og ønskelige. Nordmenn kan ha ulike religioner, tradisjoner, slektshistorie, hjemmespråk og hverdagsliv. Regjeringen legger dette til grunn for blant annet å bekjempe rasisme og diskriminering, og for å gi alle lik rett til deltakelse og like muligheter i samfunnet (ibid.). I Midttømme og Jakobsens undersøkelse (2009) poengterte de at nordmenn kunne bidra til en mer suksessfull integrering for innvandrere ved å få mer informasjon om dem. Studien viste at økt samhandling mellom grupper ga økt forståelse og aksept for hverandre. For å oppnå dette var det viktig med en vellykket integreringsprosess som setter krav til begge sider, og både tar hensyn til nykommere og majoritetsbefolkning (ibid.). På bakgrunn av undersøkelser har man sett at det å få nye innvandrere til raskest mulig å bli selvhjulpne og komme seg ut i arbeidslivet eller i utdanning, er svært gunstig i integrasjonssammenheng. Et politisk mål (St.meld. nr. 49 2003-2004) (2003) er at alle i det norske samfunnet skal tilpasse seg hverandre, og at det er en naturlig, ønskelig og nødvendig del av utviklingen i et flerkulturelt samfunn I Norge er det også ulike verdier blant ulike grupperinger i samfunnet, og sier man at integrering innebærer å adoptere de norske verdiene må man definere hvilke verdier man sikter til, mener Fuglerud (2007). Ved marginalisering blir samfunnets verdier og sosiale bånd ikke med på å påvirke individet. Det fører til lav sosial deltakelse, innflytelse og svake sosiale bånd (ibid.). Utdanning er et av virkemidlene som blir brukt for å utjevne levekår blant befolkningen, og er en av mange faktorer i integreringsperspektivet (NOU 2011:14). Noen innvandrere opplever at utdanning er med på å åpne dører for arbeidstilgjengelighet. I arbeidslivet kan de møte andre nordmenn, lære norsk bedre og raskere, og de føler kanskje derfor en større tilhørighet til det norske samfunnet. For andre kan det å ta en utdanning fortone seg som vanskelig, eller at man har en utdanning fra utlandet som ikke godkjennes, eller den underkjennes blant

norske arbeidsgivere. For å inkludere innvandrere i større grad i samfunnet har kommunenes integreringsarbeid ansvar for å tilby norsk og samfunnskunnskap til innvandrere. IMDi (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet) samarbeider med kommuner, statlige aktører, privat sektor og frivillige organisasjoner om integrering og mangfold. Regjeringen legger vekt på viktigheten av at frivillige organisasjoner kan gi politiske og kulturelle impulser fra sine medlemmer til de offentlige myndighetene. Slike organisasjoner kan spesielt bli viktige for innvandrere, som i mye svakere grad enn resten av befolkningen, har en politisk deltakelse og innflytelse i samfunnet. De frivillige organisasjonene kan dessuten sette i verk tiltak og aktiviteter på helt andre måter enn hva myndighetene er i stand til. Disse organisasjonene har en lang tradisjon i Norge, og har hele tiden vært åpen og inkluderende. Likevel faller noen grupper i samfunnet utenfor. Disse gruppeforskjellene bygger i stor grad på forskjeller i utdanning og inntekt. Her kommer innvandrere ofte til kort på grunn av sin lavere utdanning og inntekt. Regjeringen (St.meld. nr. 6 2012–2013, 2012) ønsker at slike organisasjoner fortsatt skal være åpne og inkluderende, og mener at både myndigheter og frivilligheten må øke sin innsats for å verve underrepresenterte grupper. Deltakelse i frivillige organisasjoner øker med botiden i landet og sammen med utviklingen av norskferdighetene. Likevel er det klare forskjeller mellom de aktivitetene som innvandrere deltar i, i forhold til resten av befolkningen. Mens de med norsk bakgrunn deltar i organisasjoner sammen andre med lik bakgrunn, i for eksempel kultur- og fritidssektoren og i velforeninger, deltar innvandrere i sine etniske mangfoldige organisasjoner innenfor velferd, utdanning og religiøse organisasjoner. Regjeringen ytrer i St. meld. nr. 6 2012–2013 (2012) at det å delta i frivillige aktiviteter kan bidra til økt tillit på individnivå. Dette gjelder også for medlemmer i innvandrerorganisasjoner. Å delta i organisasjoner med «likemenn» kan skape en trygghet som kan bidra til at man våger seg utenfor disse. Spesielt nyankomne innvandrere kan føle at det blir viktig å oppnå et fellesskap med andre i samme gruppe først. Deltakelsen i den etniske organisasjonen kan etterhvert bli et steg videre til samhandling på arena som man opplever som «ulik». Dette kan igjen gi innvandrerene en større følelse tilhørighet til storsamfunnet (ibid.).

6.7 Viktig å delta i flere felt

Deltakelse i etniske nettverk skaper sosiale fellesskap der det deles erfaringer og videre formidles opplevelser. Deltakerne i sosiale fellesskap gir hverandre anerkjennelse av den enkelte som person. I disse sosiale fellesskapene opplever mennene fra Tyrkia en anerkjennelse for hvem de er med sine ressurser og med sin innvandringsbakgrunn. Den anerkjennelse som deltakerne får i møte med hverandre, har muligheter og overføringsverdi i andre relasjoner. De nye sosiale fellesskapene, og den tilhørigheten som skapes, bidrar til en kollektiv identitet. Dette gir grobunn for nye sosiale fellesskap. De tyrkiske mennene blir mer synlige i det offentlige rom og de kan gradvis påvirke nye forestillinger om hvem de som innvandrergruppe er. Økt kunnskap kan skape større toleranse og respekt for dem, og dermed kan opplevelsen av stigmatisering bli svakere. Dette blir en merverdi for individet, men også og for det kollektive fellesskapet til disse mennene. Denne merverdien bør samfunnet ta vare på og legge til rette for. Den norske regjering satser sterkt på å legge til rette for full deltakelse blant innvandrergupper i Norge (St.meld. nr. 10 2010-2012, 2010). Innvandrernes deltakelse er viktig for samfunnet og anerkjennelse av innvandre er viktig for likeverdig deltakelse av aktører på individ- og på gruppenivå vesentlig (ibid.). I den ytterste ringen i min *Analysemodell 1* poengterer jeg at integreringen er vellykket når innvandrerer får tilpass i flere felt og klasser i samfunnet. Hvilket syn samfunnet har på innvandrere har stor betydning og innflytelse på hvordan de respekteres og anerkjennes, både på individ og på kollektivt nivå. Gjennom andres øyne kan vi oppnå en form for anerkjennelse. I min undersøkelse ble fokuset på individets opplevelse av å være tyrkisk innvandrere, også koblet sammen med den tyrkiske innvandrergruppens sosiale status. Deres status påvirket deres følelser. Vår identitet utvikles i samspill med sosiale systemer, og vi kan ha ulike roller i ulike systemer. Men vi er den samme personen hele tiden, uansett hvilket system vi befinner oss i. At man likevel kan få identitetsproblemer, og spørre seg selv hvem man er, er ikke uvanlig når man vandrer fra et felt til et annet, og må lære nye koder og nye sannheter (Pedersen 2008). Det at man opplever å få nok positiv bekreftelse fra folk i sitt etniske nettverk kan føre til at man ikke føler behov for å få det fra grupper utenfor dette nettverket. Innvandrers sosiale kapital, bestående av de ressurser som er tilgjengelig for han gjennom deltakelse i sine sosiale nettverk, kan være en stopper for å få sosial kapital i andre sosiale nettverk.

Man oppnår aksept fra sine egne, men opplever ikke den eventuelle aksepten andre sosiale nettverk kan gi, ettersom de holder seg unna dem.

I boka «Sosial kapital i et velferdsperspektiv» (Rønning og Starrin 2009) nevnes sosial kapital som basis for flere forhold slik som sosiale nettverk, trygghet, tillit og sosiale bånd. I min studie har jeg vist hvordan sosial kapital kan påvirke individets tilhørighetsfølelse og integrering i samfunnet. Jeg har vist til at det er noen faktorer som i større grad innvirker på innvandrernes integreringsgrad. I Norge er det ulike verdier blant ulike grupperinger i samfunnet, og sier man at integrering innebærer å adoptere de norske verdiene, må man altså definere hvilke verdier man sikter til (Fuglerud 2007). Ved marginalisering blir ikke samfunnets verdier og sosiale bånd med på å påvirke individet. Det fører til lav sosial deltakelse, innflytelse og svake sosiale bånd (ibid.).

6.8 Konklusjon

Tilliten i det sosiale fellesskapet skaper sosial kapital. Den sosiale kapitalen bidrar til tilfredshet og selvmestring. Den er altså et svært viktig element i menneskers liv. Sosial kapital kan være både avgrenset fra andre grupper eller fungere som en brobygger mellom nettverk. Innvandreres nettverk kan ofte være knyttet sammen kun fordi man har samme etnisitet. Dette blir da et avgrenset sosialt nettverk. En innvandrer kan være godt integrert i ett system, men ikke i et annet. Det er altså sosial integrasjon på ulike nivå. I grupper med likesinnede kan man føle sterk sosial forankring, der alle deltakere har forpliktelser overfor hverandre. På andre arenaer kan man føle at man har svak sosial forankring og er dermed også svakt integrert (Pedersen 2008.) Det er mange variabler som påvirkes når ett nettverk skapes, egenskapene til individene, men også status og roller som individene har eller skaper. Det som kan sees på som en negativ faktor ved at deres sosiale kapital omtrent kun består av tyrkiske menn, er at de får dårligere norske språkferdigheter når deltar mindre sammen majoriteten. De bidrar til at deres bakgrunn forblir fremmed og «mystisk» for andre utenfor dette fellesskapet. De engasjerer seg mindre i norske samfunnsspørsmål og de får svakere påvirkningskraft. Det å bli betraktet som en fremmed og en «outsider» i sitt nye land, gir lavere status og posisjon i samfunnshierarkiet. Deres fellesskapsfølelse med majoriteten blir mindre. De føler at det blir «oss» mot «dem». De påvirker hverandre

negativt i forhold til meninger om Norge og nordmenn. Deres sosiale kapital består omtrent kun av andre tyrkere, de blir ikke kjent med nordmenn, og opplever at de ikke er en av «dem». Man kan misoppfatte reaksjoner og handlinger fra nordmenn på grunn av språkproblemer og kulturforskjeller, og føle at de ikke blir likt eller at de diskrimineres. De føler seg ikke akseptert og respektert. Dette kan føre til segregering istedenfor sosial integrering. Man integreres altså ikke sosialt i storsamfunnet, men velger kun å tilbringe tid med folk fra sin egen gruppe og konsentrere seg om sine egne tradisjoner, kultur og bakgrunn. Dette kan bety at de som innvandrere også må ta et ansvar for å bli synlige og delta i storsamfunnet. Dette fordi at andre sosiale grupper også kan bli kjent med dem, at de avmystifiseres og dermed ikke opplever samme grad av stigmatisering. Det som kan oppleves som vanskelig er at dette helst bør skje før de kan oppnå anerkjennelse. For å bli anerkjent må man vise hva man kan by på av seg selv og som en del av et sosialt system. Alle ønsker vi å finne noen som kan verifiserer det vi har lært i vår egen kultur og som vi opplever som sannheter. Men det blir lettere å speile seg i tilbakemeldinger som bekrefter våre oppfatninger og styrker vårt selvbilde. Det er dette som skjer når innvandrere oftest velger å tilbringe tid sammen folk fra sin egen gruppe. Disse har ofte den samme kulturelle bakgrunnen, de samme virkelighetsoppfatningene, samme trosgrunnlaget og i dette tilfellet, mange like følelser av å være en innvandrers gift med nordmenn. De har flere faktorer som binder dem sammen, og som de kan få anerkjennelse for i dette etniske nettverket. Opplever de at ingen av dem når opp til de høyere klassene i samfunnet velger de egne statussymboler og egne oppfatninger om hva man bør tilstrebe å oppnå i livet. De «melder» seg ut av samfunnet og skaper et segregert minoritetssamfunn hvor de lever ut sine tradisjoner og kultur.

6.9 Refleksjoner i etterkant av undersøkelsen

I min studie ønsket jeg å komplimentere tidligere undersøkelser gjort på feltet innvandring og integrering. En slik undersøkelse kan være et eksempel på hvordan intervjuer med innvandrere kan gi sosialarbeidere enda mer informasjon om hvordan det kan oppleves å være innvandrer, og hvordan de kan oppnå det norske politiske målet om integrasjon i samfunnet (Frønes og Kjølrsrød 2010). Forskning som blir gjort på feltet sosialt arbeid kan være såkalt evidensbasert. Man kan kritisere at praksisbasert kunnskap og kvalitativ

forskning har for svakt kunnskapsgrunnlag. Den kan bli for subjektiv, og dermed kan den bli for vanskelig å videreformidle som ren kunnskap (Oltedal 2005). Jeg kjenner dette miljøet godt, og det kan være at jeg tar mye for gitt. Dette kalles feltblindhet (Malterud 2003). Det kan lettere lede til at jeg bare ser det jeg er vant til å se fra tidligere, og at jeg kun leter etter observasjoner som bekrefter mine erfaringer og forståelser. Det kan føre til at jeg overser informasjon som kunne ha vært brukt til å utvikle ny kunnskap (ibid.). Bourdieu kritiserer at analysen kun er basert på egne oppfattelser av den sosiale verden. Vi er alle en del av vår posisjon i det hierarkiske sosiale systemet i samfunnet vi lever i (Wilken 2011; 2006). Min posisjon som etnisk nordmann kan være med å sette begrensninger i forhold til analyser og tolkninger av undersøkelsesmaterialet. Jeg kan i mine intervjuer spørre spørsmål som bekrefter mine antakelser, sile ut det som ikke passer, og overse og underkommunisere tolkningene, og jeg kan «glemme» å ta med elementer som er viktige i analysen. Dette kan være negative faktorer i all kvalitativ forskning. Jeg vil derimot tydeliggjøre at jeg har vært bevisst min rolle. Jeg har støttet meg til teorier, forskningsrapporter og andre undersøkelser, og latt disse også rettlede meg. Diskusjoner med min hovedinformant har også vært med på å nyansere det tyrkiske nettverkets handlinger og meninger.

6.9.1 Veien videre

Min masteroppgave er knyttet opp mot sosialt arbeid og til hvordan man gjennom forskning kan få en bedre forståelse av ulike grupper av individer i samfunnet.

«Sosialt arbeids forståelsesramme bygger på en forestilling om at mennesket er unikt, og at det formes gjennom sine relasjoner til de nærmeste, og til den situasjonen det befinner seg i».
Levin 2004:47.

I min studie var det kun menn fra samme land, og som hadde kommet hit gjennom familiegjenforening med norske koner. Disse like faktorene setter begrensninger i forhold til å få et mer nyansert, utvidet og variert forskningsmateriale. Også tiden setter jo begrensninger i hvor dypt og inngående man skal utføre en masterundersøkelse. I en eventuell større undersøkelse kunne det ha vært interessant å diskutere integrering i egen inngruppe som kan redusere (re) integrering i storsamfunnet. Her kunne man ha valgt å se på andre kategorier og

grupper som for eksempel et større utvalg, begge kjønn, ulike alders- og innvandringsgrupper. Man kunne også ha sammenlignet de ulike gruppene opp mot hverandre. I forhold til Pedersen (2008) sin undersøkelse, hvor han ser på asylsøkeres side av det å leve i Norge, kunne denne gruppen av innvandrere, videreføres til en slik undersøkelse som jeg har gjort. Som Valenta (2008a) antyder i sin undersøkelse, kan det være lettere å finne venner i allerede etablerte nettverk bygget på likhet. Det å bygge et nettverk basert på mange likheter, slik som mine informanter gjør, er ikke like enkelt for asylsøkere på mottak. I asylmottak kommer og går det dessuten nye asylsøkere hele tiden, så stabile nettverk kan være vanskelig å skape. Man kan undersøke hvordan disse innvandrerne opplever aksept og anerkjennelse fra de rundt seg, og hvilken sosial kapital de erverver seg blant mange ulike nasjonaliteter, kulturer og habitus.

Sosialt arbeid innebærer mye nettverkstenking både når det gjelder sosial rådgiving og forebyggende arbeid (Nysæther 2004). Man ønsker å se på individers nettverk som en potensiell ressurs for støtte og hjelp. Likevel kan altså nettverk være opphavet til problemene (Bø og Schiefloe 2007, Levin 2004 og Nysæther 2004). Det jeg ville fram til i denne undersøkelsen handler mer om den faktiske tilknytningen mine informanter har til det samme nettverket, enn at de deler karakteristika. De er ikke enkeltindivider definert i en gruppe som representanter for noe. Det vil være synd om min forskning bidro til ytterligere stigmatisering fra befolkningen. Mitt tema, håper og tror jeg, vil heller bidra til at man innenfor sosialt arbeid kan få en innsikt i hvordan det *kan* oppleves å komme som innvandrere og bo her i Norge. Undersøkelser på minoritetsgrupper kan gi en økt forståelse for problemer som oppstår i samhandling med majoriteten, og hvilke konsekvenser disse har for minoritetsindividets selvfølelse. Slike undersøkelser kan dessuten gi en mer nyansert, fleksibel og realistisk tilnærming i arbeidet med sosial integrering av innvandrere og andre minoriteter som ikke greier å etablere varige relasjoner utenfor sine etniske nettverk.

Litteraturliste

- Aalandslid, V. (red.) *Innvandrerers demografi og levekår i 12 kommuner i Norge*. Rapporter 2007/24, Statistisk sentralbyrå. URL:
http://www.ssb.no/emner/02/rapp_200724/rapp_200724.pdf. Lastet ned: 16.09.11.
- Berg, B. (2010) *Eksilets stoppesteder - fra flukt og asyl til integrering og transnasjonale liv*. Ph.d. avhandling. NTNU, Trondheim.
- Berg, B. (1992) *Bakerst i køen? Om flyktingers deltakelse på arbeidsmarkedet*. Trondheim: SINTEF IFIM.
- Berg, B. og Lauritsen, K. (2009) *Eksil og livsløp*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Berg, B. og Lauritsen, K. (2000) *I all verden! Rekruttering av innvandrere i norsk arbeidsliv*. Oslo: UDI, SINTEF IFIM.
- Berg, B. og Valenta, M. (2008) *Flukt, eksil og flyktingers sosiale integrasjon*. Oslo: Forskningsrådet.
- Birkelund, G.E. og Mastekaasa, A. (red.) (2009) *Integrert? Innvandrere og barn av innvandrere i utdanning og arbeidsliv*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Bourdieu, P. (1995) *Distinksjonen*. Oslo: Pax Forlag AS.
- Bourdieu, P. (1994) *Pierre Bourdieu. Centrale tekster inden for sociologi og kulturteori*. København: Akademisk Forlag A/S.
- Bourdieu, P. (1986) *The forms of capital*. URL:
<http://econ.tau.ac.il/papers/publicf/Zeltzer1.pdf>. Lastet ned: 03.09.12.

- Bourdieu, P. og Wacquant, L. (2004) *Symbolic violence*. URL:
<http://ebookbrowse.com/bourdieu-and-wacquant-symbolic-violence-pdf-d232658263>. Lastet ned: 26.06.12.
- Brekke, J. (2005) *Når integrasjonen mislykkes. INTEGRASJON: Kombinasjonen sosial nød og minoritetsstatus kan være eksplosiv*. URL:
<http://www.dagbladet.no/kultur/2005/11/14/449259.html>. Lastet ned: 11.1.12.
- Brochmann, G., Borchgrevink T. og Rogstad, J. (2002) Makt i det flerkulturelle arbeidsmarkedet. I: *Sand i maskineriet. Makt og demokrati i det flerkulturelle Norge*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Bø, I. og Schiefloe, P.M. (2007) *Sosiale landskap og sosialkapital – innføring i nettverkstenkning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Creswell, J.W. (2007) *Qualitative inquiry and research design. Choosing Among Five Approaches*. California: Sage Publications.
- Eriksen, T.H. (2010) *Samfunn*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Eriksen, T.H. (red.) (2009) *Paradoxes of Cultural Recognition. I: Ashgate Publishing Group*. URL: <http://site.ebrary.com/lib/ntnu/Doc?id=10276600&ppg=5> "Paradoxes of Cultural Recognition"). Lastet ned 04.10.12.
- Everett, E.L. og Furuseth, I. (2004) *Masteroppgaven. Hvordan begynne - og fullføre*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Fangen, K. (2009) *Kvalitativ metode*. Forskningsetisk bibliotek. URL:
<http://www.etikkom.no/no/FBIB/Introduksjon/Metoder-og-tilnærminger/Kvalitativmetode>. Lastet ned: 17.02.12.
- Field, J. (2003) *Social Capital*. New York: Rutledge.
- Frønes, I. og Kjølørød, L. (2010) *Det norske samfunn*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

- Fuglerud, Ø. (2001) *Migrasjonsforståelse, flytteprosesser, rasisme og globalisering*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gilje, N. og Grimen, H. (1993) *Samfunnsvitenskapenes forutsetninger. Innføring i samfunnsvitenskapenes vitenskapsfilosofi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Granovetter, M. (1973) The Strength of Weak Ties. I: *Am. Journal of Sociology*, vol. 78.
- Henriksen, K. *Fakta om 18 innvandreregrupper i Norge*. Rapporter 2007/29. Statistisk sentralbyrå.
- Høilund, P. og Juul, S. (2005) *Anerkendelse og dømmekraft i sosialt arbejde*. København: Reitzel.
- IMDi. *Fakta om innvandrerbefolkningen*. IMDi-rapporter 5A-L-2007.
- Ingierd, H. og Fossheim, H.J. (2009) *Etniske grupper*. Forskningsetisk bibliotek. URL: <http://www.etikk.no/no/FBIB/Temaer/Forskning-pa-bestemte-grupper>. Lastet ned: 17.02.12.
- Jakobsen, T.G. og Midttømme, O. Utdanning og sosialisering som brobyggere i et multikulturelt samfunn. I: *Sosiologisk årbok, 2009*, nr. 3-4. s. 77-86. URL: <http://www.uio./forskning/tverrfak/culcom/nyheter/2007/anerkjennelse.htm/>. Lastet ned: 11.04.12.
- Khazaleh, L. *Å lære av menneskenes kamp for anerkjennelse*. Oslo: UiO. 2. mai. 2007. URL: <https://www.uio.no/forskning/tverrfak/culcom/nyheter/2007/anerkjennelse.html>. Lastet ned: 29.09.11.
- Kvale, S. og Brinkmann, S. (2009) *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Levin, I. (2004) *Hva er sosialt arbeid*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Lysaker, O., Vetlesen, A.J. og Fosslund, J. (2007) *Å lære av menneskenes kamp for anerkjennelse*. Universitetet i Oslo.
- Løwe, T. (2010) *Unge med innvandrerbakgrunn og arbeidsmarkedet*. Rapport 21/2010. Statistisk sentralbyrå. Oslo: Kongsvinger. URL:
http://www.ssb.no/emner/00/02/rapp_201021/rapp_201021.pdf. Lastet ned 23.11.2011.
- Malterud, K. (2003) *Kvalitative metoder i medisinsk forskning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Mikkelsen, F. (2008) *Innvandring og Integrasjon*. Århus: Akademisk forlag.
- NOU 2011:14. (2011) *Bedre integrering. Mål, strategier, tiltak*. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. URL:
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/nouer/2011/nou-2011-14.html?id=647388>. Lastet ned: 16.09.11.
- Nysæther, L.A. (2004) Kan begrepet sosial kapital anvendes i sosialt arbeid? I: *Nordisk sosialt arbeid*, s. 64-76.
- Nørgaard, B. (red.) Axel Honneth og en teori om anerkendelse. I: *Tidsskrift for Socialpædagogik* nr. 16, 2005. URL:
<http://www.socialpedagogik.dk/pdf/N%F8rgaard%20-%20Axel%20Honneth%20og%20en%20teori%20om%20anerkendelse.pdf>. Lastet ned: 02.10.12.
- Oltedal, S. (red.), Askheim, O.P., Føllesø, R., Strand Hutchinson, G., Toril Jensen, T., Lyngstad, R., Nysæther, L.A., Ryen, A., Støkken, A.M., og Jan Tøssebro, J. (2005) *Kritisk sosialt arbeid. Å analysere i lys av teori og erfaringer*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Pedersen, J. (2008) *Kamper for anerkjennelse – unge flyktninger i møte med norske lokalsamfunn*. Ph.d. avhandling. NTNU, Trondheim.

- Priour, A. og Sestoft, C. (2006) *Pierre Bourdieu – En introduktion*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Rønning, R. og Starrin, B. (red.) (2009) *Sosial kapital i et velferdsperspektiv - om å forstå og styrke utsatte grupper sosiale forankring*. Oslo: Gyldendal norsk forlag.
- Schackt, J. (2009) *Kulturteori – innføring i et flerfaglig felt*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Skjefstad, N.S. (2007) *Du kommer ikke for å få noe, men for å finne noe. Tiltaksarbeid i sosialtjenesten*. Masteroppgave i sosialt arbeid. Trondheim, NTNU.
- Skytte, M. (2008) *Etniske minoritetsfamilier og sosialt arbeid*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Sollund, R. (2001) You must learn Norwegian first, before you can make a dream! I: *Søkelys på arbeidsmarkedet 18*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- St.meld. nr. 6 2012-2013 (2012) *En helhetlig integreringspolitikk. Mangfold og fellesskap*. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. URL: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/regpubl/stmeld/2012-2013/meld-st-6-20122013.html?id=705945>. Lastet ned: 21.11.2012.
- St.meld. nr. 10 2011/2012:10 (2011) *Kultur, inkludering og deltaking*. Oslo: Kulturdepartementet. URL: <http://www.regjeringen.no/nn/dep/kud/dokument/proposisjonar-og-meldingar/stortingsmeldingar/2011-2012/meld-st-10-20112012/3.html?id=666039>. Lastet ned: 29.09.11.
- St.meld. nr. 49 2003-2004 (2003) *Mangfold gjennom inkludering og deltakelse. Ansvar og frihet*. Oslo: Arbeidsdepartementet. URL: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ad/dok/regpubl/stmeld/2003-2004/stmeld-nr-49-2003-2004-.html?id=405180>. Lastet ned: 17.02. 2012.

- Thagaard, T. (2009) *Systematikk og innlevelse; en innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Valenta, M. (2008a) *Finding friends after resettlement. A study of the social integration of immigrants and refugees, their personal networks and self-work in everyday life*. Ph.d. avhandling. NTNU, Trondheim.
- Valenta, M. (2008b) Hindringer for sosial integrering av innvandrere i arbeidslivet. I: *Søkelys på arbeidslivet* 25 (3) s. 355-365.
- Wacquant, L. (2007) *Bourdieu for barn*. Oslo: Sosiologi.org.
URL: <http://sosiologi.org/component/content/article/84-socius/2012-1/125-bourdieu-for-barn>. Lastet ned: 05.09.11.
- Widerberg, K. (2004) *Oppgaveskriving. Veien til lystbetont skriving og gode rutiner*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Wilken, L. (2011) *Bourdieu for begyndere*. Fredriksberg: Samfundslitteratur.
- Wilken, L. (2006) *Pierre Bourdieu*. København: Roskilde Universitetsforlag.
- Østby, L. (red.) *Innvandrere i Norge – Hvem er de og hvordan går det med dem? Del I Demografi*. Notater 2004/65, Statistisk sentralbyrå.
URL: http://www.ssb.no/emner/00/02/notat_200466/notat_200466.pdf. Lastet ned: 16.09.11.

Vedlegg

i. Forespørsel om å delta i intervju i forbindelse med min masteroppgave (1 side).

Informasjonsskriv

Jeg er masterstudent i sosialt arbeid ved NTNU (Universitetet i Trondheim) og holder nå på med den avsluttende masteroppgaven. Temaet for oppgaven er samfunns- og arbeidslivsdeltakelse blant tyrkiske menn med innvandrerebakgrunn i Trondheim. Jeg skal undersøke hvilke faktorer som kan eventuelt bidra i større grad til integrering. Jeg er interessert i å finne ut om det er forskjeller og likheter mellom de som deltar mer i samfunns- og arbeidsliv enn de som ikke gjør det like mye, og hvordan det eventuelt påvirker deres hverdag i Trondheim.

For å finne ut av dette ønsker jeg å intervju 5-8 personer.

Spørsmålene vil dreie seg om ulike bakgrunnsopplysninger gitt på et spørreskjema om for eksempel alder, hvorfor kom du til Norge, bosted, yrke og grad av utdanning. Som en del av oppgaven vil jeg også forsøke å finne ut noe om årsaken til de forskjellene eller likhetene som kommer fram - for eksempel om bestemte holdninger kan knyttes til familiebakgrunn eller bosted. Jeg ønsker derfor å snakke nærmere om dette i et intervju. Jeg vil bruke båndopptaker og ta notater mens vi snakker sammen. Intervjuet vil ta omtrent en time, og vi blir sammen enige om tid og sted.

Det er frivillig å være med og du har mulighet til å trekke deg når som helst underveis, uten å måtte begrunne dette nærmere. Dersom du trekker deg vil alle innsamlede data om deg bli makulert. Opplysningene du gir vil bli behandlet konfidensielt, og ingen enkeltpersoner vil kunne gjenkjennes i den ferdige oppgaven. Opplysningene anonymiseres og opptakene slettes når oppgaven er ferdig, innen utgangen av 2012.

Dersom du har lyst å være med på intervjuet er det fint om du skriver under på den vedlagte samtykkeerklæringen.

Hvis det er noe du lurer på kan du ringe meg på 479 04 579 , eller sende en e-post til majsen74@hotmail.com. Du kan også kontakte min veileder Marko Valenta ved institutt for Sosialt arbeid og helsevitenskap på 73591542 eller på e-post marko.valenta@samfunn.ntnu.no.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste A/S.

Med vennlig hilsen
Maj-Britt K. Alpar

Samtykkeerklæring:

Jeg har mottatt informasjon om studien av tyrkiske menn med innvandrerbakgrunn i Trondheim og ønsker å stille på intervju.

Signatur Telefonnummer

ii. Spørreskjema levert til aktuelle informanter i forkant av intervju (2 sider).

Spørreskjema:

Bakgrunnsopplysninger

1. Hvorfor kom du til Norge?

- Arbeid
- Flukt
- Utdanning
- Familie

2. Hvilken bydel tilhører du?

- Heimdal
- Lerkendal
- Midtbyen
- Østbyen

3. Hvor gammel er du?

- 20 - 24
- 25 - 29
- 30 - 39
- 40 - 44
- 45 - 49
- 50 - 54
- 55 - 59
- 60 og over

9. Hvem tilbringer du fritiden din sammen?

Du kan sette flere svaralternativer!

- Familiemedlemmer:
- Kone
- Barn
- For det meste alene
- Andre

10. Hva bruker du tid på i fritiden din?

Du kan sette flere svaralternativer!

- Venner innenfor din egen gruppe
- Norske venner
- Tv/data
- Tilbringe tid med familie/venner
- Organisasjonsvirksomhet/foreningsvirksomhet
- Friluftsliv (ski, turer, jakt, fiske)
- Kino
- Kafe/restaurantbesøk i midtbyen
- Kafe/restaurantbesøk i din lokale bydel
- Skolearrangement
- Pub/bar/disco i midtbyen
- Pub/bar/disco i ditt lokale nærmiljø
- Trening på treningsstudio
- Kultur og musikk arrangement
- Annet

iii. Intervjusetting og spørsmål (2 sider).

INTERVJU:

1. Uformell prat (ca fem minutter).

2. Informasjon (5-10 min)

- Si litt om temaet for samtalen (bakgrunn, formål)
- Forklar hva intervjuet skal brukes til og forklar taushetsplikt og anonymitet
- Spør om noe er uklart og om respondentene har noen spørsmål
- Informer om ev. opptak, sørg for samtykke til ev. opptak
- Start opptak

Fase 1 Erfaringer

3. Overgangsspørsmål: (15 min)

- Hva slags erfaringer har du med dette tema?
- Evt. praktisk oppgave: kan erstatte mine overgangsspørsmål. Feks: Kan du bruke tre minutter til å skrive ned stikkord for hva dere mener kjennetegner...? Jeg kan introdusere dette som et alternativ om noen av informantene synes de liker denne måten å gjøre det på.

Fase 2 Fokusering

4. Nøkkelspørsmål: (50-60 min)

- 3-5 nøkkelspørsmål
- Oppfølgingsspørsmål eller sjekklister

Fase 3: Tilbakeblikk

5. Oppsummering (ca. 15 min)

- Oppsummere funn
- Har jeg forstått deg riktig?
- Er det noe du vil legge til?

Tema i intervjuet:

❖ Ulike faser i livet:

Historisk – forteller når de kom. Linje: fra dag en til de kom, hvilken hjelpe mottok de, hvordan de ble møtt, mottok de hjelp fra sin egen gruppe? – jobb, venner, miljø, utdanning, ekteskap, unger osv.

❖ Hva mener du selv er integrering? (Eks: Jobb? Penger? Sosial integrering? Andre ting?)

- ❖ Tema utdanning: er det nødvendig? Er det viktig?
- ❖ Hva verdsettes mest i livet ditt? Verdier i forhold til familieliv, utdanning, jobb.
- ❖ Er du fornøyd med din jobb, posisjon, inntekt, status, livssituasjon her i Trondheim? Er det noe du ville ha gjort anderledes, eller endret på dine valg?
- ❖ Merker du noen form for diskriminering/føler du at du blir diskriminert på ulike arena i samfunnet?
- ❖ Sender du penger til familie i Tyrkia?
- ❖ Eier du boligen din (hvilken type bolig har du)?
- ❖ Norsk kunnskaper: er de gode nok synes du? (Språkforståelse i forhold til kontakt med nordmenn).
- ❖ Ønsker du norsk statsborgerskap?
- ❖ Har du en drøm/intensjon/plan om å flytte tilbake til Tyrkia?
- ❖ Føler du at du må oppføre deg forskjellig når du er blant nordmenn enn blant «dine egne»?
- ❖ Snakker du norsk eller tyrkisk hjemme? Hva med familie, slekt og andre i ditt sosiale nettverk?
- ❖ Hva føler rundt bruddet med hjemlandet ditt?
- ❖ Hvilke familierelasjoner har du her i Norge og i hjemlandet?
- ❖ Hvordan er kontakten med nettverk/relasjoner i hjemlandet?
- ❖ Fortell om ditt sosiale nettverk her i Trondheim.
- ❖ Har du opplevd noen spesielle vanskelige hendelser her i Norge? (Kriseutløsende faktorer).
- ❖ Hvilken betydning har eventuelt religion for deg i livet ditt og hvordan påvirker den dagliglivet ditt?
- ❖ Hvilke livsplaner har du for deg selv, og evt dine barn?
- ❖ Eventuelle andre ting de selv ønsker å snakke om.

iv. Godkjenning av studien (2 sider).

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Marko Valenta
Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap
NTNU
Dragvoll
7491 TRONDHEIM

Harald Hårfages gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Vår dato: 14.11.2011

Vår ref: 28433 / 3 / LMR

Deres dato:

Deres ref:

KVITTERING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 13.10.2011. Meldingen gjelder prosjektet:

28433	<i>Deltakelse og integrasjon i arbeids- og samfunnsliv blant tyrkiske menn med innvandrerbakgrunn i Trondheim.</i>
Behandlingsansvarlig	NTNU, ved institusjonens overste leder
Daglig ansvarlig	Marko Valenta
Student	Maj-Britt K. Alpar

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 31.12.2012, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Linn-Merethe Rød

Kontaktperson: Linn-Merethe Rød tlf: 55 58 89 11
Vedlegg: Prosjektvurdering
Kopi: Maj-Britt K. Alpar, Mellomfossvegen 80, 7081 SJETNEMARKA

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 28433

Utvalget består av ca. 8 tyrkiske menn med innvandringsbakgrunn i fortrinnsvis alderen 25 til 39 år. Data samles inn via personlig intervju.

Rekruttering og førstegangskontakt foretas via eget nettverk og snøballmetoden. Det gis skriftlig informasjon om studien. Personvernombudet finner informasjonsskrivet vedlagt meldeskjemaet tilfredsstillende.

Prosjektet skal avsluttes 31.12.2012 og innsamlede opplysninger skal da anonymiseres og lydopptak slettes. Anonymisering innebærer at direkte personidentifiserende opplysninger som navn/navneliste slettes, og at indirekte personidentifiserende opplysninger (sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f. eks. bosted, yrke, alder, kjønn) fjernes eller endres.

